

ОРБЕЛОТ НА ДЕВА МАРИЈА
И СВ. БОГОРОДИЦА СЛИМНИЧКА
ВО ПРЕСПА

БЕРА СТОЈЧЕВСКА-АНТИЌ • СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ - КАТИН

VERA STOJ[^]EVSKA - ANTI]
SLAVE NI KOLOVSKI - KATI N

OREOLOT NA DEVA MARI JA
I SV. BOGORODI CA SLI MNI [^]KA
VO PRESPA

VO [^]EST I SLAVA
NA 400 [^]GODI [NI OT
JUBI LEJ NA MANASTI ROT

ИСКУС

ОУСВЯЩАЮЩЕ

РАДОУА

ИИИ

ИКОНОУ

KNI GOI ZDATELSTVO MAKEDONSKA ISKRA - SKOPJE

Edicija: KULTURNO NASLEDSTVO

VERA STOJ^EVSKA - ANTI]
SLAVENI KOLOVSKI - KATI N

ORELOT NA DEVA MARI JA
I SV. BOGORODI CA
SLI MNI ^KA VO PRESPA

Recenzenti :

D-r Di mi tar]ornakov
Prof. D-r Petre Georgi evski

PRVO PE^ATEWE VO 2007 GODI NA
PE^ATENO VO MAKEDONI JA
„MAKEDONSKA I SKRA“ - SKOPJE

VERA STOJ^EVSKA - ANTI]
SLAVE NI KOLOVSKI - KATI N

ОРЕОЛОТ НА ДЕВА МАРИЈА
И СВ. БОГОРОДИЦА СЛИМНИЧКА
ВО ПРЕСТА

**VERA STOJČEVSKA - ANTIĆ
SLAVÈ NIKOLOVSKI - KATIN**

**THE AUREOLE OF THE VIRGIN MARY
AND THE SAINT MARRY MONASTERY
OF SLIMNICA IN PRESPA**

VOVED

Slavata i ~ešta {to i se oddavaat na presveta Bogorodica vo M
ja pametat mnogu generaciji nanazad. Nejziniot lik e dostoins
intenzivno obrabotuvan vo brojnite 'ivopisi i ikoni vo maked
i manastiri. Nejziniot oreol ne gi odninal i kni'evnite i na
Tokmu zatoa, celokupното bogatstvo sobrano vo Makedonija, opfate
nejzinata li~nost, delo i brojni dobrodeteli, nu'no bara {iroki
Nejziniot kult e prisuten vo Makedonija, no toj bara i mnogu ops
oblastite na crkvnoto kanonsko nasledstvo, kni'evno, istorisko
arheolo{ko, socijalno, istorisko, teolo{ko, folklorno, itn. Broj
dela vo crkvite i manastirite, rakopisite vo starite i novite kn
prazneti niz vekovite zaradi skapocenostite {to gi sodr'ele, bar
zaokru'eni viduvawa i analizi.

Vo slu~ajov gi pretstavuvame najpopularnite tekstovi posvete
Presveta Bogorodica. Od kanonskite sostavi neminovno e pretstave
ra~aweto na Deva Marija, voveduvaweto na Presvetata vo hramot, bl
zna~ajniot nastanaweto na Isus Hristos, uspenieto na Sveta Bogoro
Od apokrifnite tekstovi zna~ajno mesto dobiva na ~~Odewet~~
Bogorodica po makit ~~na~~ novozaveten makedonski tekst. Od srednovekovn
crkovna poezija istaknato mesto ~~Akazema~~ Presveta Bogorodica
od molitvenite tekst ~~Molitva~~ kon Presveta Bogorodica ~~Udika~~ kawe
narodor gi prifatil ovie tekstovi, najo~igledno zboruva bogatstv
donskoto narod no tvore{tvo so religiozen karakter.

[irokiot oreol na Presveta Bogorodica e prisuten niz cela Ma
Prespanskiot region broi nad {eeset i dve crkovno gradbi so nejz

Ovoj region so site ubavini i bogatsva {to gi poseduva, so Prespa opkoleno so za-uvani prirodni ubavini, ~uva vekovna tradicija i Presveta Bogorodica. Pokraj toa, Prespa e polna so istoriski naslu~uvawa: Rasposlana na rimskata magistrala Via Ignacija, sedi~ta Samuliova prestolnina, mesto na prvata slovenska Mitropolija, na dvanaeset komitski ~eti vo Ilindenskoto vostanie, so brojni pNOB, a denes izrasnata vo napreden turisti~ko>stopanska oblast vo Makedonija. Repor ta`ite pretstaveni vo monografijata, pak davaa celokupna Prespa. Prilogot e tragawe po ubavoto, minatoto i sega preneseni kulturnite bogatstva n aovoj region na Makedonija.

Vo ovie nasoki se dvi`at i na{ite afiniteti da gi istakneme po{irokata svetska javn~ost vistinskite vrednosti i vtemelenite i mitski i narodni veruvawa. Vekovnite verski i drugi predanija i i sovremeniot `itel kraj vekovitite crkovni gradbi i kultni mestovaa prilika istaknuvame samo eden karakteristi~en primer, a niv Makedonija vo izobilstvo > Slimni~kiot manastir i Presveta Bogorodica Slimni~ka. Nejzinite sosedi so vekovi nanazad, a i denes, raska`raska`uvaat za prisutnosta na presveta Bogorodica vo manastiriot svetot dominiraat svetili{tata na Bogorodica, koi se javuvaat so nejziniot kult {irum svetot, kako na primer, slu~ajot so Katerina Pariz Fatimavo Portugali~arabandalvo [panija, ne pomalku se va`ni povtorlivite nastani vo Slimni~kiot manastir, raska`uvani od se`okolni `iteli. Vakvi primeri imalo i ima ~estopati vo sakralnite `iveali{ta.

Vo slu~ajov samo sakame da uka`eme na nasokite koi go>otkrivtot na deva Marija sozdavan niz vekovite vo Makedonija, a prisusovremenost, koga se mno`at crkovnite gradbi so nejzinoto ime. E primer ni otkriva slimni~kiot manastir Presveta Bogorodica, smes`ivopisot na ~istata planinska i {umska priroda, na Baba Planina dlabok spokoj i son, nedostatno dopren duri i od qubopitniot MakPrespa. Taa tajnovitost i ubavina ne mo`ela da ne go razbudi na da ja vospee i da ja vozvi{i.

Avtorite na ovaa monografija im izrazuvaat posebna blagodarnost recenzentite: d>r Dilomir i prof. d>r Petrevski za nivnoto gri`livo vnimanie posveteno na deloto. Isto taka avtorite>izrazuadarnost na Op{tinata Resen, na fotoreporterite Nehru Sulejman i

PREDANI E ZA SLI MNI &KI OT MANSTI R

NA MESTOTO NARE&ENO GRMADA KRAJ PRESPANSKOTO EZERO, EZERSKATA VODA SE POVLEKLA I SE OTKRI LE OSTATOCI OD STARI YI DI NI . VAKVI POLURAZRU[ENI GRADBI SE SRE] AVAAT I VO DRUGI MESTA KRAJ EZEROTO.

" I TELI TE OD SELATA EZERENI I PEROVO RASKA" UVAAT DEKA VO STARO VREME TOKMU NA OVOJ LOKALI TET POSTOELA STARA CRKVA SVETA BOGORODI CA. SO TEK NA VREMETO, CRKVATA BI LA POTOPENA OD EZERSKATA VODA. TOGA[BOGORODI CA SE PRETVO> RI LA VO GULABI CA, ODLETALA OD POTOPENATA CRKVA I SLETA> LA TOKMU NA DENE[NOTO MESTO KADE [TO E I ZGRADEN SLI M> NI &KI OT MANASTI R PRESVETA BOGORODI CA.

TAKA NASTANALA CRKVATA NAD SELOTO SLI VNI CA.

PRESPANSKO NARODNO PREDANI E

Бого родици

PRV DEL

PRESVETA BOGORODI CA

KULTOT NA PRESVETA BOGORODI CA

RAKOPI SNI TEKSTOVI OD " I TI ET0 NA BOGORODI CA

CRKVI I MANASTIRI SO I MET0 NA PRESVETA

BOGORODI CA VO REPUBLI KA MAKEDONI JA

KULTOT NA PRESVETA BOGORODI CA

SVETI JOVAN BOGOSLOV I BOGORODI CA

PRED DA BIDE RASP NAT NA KRSTOT, I SUS HRI STOS GO ZAMOLI L SVOJOT NAJDOBAR DRUGAR JOVAN BOGOSLOV DA SE GRI " I ZA NEGOVATA MAJKA DEVA MARI JA. PO VOSKRESNUVAWETO NA HRI STA APOSTOLI TE SE SPREMALE ZA DALE&NI PATI [TA, DA GO [I RAT HRI STOVI OT ZBOR. JOVAN BOGOSLOV TRGNAL KON KRIT ZAEDNO SO PRESVETA BOGORODI CA KAJ &ETI RI DNEVNI OT LAZAR. BURATA GO I SFRLI LA BRO T&ETO NA HALKI DI K, VO MAKEDONI JA. SE NASOBRAL MNOGUBO" E&KI NAROD OKOLU NI V. BOGORODI CA I M JA PRENESLA UKATA NA SVOJOT SI N. MNOZI NA OD NI V POVERUVALE VO TOA I SE POKRSTI LE. PRESVETA BOGORODI CA TOGA[GO PODI GNALA PRVI OT HRI STI JANSKI HRAM I SE PRO GLASI LA ZA NEGOV VE&EN ZA[TI TNI K I POKROVI TEL.

Македонска народна легенда

Za da se сфати големото значење што Богородица го има за развојот на христијанството, нужно е хронолошки да се проследи нејзиниот развоен култ, бидејќи зачуваната традиција покажува какви се развојните лац и патокази. Имено, со следењето на култот стануваат забележливи и повеќестраните креации поврзани со нејзината личност. И Македонија, во склопот на целокупноста на христијанскиот свет, го негува култот на дева Марија. Тој е одразен во средновековната книжевност, а традицијата ја бележи и фолклорот. Историјата на уметноста бележи значајни остварувања, а некои од нив влегуваат и во светската уметничка ризница. На таков начин, од согледувањата за нејзината појава и значење во Македонија, може слободно да се заклучи дека сите нејзини пројави во обележениот култ придонесуваат тој да остане во врвовите на општохристијанскиот култ, со нејзиниот ореол на безгрешна земна и небесна жена.

Зачуваните извори говорат дека во првите векови од појавата и развојот на христијанството нејзиното значење не било подвлекувано и апострофирано. Посебно трите века од појавата на Исус Христос се карактеризираат со моралистичката страна на христијанското учење, како потреба за неговиот обезбеден натамошен развој. Меѓутоа, во 4. век царот

Bogorodi ca so Hri stas, XIV vek,
Bogorodi -na crkva (Sv. Spas), s. Ku-evi { te, Skopsko

Константин официјално го признал христијанството, а подоцна тоа било прифатено како државна религија. Токму тогаш дева Марија ќе биде величена и возвишена до небесна царица. Како покровител-заштитник ќе ја присвои големиот град Цариград. Византиските автори ѓ посветувале стихови и дела. Познатиот автор Ефрем Сириј ѓ посветил прочувствувани топли и искрени молитви, кои како жанр во византиската литература имаат посебно место. Покрај реалното почитување на нејзиниот култ, се јавувале и екстремности. Една посебна женска група-секта ја прогласила Богородица за божица.

За времето на издигнувањето на култот на Богородица во почетокот на 5. век, против силното возвишување на дева Марија се побунил константинополскиот патријарх Несториј и нагласениот култ го сметал за присилен и неправославен. Тој сметал дека нејзината слава треба да се однесува како на мајка на Исуса Христа, а не како и на Бога. Големiot заштитник на Марија, александрискиот архиепископ Кирил повел жестока борба против обидите и сфаќањата на Несториј. Императорот Теодосиј Втори свикал вселенски собор во Ефес (431 година). Несториј бил победен и симнат од патријарскиот престол. Веднаш по овие настани култот на Богородица се зацврстил. Периодот од 5-от до 8-от век неспорно е време на култ кон дева Марија. Тогаш се изградил прочуениот Влахернски храм во Цариград, во нејзина чест. Закрилата на Богородица ја признале многу манастирски и црковни источни центри. Се прераскажуваат, предаваат и забележуваат чудата поврзани со дева Марија. Фрескосликарството и иконографијата ја величаат на највозвишен уметнички начин нејзината убавина, духовност, мајчинство, добрина. Во 5-от век се воспоставува и заживува нејзиното празнување со празникот Благовештение. Во 6-от век се проширува празнувањето на нејзиното успение. Во 7-от век патријархот Сергеј составил извонреден акатист за света Богородица.

Во 8-от век се јавуваат иконоборците, со цел новата и млада византиска династија да ја совлада позицијата на старата, да ја совлада моќта на најсилниот феодалец - Црквата. Иконоборците се јавиле со ставови против иконите, со цел да го негираат

мислењето за Богочовекот. Започнува безочно уништување на иконографијата, црквите и манастирите. Но, зацврстениот христијански религиозен култ не бил со-владан. Во борбите против иконоборците се пројавил високообразованиот патријарх Фотиј, професор на свети Кирил Филозоф во Магнаурската школа во Цариград, кој го сузбивал новиот урнувачки култ на иконите. Обидите на иконоборците завршиле со неуспех пред традиционално негуваниот дух на иконофилите. По овие настани култот на дева Марија се зацврстил. Дури се прошириле текстовите и претставите за Богородица како Божја мајка. Се ширело длабокото верување за вистинскиот насликан лик на Богородица од евангелистот Лука. Во нашата средина негувањето на култот на светата дева Марија не престанал да се издигнува и за време на петвековното отоманско владеење. Нејзиниот лик им влевал љубов, надеж, нежност, возвишеност, поддршка, верба, занес на верниците, повеќе или помалку страдалници. На Запад нејзиниот култ достигнал завидно ниво дури во 11-от век. Меѓутоа, како да се сака да се надмине претходниот период, се создаваат извонредно прочувствувани дела со израз на нејзината благод, големина, сочувствителност, чудотворност, почит. Внесената поетичност постојано се потенцирала и негувала.¹

Околу личноста на Богородица се создавале разновидни творби, легенди, раскази, кажувања, слики. Меѓутоа, сите овие дела би можеле да ги поделиме во две групи, а тие си имаат специфични подгрупи. Во првата група спаѓаат најраните творби, би можеле да ги дефинираме како изворни, бидејќи спаѓаат во христијанските

I sus Hri stos Spasi tel , XVI vek, crkva Sv. Jovan Bogosl ov - Kaneo, Ohri d

¹ C. Vranska, Apokrifite za Bogorodica i b lgarskata narodna pesen, Sofiji, C. Cechelli, Mater Christi, 1-4, Roma 1946-1954; A. I. Kirpi-nikov, Programma izsledovanifi profesora A. I. Kirpi-Deva-ova Marii v poezii i v iskustve, Sbornik OR'S IA, t. 36, Spb. 1885, 7>12.

Blagovesteni e, Carski dveri, XV vek, s. Botum, Ohrid

дела, блиски до историјата на христијанската религија, со канонски определби, во патристичките дела. Во втората група би дошле предвид сите дела создавани од уметниците низ вековите, од анонимни творци, фолклорни преданија и раскази, како и пишани текстови, во еден хронолошки преглед. Овде би ги вброиле и апокрифите, како и разновидните други средновековни текстови.

Во првата група важно место заземаат вестите од четирите новозаветни евангелија, како и од другите новозаветни текстови.

Според Евангелието од Матеја, Исус Христос е нарекуван Месија.² Неговиот родослов го наоѓаме во Евангелието од Матеја и во Евангелието од Лука.³ Најпрегледно родословот на Исус Христос го дава Евангелието од Матеја. Тој родослов е поделен на три етапи: од Аврам до Давид има 14 родови, од Давид до Вавилонското преселување - 14, и од преселувањето до Христа - 14. Потеклото започнува со родословот на Аврам, Давид, Исак, итн. Од оваа лоза потекнува и Јосиф, свршеникот на Марија, која го роди Исус. Според Евангелието од Матеја, пред да се состанат Јосиф и Марија „се виде дека е тешка од Светиот Дух“.⁴ Кога Јосиф дознал за бременоста на Марија, сакал да ја напушти, зашто тој не ја допрел. Но, му се јавил на сон ангелот Господов и му рекол: „Јосифе, сине Давидов, не бој се да ја примиш Марија, жената своја, зашто зачатото во неа е од Светиот Дух. Таа ќе роди син и ќе му ставиш име Исус, зашто Тој ќе го спаси народот свој од неговите гревови“.⁵ Откако Јосиф се разбудил, ја примил Марија, но не ја допрел сѐ додека не се родил Исус.

Според Евангелието од Лука⁶, Господ го испратил својот ангел Гаврил во Галилеја, во градот Назарет, при девојката Марија, свршена за Јосифа, од родот Давидов, и ѝ рекол: „Радувај се благодетна! Господ е со тебе! Благословена си ти меѓу жените!“ Оваа вест е искористена во многу химнографски дела посветени на раѓањето на Исус Христос и зачнувањето на Дева Марија. На уплашената Марија ангелот ѝ објаснил дека таа ќе роди голем син од Севишниот, кој ќе го добие престолот Давидов. Тоа ќе се случи, според Лука, на следниов начин: „Светиот Дух ќе слегне на тебе со силата на Севишниот ќе те осени, па затоа и роденото ќе биде свето и ќе се нарече Син Божји.“⁷

Сѐ ова се случува за да се исполни и докаже она што го прорекол Исаија: „Ете, Девицата ќе зачне и ќе роди Син, и ќе го наречат Емануел, што во превод значи „Бог е со нас“.“⁸

Според Евангелието од Лука⁹, царот Август токму во тоа време, пред да се породат Марија, издал наредба за целосен попис на населението. Секој требало да отиде во својот град да се запише. Јосиф заминал за Јудеја, во градот Давидов, наречен Витлеем, зашто потекнувал од племето Давидово. Марија и Јосиф сигнале таму. Бидејќи за нив немало место во гостилницата¹⁰, Марија се породила во пештерата (јасли) кај овчарите. Самата го повела првенецот и го положила во јаслите. Таму спиеле овчарите кои го паселе стадото во околината. Во тој момент тие биле надвор од јаслите и наеднаш ги осветлила Господова светлина, се појавил ангел меѓу нив, кој рекол: „Не плашете се! Еве, ви соопштувам голема радост, која ќе биде за сите луѓе, зашто денеска ви се роди во градот

² Ova evangelie, za razlika od drugite tri, e pi{uvano na hebrejski (aramejski) jazyk i zatoa e zastapeno imeto od aramejskiot Me{iija, {to zna-i poseben Bo`ji pratenik (Pomazanik).

³ Evangelie od Mateja, 1(1>20), Evangelie od Luka (3,23).

⁴ Evangelie od Mateja, 1, 18.

⁵ Evangelie od Mateja, 1(20>21).

⁶ Evangelie od Luka, 1, (26>36).

⁷ Evangelie od Luka, 1,35.

⁸ Evangelie od Mateja. 1, 21.

⁹ Luka, 2 (1>5).

¹⁰ Evangelie od Mateja, 1,25.

Panorama na Erusalim

Давидов Спасител, кој е Христос Господ и еве ви знак, ќе најдете повиен младенец, како лежи во јасли.¹¹ По небесната прослава овчарите се свестиле и потрчале во Витлеем да го видат Младенецот. Во јаслите биле Марија, Јосиф и Младенецот повиен.

Кога се родил Исус Христос во Витлеем Јудејски, за времето на царот Ирод, во Ерусалим пристигнале тројца мудреци од Исток и изјавиле дека ја виделе новопојавената ѕвезда на Младенецот и дека тргнале да го бараат него, за да му се поклонат.¹² Тогаш царот Ирод се исплашил, дознал од мудреците дека Младенецот се родил во Витлеем и дека ќе се расчуе неговото име во светот. Ги испратил мудреците да одат по ѕвездата што се појави на небото и им порачал да се вратат и да му соопштат каде точно се наоѓа Новородениот. Мудреците пристигнале во Витлеем, ја нашле пештерата, му се поклониле на Младенецот, ги отвориле ковчежињата и го дарувале новороденчето со злато, ливан и смирна.¹³ Потоа си заминале по друг пат, не по оној по кој дошле за да го избегнат Ирод.

Кога Ирод сфатил дека мудреците го излагале, се разлутил и наредил да ги убијат сите бебиња во Витлеем што се до две години. И навистина, се исполнило кажаното од пророкот Еремија: „Глас се слуша во Рама, плач и риданье, и пискот голем, Рахила плаче за своите деца и не сака да се утеши, зашто ги нема“.¹⁴

Господ му јавил преку својот ангел на Јосифа да го напушти Витлеем и ноќта да замине за Египет, каде што целото тричлено семејство престојувало сѐ до смртта на Ирод. Потоа Господ им наредил да заминат во Израел, но Јосиф се плашел дека таму постои опасност од синот на Ирод - Архелај. Втората вест што ја добил го насочила кон Галилеја. Се населиле во градот Назарет за да се исполни пророкуваното дека Младенецот ќе се нарече Назарец.¹⁵

Марија, мајката на Исуса, се јавува во новозаветните евангелија, посебно во Евангелието од Јован, на свадбата во Кана Галилејска и на самото распнување на Исуса. На свадбата во Кана бил присутен Исус Христос со учениците и со мајка си Марија. Таа го опоменала

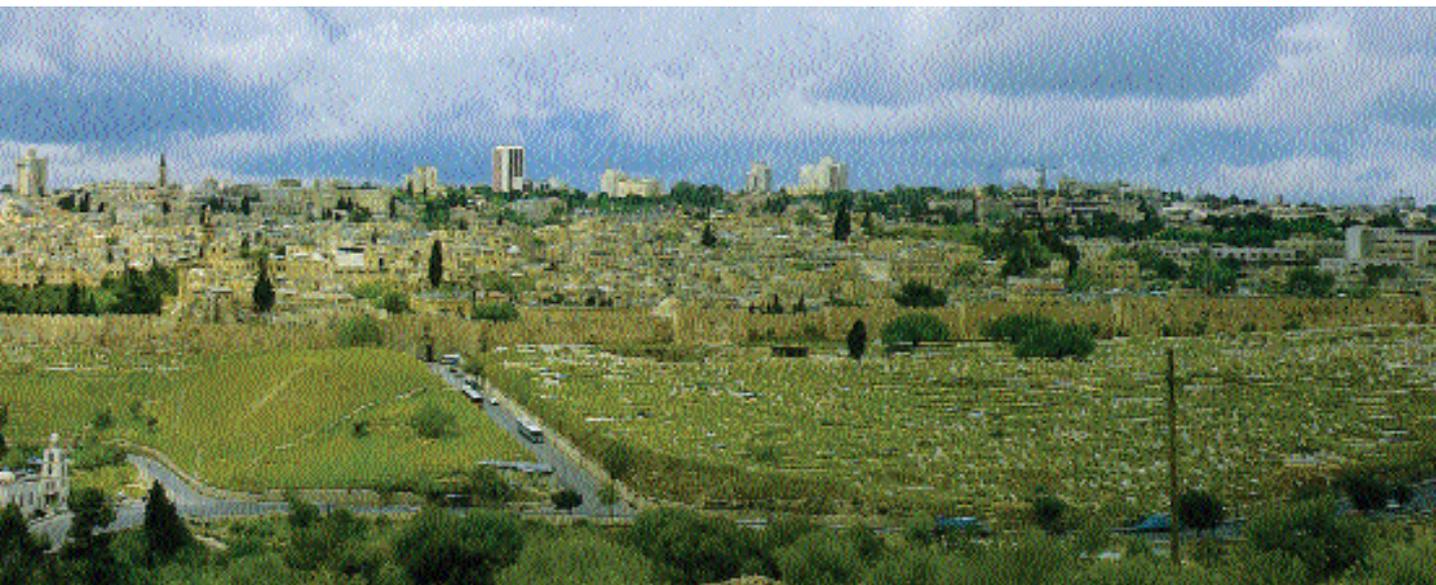
¹¹ Evangelie od Luka, 2, 10>12.

¹² Evangelie od Mateja, 2, (1>3).

¹³ Evangelie od Mateja, 2 (9>11). Psalm 71,10.

¹⁴ Eremija, 31,15.

¹⁵ Evangelie od Jovan, 1,45.

синот дека домаќините немале повеќе вино. Исус им наредил на слугите да ги наполнат со вода седумте камени садови, во кои водата се претворила во вино.¹⁶ При крстот Исусов стоеле мајка му Марија, Марија Клеопова и Марија Магдалена. Исус се грижел за својата мајка до крајот на животот и им порачал на мајка си и на ученикот Јован Богослов: „Жено, ете ти син!“ . Потоа му рекол на ученикот: „Ете ти мајка!“.¹⁷ Од тој час Јован ја зел кај себе Марија.

Апокрифните дела, кои несомнено содржат библиска основа, го запираат своето внимание врз личноста на дева Марија, Богородица. Посебен широк осврт врз оваа проблематика направила Цветана Вранска во 1940 година, со особен приказ на јужнословенските апокрифи.¹⁸

За животот на дева Марија даваат интересен материјал апокрифните евангелија. Тие настанале во 3-от, 4-от и 5-от век од појавата на христијанството и направиле широк продор во масите. Не е случајно што нив ги цитираат многу познати црковни автори: Ориген, Климент Александриски, Епифаниј, Јован Златоуст. Меѓутоа, нив почнале да ги употребуваат и на одреден начин и злоупотребуваат еретиците, бидејќи во нив вметнувале сопствени идеолошки поставки. Затоа, црковните претставници, придржувајќи се според каноните, ги забранувале ваквите состави. Многу од овие ракописи не стигнале до нас. Сепак, меѓу популарните состави се сметаат: Јаковлево протоевангелие, Псевдоматеево евангелие, Детството на Исус Христос.

Посебен осврт врз овие евангелија направил познатиот истражувач К. Тишендорф, кој истовремено издал и значајни пронајдени и зачувани ракописи.¹⁹ Не помал придонес на овој план дал и рускиот научник М. Аљбов.²⁰ Подоцна М. Н. Сперански издаде критички осврт на апокрифните евангелија, со осврт врз апокрифните евангелија кај Словените.²¹ Во канонските евангелија недостигаат ред податоци околу самото раѓање и детството на Исус Христос. Токму затоа, апокрифните евангелија ги надополнуваат овие делови од животот на Исус. Интересно е тоа што во апокрифните евангелија е опишан и животот на

¹⁶ Evangelie od Jovan, 2 (1>11).

¹⁷ Evangelie od Jovan, 19, (26>27).

¹⁸ Цветана Вранска, *Апокрифите за Богородица и бигарската народна песен*, Софија, 1940.

¹⁹ К. Tischendorf, *Evangelia apocrypha*, II, . L. 1673.

²⁰ М. Албов, *Славјански апокрифи и евангелија*, Христијанско знаение, 1871 и 1, 1872 и н, август.

²¹ *Апокрифни евангелија*, Москва 1895.

Vlezot na crkvata so Sveti ot grob

Crkvata Sveta Ana

Дева Марија, пред бегството за Египет. На Запад зачувани се три латински верзии, во кои доминираат известувањата за родителите на Исуса, на Дева Марија (Евангелие за раѓањето на Дева Марија, Историја за раѓањето на Света Марија, Псевдо-Матеево евангелие). На словенскиот Југ била позната обработката „Првоевангелието на Јаков“. Ова Евангелие било многу распространето за време на продорот на христијанството, а според содржината се вбројува во средината, меѓу канонските и апокрифните евангелија. Меѓу постарите ракописи спаѓа објавениот од А. Н. Пипин, потоа од Ст. Новаковиќ, од И. Порфирев,²² итн.

Во овие верзии во првите глави е поопширно претставено раѓањето на Дева Марија. Родителите на Марија се Јоаким и Ана, благородници и добронамерни луѓе, но лишени од пород. Посебно бил ожалостен Јоаким кога свештеникот Рувим не сакал да прими дар од него, сметајќи дека Господ така сакал, да остане без пород. Очаен од оваа постапка Јоаким побегнал во пустината, предаден на молитва кон Бога. Ана останала уште пожалосна во куќата своја. Таа посебно се растажила кога во градината на дрвото забележала гнездо, во кое чучулика мала птичка. Ана помислила дека дури и ѕверовите даваат плод, само таа не може. Очајот ја гризел постојано. Среди нејзиното плачење се појавил ангелот господов и ѝ соопштил дека Господ се смилостивил и дека ќе ѝ даде род, кој ќе се прослави во целата земја. Истиот ден и Јоаким ја примил господовата вест, се вратил дома и му принесле жртва на Бога. Ана родила женско чедо и ѝ дале име Марија. Нејзиниот живот до свршувачката со Јосиф, е детално предаден во наредните четири поглавија. Ана ѝ направила во куќата светилиште на Марија. На тригодишна возраст Марија била свечено испратена во храмот, на што била заветена. Таму била сакана и почитувана од свештенството и од целиот израелски народ. На петнаесет години свештениците добиле Господов знак да ја свршат за скромниот дрводелец Јосиф. Интересно е дека Јосиф бил во постара

²² А. Н. Пипин, *Lo'n fi i otre-enn fi knigi rusko starin*, v.3, Spb. 1862. Ст. Novakovic, *Starine*, X, 62>71. I. Апокриф. *skazanifi*, Spb. 1877, 136>148.

Mestoto kade { to e roden I sus Hri stos

возраст, има големи деца и се спротоставил во почетокот на понудата. Но, плашејќи се од Господовата волја се согласил.

Во десеттото и единаесеттото поглавје е предадено благовестието. Марија прво била известена од гласот Господов на кладенецот, кога црпела вода, дека Господ е со неа и дека ќе биде благословена меѓу жените. Потоа дома пред неа се створил ангелот и ја известил дека Господ ќе ја благослови и таа ќе роди син, наречен Исус.

Во овој текст е опишана и душевната борба на Јосиф, откако ја видел својата Марија бремена. Меѓутоа, ангелот му соопштил дека таква е волјата Господова и Јосиф се смирил. Исто така, апокрифното евангелие на Јаков го опишува патот на Марија и Јосиф за Витлеем и раѓањето на Исус во пештерета. Во тие моменти вселената се смирила, небесните тела и птиците го запреле своето движење. Во него не е испуштено и пристигнувањето на тројцата источни мудреци, кои го дарувале новородениот Исус.

Првоевангелието на Јаков било широко прифатено од народните христијански маси. Тоа продрело и во црковните канонски книги, меѓу луѓето и во народното творештво. Живописното сликање на настаните, личностите, со нивните душевни карактеристики и бои, го правеле интересно четиво. Покрај тоа, иако целото е проткаено со библиските сознанија за Богородица и Исус, во него струи приближувањето кон човечката орбита, во трансверзалниот однос на спиритуалното и материјалното.

Се смета дека Протоевангелието на Јаков инспирирало повеќе уметници да го обработат мотивот за Богородица млекодавачка, за што пишувале: Н. П. Кондаков, Г. Мије, Л. Мирковиќ,²³ во сликарството и во книжевноста. Со овој мотив насликани се многу икони, а и се испеани стихови. Кога говори за раѓањето на Исус Христос, Ефрем Сиријанец (373-379) пее: „Севишниот се хранеше со млеко, а од неговата добрина се хранат сите суштества.

²³ Lazar Mirković, Bogorodica Mlekopitavnica, Bogoslovje, Beograd, 1938, 1.

Тој - дојки и дишење на животот.
Кога тој се хранеше со млекото Мариино,
Тогаш преточувал живот во сѐ.
Ги дава сите извори.“

Молитвата на пресвета Богородица од Ефрем Сирин ја издаде архимандритот Јустин:²⁴
„Пресвета Владичице Богородице, само ти си единствено со чиста душа и тело;
Само ти си едина надвиснала целомудра и девичанство;
Само ти едина си постанала родител со секаква благодат на свесветиот дух!“

Апокрифот познат во славистиката под општиот назив „Детството Исусово“ во литературата е зачуван во три верзии. Првите две верзии, во кои е детално претставена дева Марија, се распространиле во многу текстови: сириски, ерменски и арапски обработки, кои најверојатно не стигнале до јужнословенската средина. Но, затоа една од најстарите верзии позната како „Томино евангелие“, се среќава и во словенските текстови. За жал, во неа Богородица е многу помалку предадена, во споредба со претходните две верзии. „Томиното евангелие“ нашло своевидна почва во нашата средина. Самата содржина, описот на детските години на Исус, кој недостига во четвороевангелијата, е многу интересен. Настаните се движат меѓу петтата и дванаесеттата година на Исус, предадени во еднаесет глави.²⁵ Интересно е што ова евангелие изобилува со многу остри и силни постапки на Исус, невообичаени за другите текстови, во кои тој е секогаш нежен и обмислен. Се претпоставува дека оваа верзија стигнала во рацете на еретички автори и оттука може да се толкува пресвртот што се открива во личноста на детето Исус.

Во овој текст се чувствува отсуството на Марија и сѐ до деветтата глава како закрилник на

²⁴ Sveti Jefrem Sirin, Molitva Presvetoj Bogorodici, arhim. Justin, Beograd 12975 (za svaki sat u toku dana i no’:

²⁵ A. N. Popov, Opisanie rukopise Hludova, Moskva 1872, 320>325.

Panorama na Vi tli eem

малиот Исус е Јосиф. Личноста на Марија се јавува само трипати. Еднаш мајка му Марија го пратила Исуса со сад да донесе вода од чешмата. Исус го скршил садот и ѓ донел вода на мајка си во кошулата. Вторпат родителите го искарале Исуса, бидејќи сурово постапил кон едно другарче. Во третата епизода Јосиф и Марија го нашле своето дете во Ерусалимскиот храм, каде што спорел со учените книжници. Оваа епизода ја среќаваме во Евангелието од Лука.²⁶ Боговдахновениот мудар Симеон живеел во Ерусалим и, според реченото, го очекувал доаѓањето на Исус. И пророчицата Ана го чекала и го дочекала Исус. Секоја година родителите го носеле Исус во храмот, на Пасха. На дванаесет години тие го изгубиле синот и така уплашени го пронашле во храмот, по три дена барање, како разговара со книжниците. Во Томиното евангелие, иако ретко, Богородица е претставена како нежна мајка, а во третата епизода, покрај пофалбата на Исус, следи и таа за неговата мајка.

Од апокрифната литература позната во јужнословенската средина се споменуваат текстовите за двајцата разбојници Тит и Димах, кои ги нападнале Јосиф и Марија во Египет, со цел да ги ограбат. Со чудото што го направил Исус тие не ги нападнале. Од овој настан произлегол и апокрифот за двајцата разбојници, распнати на крстот до Исус, но едниот од нив, подобриот, бил син на претходните разбојници, кој во детството бил болен и дева Марија шест дена го доела, и на тој начин го спасила. Од безгрешната Марија, од нејзиното млеко, пораснал добриот разбојник. За овие текстови поопширно станува збор во повеќе славистички трудови.²⁷

Очевидно е дека дева Марија и пред раѓањето на Исус, и за време на неговото детство, според апокрифната литература, а и според канонската, е безгрешна, мила, добронамерна, послушна, со очите насочени кон Бога, добра мајка, среќна и задоволна од подвизите и знаењата на синот, исполнета со милост не само кон своите блиски, туку и кон непознатите луѓе.

²⁶ Evangelie spored luka, Sveto pismo, 2 (22>52).

²⁷ L. A. N. P pin, Lo'. i otr. knigi, str. 81. A. Popov, Obzor hronografov rusko redakcii, Moskva, 2, 1869, 79. Glasnik srpskog u-enog dru{tva, Beograd 1885, kn. 63. 53>54

Panorama na Nazaret

Во случајов важен е односот на љубителите на Исус, особено за времето на страдањата на крстот, меѓу кои најмногу страда дева Марија. Овие моменти убедливо ги прераскажува и предава апокрифната литература, но и канонската. Во Евангелието од Јован (глава 19) до Исус е неговата мајка. Таа го следи својот син, заедно со апостолите и страда, длабоко и тивко. Во зборникот „Страсти Христови“ се јавува мајката на Спасителот, но интересно е што овој зборник зафатил подлабоки корени на Запад, во католичкиот свет, а се проширил преку Полска и кај источните Словени, а помалку останал познат меѓу јужните Словени. Исус не се дели од мајка си, ја теши и отворено ѓ раскажува за неговите наредни маки, но и за воскреснувањето, по кое ќе ја земе со себе во небесата. Жртвата на Синот за спасот на човештвото е предочена на преден план, но болот на мајката е преголем. Кога стигнува во Ерусалим со жените мирносници припаѓа од болка, особено кога дознава за пресудата на Пилат и за Христовите страдања. Таа е покрај синот со Јован Богослов. Со настапувањето на смртта на Исус се случуваат вселенски бури, затемнување. Уплашените луѓе се разбегнуваат, само Мајката останува до синот. Нејзиниот плач над мртвото тело од синот е возбудлив и инспирирал повеќе творби, меѓу кои спаѓа и „Молитвата кон Богородица“ од Димитар Кантакузин.²⁸

За разлика од овој зборник, апокрифниот текст „Сонот на Богородица“ се распространил меѓу Јужните Словени. Големиот руски истражувач А. Веселовски оставил значајни согледувања и за овој апокриф.²⁹ Содржината на сонот е следнава. Богородица заспала на Елеонската Планина и сонувала страшен сон. Сонот се однесувал на страдањата на Исус, неговото предавство од Јуда за триесет сребреници, судењето, смртта, воскреснувањето. Во овој краток апокриф недостигаат страдањата на Марија. Исус го ислушал сонот од вознемирената и уплашена мајка и ѓ признал дека таа ја предвидела, т.е. ја видела целата негова блиска иднина.

²⁸ Vera Stojčevska-Anti}, Srednovekoven zbirnik slovpje, 1996, 295-299.

²⁹ A. N. Veselovski , Raz skanifi v oblasti russkih Muxov stichov, 54.

До својата смрт Богородица останала во домот на Јован Богослов, почитувана од сите свети апостоли. Токму нему му се припишува и апокрифниот текст за „Успението на Богородица“. Јован Богослов бил најсаканиот ученик на Исус. Од него можела да протече главната содржина, но наредните автори вршеле видоизменувања.

Во христијанската книжевност важен е и настанот со споменатото успение. Пред смртниот час сите апостоли, кои го проповедале Божјото слово низ целиот свет, понесени од чудна сила на облаците, сите пристигнале пред дева Марија, која заедно со одарот што го понеле апостолите, се нашле во облаците и Господ ја примил безгрешната душа на Марија. Притоа се случиле големи чуда. Евреите не ја нашле на одреденото место, кој од Евреите ќе го допрел одарот, Господовиот ангел му ги пресекувал рацете. Во средината на Македонија посебно е проширен апокрифот „Слово како се воздигна пресвета Богородица“, кое го среќаваме и во Тиквешкиот ракопис.³⁰ Во оваа верзија апостолите се непријателски насочени кон апостолот Тома, кој последен пристигнал на успението. Заради присутноста на овој текст во нашата средина, го даваме целосно во превод.

Влезот на црквата со гробот на Св. Богородица

Популарноста и култот на Богородица се пренесувале во традицијата на христијаните. Мајката Божја станува важна личност и во есхатолошката апокрифна книжевност, како привилегирана личност, одредена од Господа да ги посети тајните маки и убавини, на кои се осудени луѓето по смртта. Во нив повторно доаѓа до израз нејзиното страдање и однос кон казните на грешниците, за кои таа измолува од Господа одмор на душите. Овој апокриф била омилена народна литература, која се преработувала од 10-от до 19-от век во јужнословенската средина. Во Македонија бил многу омилен, заради што го даваме и наредниот преведен текст за нејзиното патешествие меѓу грешниците.³¹ Неа ја предводи во пеколот архангелот Михаил. Популарниот апокриф оставил и траги во народното творештво на словенските народи, како и во македонскиот фолклор.³²

Во словенските средновековни литератури познат е и текстот „Житието на Богородица“, кое му се припишувало на Епифаниј Кипарски. За овој интересен текст пишувале руските медијевалисти, но и Стојан Новаковиќ.³³ Во него се искористени сите претходно споменати текстови за Богородица, за да се состави поцелосно нејзиното житие.

Да се говори за животот и чедноста на дева Марија само според канонските и другите црковни или апокрифни текстови, е недостатно, бидејќи без народната душа која ја претставила Пречистата во своето духовно извориште - песната, не би била сфатена прифатеноста на дева Марија како најсилна култна личност меѓу жените светители, во христијанските средини, особено и кај нас во Македонија.

Македонската народна песна го следи житието на Светата дева доследно и, разбирливо, прилагодено според сфаќањата на средината во која настанувала песната или приказната. Во случајов остануваат забележливи следниве епизоди од нејзиниот живот. На прв план забележано е раѓањето на Исус, и тоа во Зборникот на Миладиновци:

³⁰ L Bla'e Koneski i Vera Stoj-evska>Anti}, TikiMe'ska, Skopje, 1097, 20 (147).

³¹ E. Karanov, Pametnici ot Krato>XIII, S&S&S.

³² Vera Stoj-evska>Ani}, Od eshatolo{kite apokrifi za Bogorodica i nivniot odyiv vo narodnoto tvore{tvo na jugoslovenskite narodi, Makedonski folklor, Skopje 1968, 1, 2, 207>218.

³³ St. Novakovi}, Apokrifiske pri-e o Bogorodi-inoj X>VIII, Starine,

Bogorodi ca so I sus Hri stos - „Otel otvoreni e“ - od ol tarna apsi da

HRI STOSOVO RO" AWE

Збила ми се Божја мајка, Мариа,
Никој ми се покрај неа не згоди,
Згодила се Аламанка девојка,
Сопасала свилен појас от себе,
Го повила Риста Бога малего.³⁴

Поголем број песни се однесуваат на грижата на Богородица да го крсти новородениот син. Една од најубавите песни ја забележал Васил Икономов, од Дебар:

KR[TENI E HRI STOVO

Јордан ми се разлеваше
од ридови до брегови,
во Јордан е Божја мајка,
в роци држит млада Бога,
мила Бога некрстена.
Го сустрети свети Петар:
-Каде одиш, Божја мајко?
В роци држиш мила Бога,
мила Бога некрстена?

Одговори Божја мајка:
-Ја си ода кум да сака.

Так ти Бога, свети Петре,
или смееш и умееш,
и умееш кум да бидеш,
да ми крстиш млада Бога?

Изговори свети Петар:
-Так ти Бога, Божја мајко,
ја не смеја ни умеја,
ни умеја кум да бида,-
по мене е свет Илија,
тој ми смеет и умеет,
и умеет кум да бидет.

Ја сустрети свети Илија:
-Коде одиш, Божја мајко,
в роци држиш мила Бога,
мила Бога некрстена?
-Так ти Бога, свети Илија,
или смееш и умееш,
и умееш кум да бидеш,
да ми крстиш мила Бога,
мила Бога некрстена?

Изговори свети Илија:
-Так ти Бога, Божја мајко,
ја не смеја ни умеја,
ни умеја кум да бида,
да ти крста мила Бога.
По мене е свети Јован,
тој ми смеет и умеет,
и умеет кум да бидет.

Ја сусрети свети Јован:
Так ти Бога, Божја мајко,
в роци држиш мила Бога,
мила Бога некрстена?
Изговори Божја мајка:
-Так ти Бога, свети Јоване,
ти ми смееш и умееш,
и умееш кум да бидеш,
да ми крстиш мила Бога,
мила Бога некрстена!

Изговори свети Јован:
-Так ти Бога, Божја мајко,
ја си смеја и умеја,
и умеја кум да бида,
да си крста мила Бога,
мила Бога некрстена.
От си крсти мала Бога.³⁵

Видлив е напорот на народниот творец да ги приспособи настаните од канонските и другите литературни текстови, кон народниот поредок и обичај. Вметнато е несоодветното барање на кум, за да се дојде до вистинскиот кум – крстителот Јован.

³⁴ Miladinovci, Zbornik (1861>1961), Ko-o Racin Skopje 1962, 32. (Ponatamu: Milad.)

³⁵ Vasil Ikonov, Staronarodni pesni i obi-ai od Zapadna Makedonija, Skopje 1988, br. 15, str. 78>79.

Друга македонска народна песна, од Струга пее за Марииното причестување, кое се врши според вообичаената практика на секој христијанин:

BOGORODI & NI I ZPOVED

Онаа ст,рна лепа рудина,
 Во рудина је велик манастир,
 Во манастира свети Никола,
 И света Петка, света Недеља;
 Света Недеља свешти ми сучит,
 А света Петка црква ми метит,
 Свети Никола книга ми пеит,
 Книга ми пеит с,лзи ми ронит.
 И му долета Богородица,
 Богородица с бога на р,це,
 И му долета на десно раме;
 И му говори Богородица:
 „Егиди брате свети Никола!
 Што книга пеиш и с,лзи рониш?
 Ја си сум дошла да ме причестиш.-
 „Егиди сестро Богородице!
 Исповеди се и причестви се,
 Да не греои нешто ми имаш.“

.....
 Се исповедва и се причести.³⁶

Во оваа песна интересно е што предобратата Богородица во исповедувањето нагласува дека ги проколнала трите дрва што не станале чест да £ направат кога минувала низ Димна Гора, додека с\$ што ја видело простум станало. Трите проколнати дрва биле: јасиката, елата, зелениот бршлен.

Поголем број варијанти од песните се групирани околу Христовото воскреснување. Во нив најчесто се јавуваат и света Недела и света Петка, како жени светици со голема популарност среде македонскиот народ. Од светците, покрај свети Јован, најчесто се нејзините „браќа“ свети Никола, свети Илија, свети Димитрија. Од нив најблиска до настаните од новозаветните евангелија и други канонски текстови е струшката песна:

HRI STOSOVO VOSKRSVEWE

Прошета света Недеља
 Со чесни крсти во р,ка
 По крај Јордана речица;
 Ништо ми стрета не стрети,
 Ни си намера намери.
 Тук стрети клети Чифути,
 К,де го м,чет Ристоса;
 Судна му м,ка даваат;
 На крсти ми го коее,
 На оган ми го горее.
 Дојдое божеј ангели,
 Да молет цара Чифутски,
 Да пуштит цара Ристоса.
 Тој им мољба не сакат,
 Ни го Ристоса пушташе.
 Ми дојде чиста Пречиста
 И таја мољба се молит:
 „Егиди цару Чифутски!
 Пушти ми цара Ристоса;
 Со него си се надеам
 Пред Бога да си излезам.“
 Тога је Ристос зборвеше:
 „Егиди чисто Пречисто!
 Не жаљај мошне не плачи;
 Сама си чиста пречиста,
 Сама пред бога к,излезиш.“
 И дојде свети Илиа,
 Си скоа кола огнена,
 Си прегна коњи четири,
 Четири коњи крилатни,
 Та си отиде на небо;
 Чиста Пречиста со него,
 Така излезе пред Бога.
 И дојде света Недеља,
 Таја ми мољба не моли,
 Мирна је роса пред Бога;
 Си фрли крсти по река.
 Скочиа клети Чифути,
 Крсти да берет по река;
 А тие клетва сторие
 Ристоса да го не дајт.

³⁶ Milad. br. 36. Drugi varijanti kaj: Iliev 81; Mihajlov 14.

Кога по крсти појдое,
 Тога им Ристос одлета,
 Со дванадесет ангели,
 Света Недеља со него.
 Та си отиде на небо,
 Пред мила мајка побрго.³⁷

Интересни се и песните кои го откриваат односот на Богородица кон грешните христијани. На овој план сите забележани варијанти нџ приближуваат кон погоре споменатиот апокриф „Одењето на Богородица по маките“, кој оставил видливи траги во македонската книжевност сџ до 19-от век. Големите гревови на христијаните ја разжалостуваат дева Марија која плаче над таа покора. Песните се групираат околу именувањето на Огнена Марија. Овој циклус е присутен во фолклорот на сите јужнословенски народи. Како пример да ги земеме македонските песни забележани од Миладиновци. Една од нив го искажува плачот на Марија заради грешните легенски христијани. Четворицата светци: Илија, Никола, Јован и Петар ги делат Божјите благодети и им се придружуваат Марија и Магдалена, а Марија ја искажува трогателно состојбата. Таа се вреднува како и Христовите светци помошници, кои го обиколуваат светот со христијанската проповед, со мисионерска свест:

„Брату мили, стар свети Илија!
 От Бога ни је свакојако добро;
 М,ка ни је од рода хрисјанска,
 Ние бехме по земја легенска,
 Бог да биет Легенски христјани!
 Не се знаит постаро, помладо,
 Не си слават светци от година,
 Не си држат Петка и Недеља,
 Во света недеља метат
 Лице љ напрашиле;
 На света недеља печееки
 Очи љ изгореле.
 Татко имат како лудо дете,
 Стара мајка на носе изгазиле.
 Сестри имат, како измеќарки,
 Брата имат, како душманина,
 Своја снаха, како прва љуба,
³⁸

Под името Огнена Марија се среќава во песната забележана од Миладиновци со наслов „Четири ангели“.³⁹ Во оваа варијанта Огнена Марија доаѓа од земјата „Паливјанска“. Во овие и други македонски варијанти,⁴⁰ Огнена Марија бара казнување за грешните христијани и откако замолениот светец, или светци, ќе ги секнат дождовите, ќе предизвикаат суши, христијаните неверници ќе се опаметат. Во Вуковото собрано народно творештво е забележана песната „Огњена Марија у паклу“,⁴¹ која веднаш сочи кон есхатолошкиот апокриф

³⁷ Milad. 34. Drugi varijanti, povtorno od Struga: Milad. 33; od Prilep vo fusnota, str. 39.

³⁸ Milad. 30. Pokraj ovaa pesna vo istiot Zbornik se nao|a i varijantata 53.

³⁹ Milad. 53.

⁴⁰ P. Iliev, 264, K. Penu{liski, Obredni i mitolo{ki pesni, Makedonska kniga, Skopje 1968, 182>183.

⁴¹ Vuk, 2, br. 4, od Crna Gora

Raspeti e Hri stovo, XIV vek, Sv. Bogorodi ca Peri vl epta, Ohri d

за одењето на Богородица во пеколот. Во него Марија измолува од Господа покој на душите на грешниците, кои страдаат во пеколот, длабоко трогната од нивните страдања. И во Вуковата песна самиот почеток наведува кон апокрифот:

Бога моли Огњена Марија:
 „Дај ми ги, Боже, клучевите од рајот,
 Да ја отворам вратата од рајот,
 Да дојдам низ пеколот,
 Да ја видам остарената мајка,
 Да не би ѓ ја избавила душата!“

Во натамошниот текст Марија ги добила клучевите и како нејзин придружник се јавува свети Петар, кој ѓ ги објаснува гревовите на грешниците поставени во најразлични маки, многу слични на апокрифниот текст. Интересен е само моментот кога меѓу грешниците Марија ја среќава својата остарена мајка, но нејзините гревови на земјата биле толку големи, што свети Петар ја фрлил повторно кај ѓаволите во пеколот.

Во бугарскиот фолклор се јавува Огњена Марија како сестра на четворица светци. Нивните имиња варираат. Марија според едни варијанти доаѓа од елинско-павликанската земја.⁴² Во една варијанта од селото Врбница - Софиско, Богородица ги гледа маките на грешниците:

Едната душа на гревовите.
 Просјаците не ги дарувала,
 Другата душа на гревовите.
 На телињата млеко не им дала,
 Третата душа на гревовите
 Сирачињата не ги задоила.⁴³

Колку можел народниот пејач да ги онародува настаните загатнати во Четвороевангелието открива и македонската народна песна „Неда и Богородица“,⁴⁴ во која Неда се јавува како кума на Исус и Богородица ја дарувала „свилно руво“. Во песната „Пречистина кошула“ света Марија добила дар од Исус, бидејќи таа го лулала кога се родил.⁴⁵ Кошулата била пречудна, таа не била ни предена, ни ткаена, ниту белена и шиена. И песната „Хрстови крстови“ разработува интересен мотив.⁴⁶ Во „Стамбола града“ настанала покора, три години ниту дожд паднал, ниту роса заросила, ниту сонцето угреало. Тогаш царот Костадин ги пронашол Хрстовите крстови во едно буниште. Откако ги сместил во своето „азно“ природата се разбудила, заврнал дожд и берикетот се појавил.

Во преданијата и легендите настанале творби во кои Богородица се смета дека изградила значајни цркви и манастири во Света Гора. Меѓутоа, од Прилеп потекнува песната „Света Богородица и манастирот Трескавец“,⁴⁷ Во неа како градител и покровител на Трескавичкиот манастир кон Прилеп, се јавува Богородица. Месечината застанала на Златоврв планина. Но, тоа не била месечина, туку била Богородица. Во рацете Исус го држела, а крај неа сјаела една ѕвезда. Пристигнала да сида манастир. Но, паганците Елими, кои живееле таму, не ѓ дозволувале да сида. Тогаш пратила абер Богородица до сите светци

⁴² M. C. Vranska, 187.

⁴³ SbNU, III, 36.

⁴⁴ Iliev 82.

⁴⁵ [apkarev, 1, p. 40.

⁴⁶ Milad, 37.

⁴⁷ SbNU, II, 28>29.

ΟΧΑΙΡΕ

ΤΙΣ ΜΟΟ

ΩΑ
ΕΙΡΗΝΗ

ΩΡ

Bl agovesti , XIV vek, Sv. Bogorodica Peri vlepta, Ohrid

на небото, да дојдат да ѓ помогнат. Тие веднаш станале и предводени од свети Јован, пристигнале со ангелите на Златоврв Планина. Светците ги победиле Елимите и на местото од нивната елимска црква го изградиле манастирот Трескавец. Потоа ги натерала светците во таа околина да си сосидаат и тие свои манастири, да бидат близу до неа:

„Ми станале седумдесет светци,
што ми слегле богме сите в поле,
и отишле во Вароша града,
направиле цркви манастири.
Друзи светци ошле Света Гора,
напраиле цркви-манастири.
И денеска уште сите стојат,
рисјани се во нив Бога молат,
чест му праат на сите свети,
слава Бога и Богоројца.“

Може да посочиме и многу други примери од македонското народно творештво, кои изобилуваат со детали од животот на дева Марија, прилагодени кон народното секојдневно живеење и верување, во чесноста, добрината и пожртвуваноста на Пречистата. Иако примерите се најчесто легендарни, повеќе или помалку се приближуваат или оддалечуваат од канонските и изворните текстови, сепак, тие говорат за големата почит и присутност на Богородица среде нашиот свет. Можеби токму народната проникливост и љубов најубаво ја откриваат длабочината и сјајот на култот на најсаканата светица од христијанската историја во Македонија и меѓу Македонците. Ова добива и посебно значење ако тргнеме од фактот дека во Житието на Пресвета Богородица, во оној дел кој се однесува на нејзиното успение, децидно е истакнато дека Богородица заедно со свети Јован Богослов, по смртта на Исус Христос, проповедале во Македонија и во Крит. Оттогаш Света Гора ја почитува Богородица како своја заштитница.

Денес нараснуваат истражувањата кои одат во прилог на податоците дека Богородица престојувала и во Македонија.⁴⁸

Личноста на Богородица инспирирала кон уметничко творештво безброј личности. Во Македонија меѓу нив би го посочиле св. Климент Охридски, како учител, книжевник, педагог, толкувач на христијанското учење, не можел, а да не запре врз личностите и носителите на христијанството: дева Марија и Исус Христос. Последниов, како носител на продлабочената христијанска мисла од раѓањето до смртта, а и потоа, е во тесна врска со саканата и блага мајка - маченица. Една од поуспешните похвали на св. Климента е похвалното слово за „Успението на Богородица“. Интересно е дека оваа беседа спаѓа во редот на децидно засведочените св. Климентови книжевни творби, бидејќи во насловот се наоѓа неговото име: епископ Климент.⁴⁹

Свети Климент Охридски посакал да работи во Западна Македонија, а градот Охрид самиот си го избрал како место за работа и вечен одмор. Среде неуките луѓе тој го сеел смело и неуморно семето на образованието и достоинството. На прв план сакал да им ги појасни на штотуку покрстените сограѓани најважните личности и настани од христијанската ука. Во тие размислувања заштел и врз настанот на Благовеста, кој како мотив си обезбедил

⁴⁸ Aleksandar Donski, Sveta Bogorodica bila vo poseta Sian Makedonija of God visited Macedonia, Makedonija, Ilustrirano spisanie na iselenicite od V.M.K., toni 190, januari 2001, 52>55; br. 591, 1 fevruari 2001, 52>55; Aleksandar Donski gi objavil ovie tekstovi od svojata, svo javna knjiga Makedoncite

⁴⁹ Vo toj den pohvala na sveta Bogorodica na uspenie sozdata od Kliment episkop.

бројни, широки и трајни обработки. Него го среќаваме смислено обработен, со посебна топлина и однос во Поуката за благовеста и кај св. Климент.⁵⁰

Свети Климент Охридски практикувал неодамна покрстениот свој род да го вовлекува суштински во христијанските празници и белези, преку едноставно составуваните поучни слова. Така и значењето на денот за Благовеста сакал да им го протолкува на верниците. Денот кога се овоплотил во чистата Дева Марија. Синот Божји, што не се вместило во Небесата, се вместило на овој ден во човечко тело. Невидливиот-видлив станал. Еве ја и суштинската поука и објаснување на свети Климент: „Денес Бог прима тело; пред сите векови тој се родил од Отецот без мајка на небеси, сега страшно и чудесно на земја без татко, од мајка, во Девица се зачнува, двоен по природа - Бог и човек, разбран и искажан со нас Бог којшто сака да го спаси човечкиот род и да дојде на земја, бидувајќи заедно на небо со Отецоти со Духот, и заедно на земја еднакво прославуван и поклонуван, тој царува моќно со своето раѓање; друг нема роден порано од татко без мајка, ниту друг е зачат во Девица, туку само еднородниот Син Божји, по суштество примајќи го суштеството на татка си, ни се јави нам, светлина на светот, Бог вистинит од вистинитиот Бог, роден, а не створен...“⁵¹ Оваа блага вест ја среќаваме во старозаветниот текст „Видението на пророкот Исаија“, или поточно во „Книгата на старозаветниот пророк Исаија“: „Еве, Девица ќе зачне и ќе роди Син и ќе му стават име Емануил, што значи: Господ е со нас.“⁵²

Оваа убава поука на свети Климент е заснована и врз стиховите во Евангелието од Лука, во кое се изречени најпрославените стихови, речиси најцитиран во бројните дела кои ѓ се посветени на Пресветата Дева: „А во шестиот месец беше испратен од Бога ангелот Гаврил во галилејскиот град, по име Назарет, при една девојка, свршена за маж по име Јосиф, од домот Давидов; а името на девојката ѓ беше Марија.“⁵³ И кога влезе ангелот при неа рече: „Радувај се, благодетна! Господ е со тебе! Благословена си ти меѓу жените!“⁵⁴ По образложенијата што ги изнесува Климент за големината на овој ден, следи неговиот заклучен дел, кој се однесува со спасението на луѓето, кое доаѓа со зачатниот Син, од кого ќе побегнат сите ѓволски сили. Затоа свети Климент ги повикува верниците да пристапат кон Бога со смиреност, со благост, со ѓубов, во пост и работа, да не ја заборават Црквата.

Во овој поглед не смееме да не нагласиме дека во македонската иконографија од средниот век овој мотив зазема посебно место, особено охридската икона од црквата Свети Климент Охридски, со потекло од крајот на 11-от век. На неа е перфектно насликан носителот на благата вест - архангелот Гаврил, пред смирената и преубава дева Марија. Оваа икона го најде своето место во ремек делата на светската уметност и го привлече вниманието на уметничките критичари широм светот.⁵⁵

И мотивот за Успението на Богородица е обработувана тема, во која се повторуваат духовните измачувања на мајката, по воскреснувањето на Синот, по претрпените суровости заради спасот на луѓето. Таа останува славена и почитувана меѓу Христовите сопатници и ученици сѓ до денот на нејзината смрт и пренесувањето до седиштето на Синот на небото. Обработката на Успението го дополнува книжевно творештво на Климент Охридски,

⁵⁰ Pouka za denot na Blagovestenie na sveta Bogorodica, Kliment Ohridski > Pohvali i pouki, predgovor, izbor, prevod, komentar Radmila Ugrinova > Skopje, 1996, 48 > 50.

⁵¹ Pouka za denot na blagovestenie... 48 > 49.

⁵² Biblija, Star zavet, Kniga na prorokot Isaija gl. 7, 14.

⁵³ Vidi Evangelie od Mateja, gl. 1, st. 18.

⁵⁴ Evangelie od Luka, gl. 1, st. 26 > 28.

⁵⁵ Ikonata za Blagovestieto na deva Marija se naočala vo ohridskata crkva Sveta Bogorodica Perivlepta, od 1295 god. Vidi: Petar M. Pepek, Deloto na zografite Mihail i Evtihij, Skopje 1967.

овој пат со една возвишена похвала, како што практикувал тоа да го прави охридскиот учител за личностите што му биле посебно сакани и омилени. Таквата восхвала на Богородица свети Климент ѝ ја посветува токму на денот на нејзиното Успение.⁵⁶ Преку успението на Богородица, Климент го навестува простувањето на Евиниот грев, преку благоста на Девицата која го раѓа Синот, искупител на сите човечки гревови. Богородица не помалку ги спасувала луѓето со својот подвиг. И во ова слово авторот наоѓа за потребно да го истакне бестелесното зачнување на Девицата. Така, таа родила син со двојна природа: Бог и човек. И тој со човечкото тело, преку Девицата, ја вкуси смртта, а со божественоста своја - вечноста. И кога таа ја вкуси телесната смрт, нејзиниот Син слезе до неа со мноштво бестелесни сили, и во облак ја дигна од гробот на третиот ден и ја вознесе на небо, со сите апостоли. Притоа свети Климент ја возвеличува Пречистата дева и мајка, со градицијата на симболи и метафори“.

„Радувај се, породо духовна, од која се источи бесмртност на родот човечки.

Радувај се нов ковчегу, ти нема да ги понесеш камените таблци, туку самиот законодавец Исус Христос, спасителот на светот што си го родила.

Радувај се, капино несогорлива, што го понесе несогорливиот оган во својата пречиста утроба.

Радувај се, горо несечена, од која го исече каменот на разумот на Христос, и ги сотре идолските светилишта и нивните храмови ги изгоре.

Радувај се, пресветол облаку, што го понесе мисловното сонце Христос во својата утроба...“⁵⁷

Исклучително важен момент од животот на Богородица, а кој не е во тесна врска со синот Исус, е зачнувањето на Дева. Свети Климент го одбележал со посебно поучително слово и зачнувањето на пресветата Дева. Архангелот ѝ благовестил на праведната Ана дека ќе зачне во својата утроба.⁵⁸ Мајката на Марија била внука на Јесеј од Давидовото колено. Пророците пророкувале одамна дека таа ќе роди дева, во која ќе се зачне синот Божји. Затоа и зачнувањето на дева Марија е свет и благ ден. Од неа ќе се изродат добрини, зашто таа постојано му се молела на својот сакан син да се смилостиви над луѓето. Затоа, заклучува свети Климент, луѓето треба спонтано да го почитуваат овој ден и да ги полнат црквите.

Заклучокот за важниот настан од оваа похвала внесува верба во добрината, бидејќи таа и нејзиниот син страдале за добрината на сите луѓе, за верниците да го сфатат вистинскиот христијански пат. Свети Климент ја подвлекува волшебната сила на Богородица, да биде поткрепа на болните, нивно исцеление, а небесното царство им се отвора на сите оние кои веруваат во неа.

Во Македонија биле познати разновидните верзии од раскажуваните и предаваните чуда на Светата Дева. Еден успешен превод на оваа омилена литература направил македонскиот просветител од 18-от и 19-от век - Јоаким Крчоски. Покрај своите четири дела печатени во Будим, ја објавил и многу интересната содржина во книгата „Чудеса пресвјатија Богородици“, објавена во 1817 година, и која доживеала голема популарност, заради собраните чуда, што ги правела заштитничката на сите луѓе - Богородица. Не случајно оваа книга доживеала повеќе изданија во 19-от век. Самото дело е превод од грчки јазик и тоа третиот дел од составот „Арматолон сотириа“ од светогорскиот монах Агапиј Ландос

⁵⁶ Vo toj den pohvala na sveta Bogorodica na Uspenie, sozdadena od Kliment episkop, Kliment Ohridski > pohvali i p
prevod i komentar Radmila Ugrinova > Skopje, 1996, 70>75.

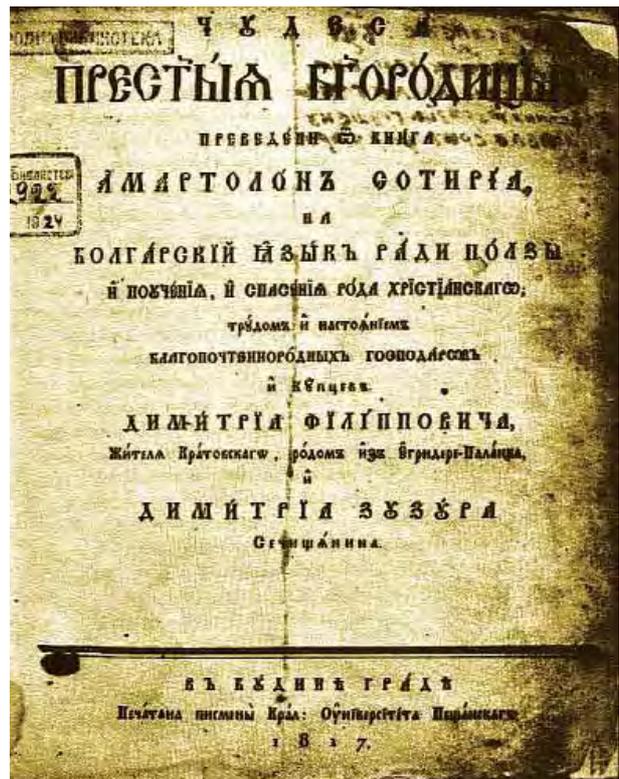
⁵⁷ Pohvala na sveta Bogorodica na Uspenieto. 72>73.

⁵⁸ Pouka za denot na Za-atieto na sveta Bogorodica, sveti Kliment Ohridski... 83>85.

Критски, објавена во Венеција во 1641 година. Агапиј ги собрал чудата на Богородица, позајмувал и од грчки и од италијански книги. Меѓутоа, преводот на македонски јазик Јоаким Крчоски не го направил од Агапиј директно, туку од српскиот превод на истото дело од Викентие Ракиќ, објавено во Венеција во 1808 година, како што откри Х. Поленаковиќ.⁵⁹ Б. Конески ја разјасни структурата на чудата, бидејќи бројот на чудата не се совпаѓа со тие на Ракиќ, ниту по редослед, ниту по број.⁶⁰

Меѓу 66-те чуда се наоѓа и тоа под број 11, во кое е засведочен популарниот средновековен расказ „Девојката без раце“.⁶¹ Неговата популарност ја засведочува и самиот Крчовски.⁶² Во Галија на царот му се родила убава ќерка Марија, но набргу по нејзиното раѓање починала нејзината мајка царица. Царот се преженил за друга жена. Таа била убава, но многу лоша и кога царот отсутствувал од дворецот го убедувала слугата да ја убие убавата ќерка на царот и да ѝ ги исече рацете како доказ за злосторството: „Утро да ја земеш и речи ѝ како да ја водиш на теферич и отведи ја у планината да ја убиеш. И за нишан да ѝ отсечеш руките, да ги донесеш.“⁶³ Во шумата Марија ги замолила слугите, откако сфатила дека ја водат на судиште: „И ви заклинам вас у имја пресватија Богородици, што е родила истинаго Бога и судију всјех, немојте ме убивати. А ако сакате моите руки да ги носите на нишан, а вие отсечете ми руките и носете ги.“ И тури си руките на едно дрво и ги отсекле и ги отнесле на царицата, и им дала многу дарове.“

Марија боледувала во планината и ја нашле група благородници. Во неа се вљубил синот на еден благороден човек и, иако била без раце, го убедил татко си да ја земе за сопруга. Кога таа била трудна, синот заминал на натпревар со коњи, што го организирал царот, таткото на Марија. Маштеата го забележала убавото момче, го привлечла во дворецот и ја дознала од него судбината на пасторката Марија. Нејзината лоша мисла, иако дознала дека во меѓувреме Марија родила две близначиња, испратила по слугата на нејзиниот сопруг писмо до таткото негов, како да е составено од неговиот син, и му соопштила дека Марија била крадливка и затоа ѝ биле отсечени рацете. Во писмото „тој наредил“ да ја убие жена му. Таткото се сожалил и ја оставил со двете деца на истото место, каде што ја нашол син му. Еден пустиник ѝ ја отстапил на Марија пештерата и ја хранел секој ден со плодови и корени. Кога се вратил дома, домаќинот сфатил што се случило. Во меѓувреме, Марија постојано ѝ се молела на светата Дева и таа ѝ се јавила во вид на видение и ѝ ги

⁵⁹ H. Polenakovi, Za prviot prevod od srpskata kni'evnost na makedonski jazyk, Makedonski jazyk, 1963, 38>44.

⁶⁰ B. Koneski, Makedonski jazyk, Kultuŕa Skopje 1986, 30>33.

⁶¹ Vera Stoj-evska>Anti, Srednovekovni romani, Kultuŕa Skopje 1996, 258>262.

⁶² Vera Stoj-evska>Anti, Srednovekovni romani, Kultuŕa Skopje 1996, 209>214. Dobrila Milovska, Srednovekovni raskazi, V. S. Anti, D. Milovska, M. J. To{i}, Srednovekovni romani, Kultuŕa Skopje 2001, 77>129.

⁶³ Kr-ovski>Pej-inovi, Izbrani tekstovi, priredeni od B. Koneski, Kultuŕa Skopje 1963, 38>44.

повратила двете отсечени раце. Потоа, Марија „сета ношт стојала и чинила благодарение Богоматери, и читала ‘Богородице дјево радујсја’, како и секиј пат имала хадет, с великим умилением и сокрушением срдца.“ Сопругот ја одвел жена си и децата дома, ја прославиле сите присутни Богородица, а свекорот прославил празник во нејзина чест. Татко ѓ на Марија ја открил повторно својата ќерка. Ја спалил втората сопруга на голем оган, а зетот го прогласил за свој наследник и цар. Марија останала мила и срдечна сопруга, благодарение на спасителката и чудотворката дева Марија.

Љубовта кон Богородица била безгранична кај верниците. Во чудото 12 девојката Марија ја искажува таа љубов на директен начин. Таа го сакала манастирскиот живот и нејзините богати родители ја оставиле дефинитивно во еден женски манастир, каде што чедната Марија можела да им се посвети целосно на Бога и на Богородица. Меѓутоа, месниот господар се вљубил во неа, посебно во нејзините очи. Игуменијата не сакала да му ја даде, а кога Марија дознала за неговата цврста намера да ја граба и со сила, таа се одлучила на еден мошне храбар чин. Кога дошол слугата на господарот по неа, Марија клекнала пред иконата на Богородица и ѓ се молела да ѓ прости што нејзините очи предизвикале страст кај господарот. Таа одлучно, машки, си ги ископала двете очи и му ги испатила во кутија на месниот владетел. Таа сакала понатаму да не ја гледа Богородица со физичките очи, кои предизвикале физичка страст, „туку со духовните“. Кога господарот ги видел двете очи на Марија, се свестил, се покајал, дотрчал во манастирот и со сите калуѓерки се молел во црквата за спас. Дева Марија во еден миг се појавила на олтарот и ѓ ги вратила очите на вистинската девојка христијанка, а присутните верници останале восхитени од чудото што се случило со Марија.

Во средновековната книжевност голема популарност доживеал и расказот за Еладиј (името кај разните народи е различно), т.е. мотивот за продавањето на човековата душа на ѓаволот.⁶⁴ Прифаќањето на ѓаволот е мотивирано од различни потреби: љубов, богатство, слава, итн. Во чудото 23 се јавува богатиот Агапиј во Италија, кој живеел блудно и го изгубил целото свое богатство. Во еден миг тој му се потпишал на ѓаволот, со крвта од својата рака, дека ќе биде негов човек, ако му го врати богатството. Ѓаволот го прифатил договорот. Агапиј веднаш се збогатил. По извесно време пред една црква го видел ликот на дева Марија и кај него се јавила желба да застане и да се помоли пред неа. Но, ѓаволот го потсетил на „ракописанието“ и уплашениот Агапиј си заминал, но ја запомнил реченицата од ѓаволот дека Богородица му зела многу души. Кај Агапиј се јавува желба да се исповеда пред Богородица, се затрчал во една црква, каде што ѓаволот не смеел да влезе. Со искреното покајување пред Богородица, Агапиј успеал да си ја врати силната верба во Бога и во неа, а „ракописанието“ му било вратено.⁶⁵

Слично чудо се случило и во градот Аданон, во епархијата Киликија, во годината 537. Економот во манастирот, Теофил, бил благочестив верник и ја држел манастирската економија беспрекорно. Кога умрел владиката, граѓаните побарале Теофил да стане владика, но тој самиот од скромност не сакал. Поставиле нов владика, кој подлегнал пред клеветите на ѓаволските прислужници и го истерал економот од манастирот. Теофил сфатил дека е неправедно истеран и ѓаволските слуги му влеале омраза во срцето до таа мера што му се продал на ѓаволот, со потпис од раката своја, барајќи противслуга да биде

⁶⁴ Vera S. Anti}, Srednovekovnite tekstovi, Misla, Skopje, 1978. B. Koneski, V.S. Anti}, Tikve{ki zbornik, „Misla, Skopje 1087, 13>17, 133. D. Milovska, Srednovekovni raskazi, vidi: Srednovekovni kni'evni 'anri. ⁶⁵ Kr-ovski > Pej~inovi}, ~udo 23, 50>52.

вратен на високото место во манастирот. Желбата му се исполнила. Теофил ја задоволил својата суета, но набргу ја сфатил и својата брза одлука и се покајал. Престојувал во црквата Пресвета Богородица, цели 40 дена, молејќи ѓ се на Пресветата за спас. Богородица се нажалила и пред искреното каење таа измолила спасение од Исус, дури и „ракописањето“ му било вратено.⁶⁶

Интересно е и чудото под број 44, а се однесува на зографот Јоан, кој ја насликал најубавата фигура на Богородица на икона и најгласниот лик на ѓвалот. Разбеснетиот ѓвол смислил одмазда. Кога вредниот и богољубив зограф стоел најгоре од високата скала на црквата, пишувајќи на кубето „Благовештение пресвјатија Богородици“, ѓвалот ја турнал скалата и зографот викнал уплашен „Пресватија Богородице, помози ми!“ Во тој миг насликаната Богородица од иконата ја пружила својата рака и го задржала Јоана до сидот сѓ додека не пришле луѓето со скалата.⁶⁷

Успението на Богородица претставува важен настан во јужнословенската средина. Не случајно свети Климент Охридски го обработува во похвално слово. Истиот настан бил омилен и преку текстовите од средновековната книжевност, а го среќаваме во Тиквешкиот ракопис.⁶⁸ Во овој текст апостолот Тома проповедал во Индија и не можел да стигне на успението на Богородица. Меѓутоа, еден светол облак го понесол и тој ја пресретнал Богородица во облаците со небесните сили. Како знак на средбата Богородица му го дала на Тома својот појас (зоница). Апостолите сакале да го казнат Тома заради отсуството. Кога седнале на софрата, според Тиквешкиот текст, го извршиле и чинот на панагијата. По Христовата смрт апостолите оставале на софрата едно празно место и ставале дел од лебот. Тој дел се нарекувал Господов дел. По завршувањето на јадењето апостолите го подигале тој дел и изговарале: „Господи Исусе Христе, помагај нам“, а по успението на Богородица, кога ја виделе Пресветата во облаците, изговориле: „Пресветаја Богородице, помагај нам!“

Тиквешкиот текст потекнува од 15-от век. Најстар препис, и тоа јужнословенски, открил и објавил А. Попов од 13-от век, како и еден најстар руски препис од 14-от век.⁶⁹ Епизодата со Евреинот кој сакал да го симне одарот, и на кого му биле отсечени, а потоа вратени рацете од Богородица, се среќава и во грчките верзии, кои преминувале кај нас. Еден таков целосен текст објавил Тишендорф.⁷⁰ Овој настан влегува и во чудата на Богородица, што говори и за големата популарност среде нашиот народ. Чудата на Богородица се внесени во канонските дела, во средновековните книжевни жанри, во народното творештво, и на Исток и на Запад. Иванка Петровиќ, научник која се занимавала подолгорочно со чудата на Богородица, не случајно забележува: „Се чини дека чудата на Богородица немаат татковина и најверојатно ќе остане напразен обидот таа да се пронајде. Тие му припаѓаат на целото христијанство. Едно е, сепак, потполно сигурно: Богородичните миракули се западноевропски вид. Франција има најмногу право да се нарече, ако не лулка, но барем расадник на Богородичните чуда.“⁷¹ И уште еден факт останува зацврстен: распространетоста на чудата на Богородица во сите западни и источни средини ги чини заеднички, како што е случај со повеќе средновековни жанри.

⁶⁶ Kr-ovski > Pej~inovi}, ~udo 24, 52>55.

⁶⁷ Kr-ovski > Pej~inovi}, ~udo 44, 59>60.

⁶⁸ Vera Anti}, Srednovekovnite tekstovi, Mislà Skopje 1978, 105>117. B. Koneski i V. S. Anti}, Tikve{ki zbornik, Mislà Skopje 1987, 29>30, 147.

⁶⁹ A. Popov, Bibliografi-eskie material, Moskva 1880, 3, 1>65, 9>23, 24>39.

⁷⁰ C. Tischendorf, Johannis liber de dormitione Mariae, Apokryfa, Ag. 1859, 95-112.

⁷¹ Ivanka Petrovi}, Bogorodi-na ~udesa u Ivan-i}evu zborniku, Radovi staroslavenskog instituta, Zagreb 1972, 7, 12

Овој настан оставил уметнички траги во македонската средновековна иконографија и фрескосликарство. На прв план треба да ја апострофираме охридската композиција во црквата Света Софија, на западниот дел од калотата, посебно претставена од Ц. Грозданов.⁷² Во неа апостолот Тома е одвоен од другите апостоли и стои над гробот. Во охридската Богородица Перивлепта, Тома и Богородица се среќаваат во облаците и Пресветата му го подава својот појас. Овде се среќава и сликата на Евреинот со пресечените раце. Мотивот се среќава на икона од охридската црква Свети Никола Геракомија од 14-от век, потоа во икона од 16-от век, изработена од Димитар Зограф од село Леуново (сега се чува во Музејот во Битола), итн.

За разгранетиот и длабок култ на мајката Божја во Македонија говорат и големиот број цркви што го носат нејзиното име. Вакви градби, постари и понови, постојат над 130. Нив ги има во сите делови на Македонија. Меѓу нив, според старината и значењето ја апострофираме Света Богородица Елеуса, во селото Вељуса, Струмичко. Се смета дека црквата била изградена во 1080 година од струмичкиот епископ Манојло. Според легендите од овој крај црквата била изградена и пред оваа година од страната на светите Кирил и Методиј. Во Дебар во 1018 година бил подигнат манастир со името Света Богородица. Лесновскиот манастир имал два скита именувани со нејзиното име. Интересна градба е и црквата Воведение на света Богородица во селото Кучевиште, Скопска Црна Гора (12-13 век). Посебен интерес предизвикува и црквата Света Богородица над селото Лешок - Тетовско. Потсетува на најстарите цркви изградени во Охрид и Преспа. Некои историчари на уметноста сметаат дека нејзината старост е на ниво на основањето на Охридската архиепископија. Од 13-от век потекнуваат црквите со нејзиното име: црквата во селото Сушица - Скопско, во Македонски Брод, во Матка - Скопско. Посебна важност има црквата Света Богородица - Челница во Охрид (до Мали Свети Врачи), потоа црквата во близината на селото Пештани - Охридско, црквата Света Богородица Панданоса во Петрич, Пиринска Македонија, а во селото Пишкопеја (денес во Албанија) нејзината старина нџ води до 11-от век. Познати се уште: Св. Богородица Пречиста во Прилеп, манастирот Успение на Света Богородица (Роженски) до градот Мелник, од 12-от век, манастирот Успение на Света Богородица до Сисаниј, Егејска Македонија, Света Богородица Троеручица во Скопје, друга црква во Скопската тврдина, Света Богородица Тетовска од 12. век, Света Богородица во селото Трново, Битолско, итн.

Меѓу ретките развиени манастирски центри со стара традиција и формирање на богато ракописно наследство, се истакнува Света Богородица Пречиста, Кичевско, познат и како Крнински манастир. Потекнува од 14-от век, а низ вековите бил доградуван, обновуван и пален. За време на отоманското владеењево него се препишувале значајни словенски ракописи. Во 1848 година дебарскиот грчки владика Мелетиј наредил да се запалат сите ракописи што ги видел во манастирот. Во него постоела и Школа за свештенички кадар, а во него престојувале и македонските просветители Јоаким Крчоски и Кирил Пејчиновиќ. Во него бил пронајден и познатиот Крнински дамаскин од 16-от век, кој денес се чува во Институтот за македонски јазик „Крсте Петков Мисирков“.⁷³

И во црквата Света Богородица во Охрид била позната „Лествицата“ на Јоан Лествичник, во 1360 година. Во неа биле извршени и други значајни преписи. Во овој поглед не заостанува и црквата Света Богородица - Елеуса, во која настанале 4 значајни евангелија и

⁷² Cvetan Grozdanov, Prilozi prou-avawu Sv. Sofije ohridske u 14. veku, Zbornik likovne umetnosti, 5, Novi Sad 1994.

⁷³ Petar Hr. Ilievski, Krninski damaskin, Institut za makedonski jazik, Skopje, 1972.

Bogorodica so Hristos, XI vek, crkva Sv. Sofija, Ohrid

64 разновидни црковни книги. За жал, низ вековите од долгорочните покори што биле вршени во Македонија исчезнувале вредните македонски ракописи.

Македонските цркви и манастири влегуваат во светското уметничко богатство, со иконографијата и живописот што го содржат, или го содржеле некогаш. Патината на времето оставила траги, а реставрираните дела го привлекуваат вниманието на сите оние кои ја вреднуваат средновековната уметност во Македонија. Еден поопсежен осврт на уметничкото македонско наследство прават делата на светските и македонските историчари на уметноста и археолозите. Можеби најсоодветни прегледи за уметничките дела со ликот, појавата и настаните од животот на дева Марија, Богородица (Болничка, Влахернитиса, Душеспасителка, Елеуса, Епискеписис, Знамение, Оранта, Молителка, Параклиса, Пелагонитиса, Страсна, Царица, Перивлепта), кои говорат за силно одразениот култ во Македонија, даваат студиите на Цветан Грозданов, Петар Миљковиќ - Пепек и други.⁷⁴ Извонредните зографи Михаил и Евтихиј ги насликале фреските во прочуената охридска црква Богородица Перивлепта од 1295 година (денешен Свети Климент).⁷⁵

Според областите во Македонија, во културно-историските споменици на Македонија влегуваат посебно и црквите со името на дева Марија: Скопско: во селата Кучевишта, Сушица, Дивле; Штипско - Струмичко, Злетовско: во селата Велјуса, Пирог, Злетово, Ново Село; Битолско, Прилепско: во селата Дреново, Варош, Трново, градот Битола; Тетовско, Гостиварско: во селата Лешок, Сенце; Охридско, селата Пештани, Калишта, Велестово, во градот Охрид.

Во Македонија низ вековите се граделе карактеристични мали, т.н. пештерни цркви. Нив посебно ги има долж охридското езерско крајбрежие. Гоце Ангеличин - Жура ги опишал токму овие, од охридскиот и струшкиот регион.⁷⁶ Од постојните десет пештерни цркви веќе четири ѓ се посветени на Пречистата Богородица. Трите од нив потекнуваат од 14-от век, а четвртата - од 16-от век. Меѓу нив е охридската пештерна црква Воведение на Света Богородица во храмот, во Канео. Оваа црквичка се наоѓа во карпа под познатата охридска црква Свети Јован Богослов во Канео. Во оваа мала црквичка порано се одвивал монашки живот, со центар во погорната црква. Во неа се наоѓа интересна фреска со настанот воведување на Богородица во храмот (4 декември н.с.). Постарите жители се сеќаваат дека оваа месност од населението секогаш била нарекувана „Пречиста“. Во центарот на фреската се насликани Јоаким и Ана со малата дева Марија. Десно од нив е пророкот Захарија. Фреската, или зачуваните делови од неа, го откриваат стилот на палеолозите, а покажува сличности и со Света Богородица Пештанска. Според податоците што ги оставил Кузман Шапкарев, можно е оваа пештерна црква да ја изградил за сопствено монашување монахот Иларион, со потекло од Дебар.⁷⁷

Во денешниот камп Градиште, на 12 км од Охрид, се наоѓа пештерната црква Света Богородица од 14-от век. Во наосот е насликана композицијата Деисис со Исус, Богородица и Јован Крстител. Насликана е и композицијата на Благовестието, а на северната страна од западниот ѕид - Успението на Богородица. Самата црква покажува знаци дека таа имала многу пошироко значење во изминатиот период.

⁷⁴ Cvetan Grozdanov, *Ohridskoto yidno sluzhenstvo Ohrid*, 1980; *Studii za ohridskiot živopis*, Skopje 1990. Petar Mičkovi} > Pepek, Veljusa, manastir Sveta Bogorodica Milostiva vo seloto Veljusa kraj Strumica, Skopje 1967.

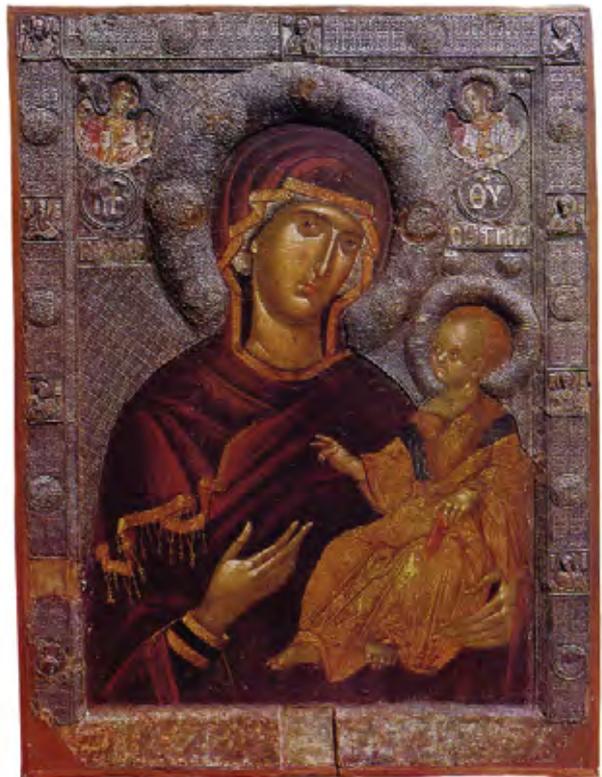
⁷⁵ Petar Mičkovi} > Pepek, Delata na zografite Mihailo i Evtihij, Skopje, 1967. Dejnosta na ovie poznati zografi s vo 12>13 vek.

⁷⁶ Goce Angeli-in>ura, Pe{ternite crkvi na bregot od Ohridskoto Ezero, Ohrid 1999.

⁷⁷ Goce Angeli-in >@ura, Pe{ternite crkvi, 51.

*Bogorodica Odi gi tri ja, XIII vek,
Sv. Bogorodica Odi gi tri ja, Ohrid*

*Bogorodica Duš espasi tel ka, XIV vek,
Sv. Bogorodica Peri vl epta, Ohrid*

*Bogorodica Pel agoni ti sa, XV vek,
Umetni -ka gal eri ja, Skopje*

*Bogorodica Peri vl epta, XIV vek,
Sv. Bogorodica Peri vl epta, Ohrid*

Bogorodi ca Epi skepsi s, XIV vek, crkva Sv. Mal i Vra-i , Ohri d

Близу селото Велгошти, Охридско, се наоѓа пештерната црква Света Богородица, сместена во карпа со неправилна форма на планината Петрино. Во олтарниот дел е насликана света Богородица со Исус Христос.

Во Селото Калишта до Струга се наоѓа манастирот посветен на Рождество Богородичино. Во олтарот е насликана Богородица со Исус Христос. Насликани се и старозаветни теми. Во проскомодијата се наоѓаат имињата на двајцата охридски зографи: Јован и Ангеле. Анализата открива живопис од 16-от век и тоа со ликовите на свети Кирил Филозоф и свети Климент Охридски.⁷⁸

За водечкиот култ на Пресвета Богородица во Македонија, како примарен и меѓу жените светици даваме примери.⁷⁹

⁷⁸ Goce Angeli-in@ura, Pe{ternite crkvi, 27>37.

⁷⁹ Podatocite za ovie crkvi se dobieni od neumorniот istra'uva~ na Prespanskiот region, od kade {to i poteknuva, Pande Eftimov, po profesija novinar. Celosniот spisok so mestopolo'bata na ovie manastiri ja davame vo knigata.

RAKOPISNI TEKSTOVI OD " I TI ETONA BOGORODICA OD EPIFANIJ:

аријанти се среќаваат кај:

I. A. Porfirjevĭ, Apokri f i ~eski Ō skazani Ō o novozavetnĭ ht l i caht i sobĭ ti Ōht po rukopi sŌmĭ Sol oveckoŸ bi bl i oteki , SbRĀS, t. 52, Spb. 1891295-311, spored ruski Tor` estveni k od 16. vek;

I. Franko, Apokri f i i Legendi v ukrai nsŸki h rukopi si v, t. 2. LŸvov 1899, 370-383;

Epifanĭ yeromonaha obiteli kalistratov% novospityani l tnago pokrye\ t% i preblvenn%e vladca na[ea bŌca i prnozdovx m9r

A. I. Āci mi rski , Kĭ istori i apokri f ovĭ i Legendĭ vt Ō` no-sl avŌnskoŸ pi sŸmennos- ti , prepis od 16. vek od Vi enskata dvorska bi bl i oteka, Krehi vska pal e® br. 9;

V. Āgi ~, Nekol i ko pri ~i ca i z bugarskoga zborni ka, Stari ne, knj. V, 61, spored prepis od Berl i nskata kral ska bi bl i oteka od 13-14 vek, 34.

St. Novakovi }, Apokri f ske pri ~e o Bogorodi ~i noj smrti , Stari ne, knj. XVIII, 201, se naoja i vo gore spomenatoto i zdani e na I . Franko.

Митрополитот српски Михаил, меѓу мнозина други автори, го обработи животот на пресвета Богородица.⁸⁰ Во делото веднаш го цитира искажувањето на цариградскиот архиепископ од 5-от век. свети Прокло: „Сите спомени за светците се многу славни, но ништо не може да се спореди со славата на Богородица“. Покрај сите други детали од животот на Богородица, посебно е апострофиран Назарет, каде што жителите веруваат дека пред постојниот длабок бунар во една христијанска црква од овој град се случило благовестието. Верниците доаѓаат по оваа лековита вода. Во овој град Исус Христос минал триесет години земен живот. Во делото митрополитот Михаил посебно се запира врз деталите од патувањето на Богородица со свети Јован Богослов. Тие тргнале кон Кипар, кај владиката Лазар (четиридневниот Лазар). Бурата ги спречила да стигнат на Кипар, а ги одвела во Света Гора. Михаил пишува: „Света Гора Ĕ припаѓа на Македонија и во тоа време беше полна со безбожни идоли, а најголем бил храмот Аполонов, каде што се вршеа многу врачбини“. Безбожниците ја пречекале по пристигнувањето на лаѓата, а Богородица им раскажала за Христовото раѓање. По нејзините раскази сите присутни се покрстиле. Богородица оставила еден свој човек да ги поучува, а на присутните им рекла: „Ова место ќе биде моја имовина, која ми ја даде Синот и Богот мој. Неговата благодет нека го покрива ова место и сите оние

⁸⁰ Mitropolit srpski Mihail, @ivopis Presvete Bogorodice, Novi Sad 1886

Bogorodica Troera-i ca, manastir Hilandar, Sveta Gora

кои овде живеат со вера и побожност... Јас ќе бидам застапница на ова место и топла преносница пред Бога“. По ова обраќање Богородица запловила кон Кипар.

Митрополитот говори за нејзината слава. Богородица спасува многу градови и прави големи чуда. Се смета дека евангелистот Лука бил талентиран сликар и прв ја насликал Богородица, а иконата се наоѓала во Антиохија, каде што е роден Лука, потоа во Ерусалим, во Цариград. Нејзиниот појас бил зачуван во манастирот Ватопед на Света Гора. Во Цариград бил донесен и нејзиниот покров, како и ризите. Императорот Лав Македонец изградил две цркви во чест на Богородица, во кои се случувале чуда. Во Влахерн се чувале ризите, а во другата црква имало живоносен извор, каде што се излекувал и царот Јустинијан. Богородица трипати го спасувала и Цариград.

Во Света Гора има многу икони со ликот на Богородица. Во манастирот Хилендар се наоѓа иконата „Богородица Трорачица“. Свети Јован Дамаскин оздравел, молејќи се пред

оваа икона. Еретиците му ја отсекле на Јована левата рака. Јован се молел пред иконата и раката му била вратена. По ова чудо Јован направил сребрена рака и ја обесил на иконата. Иконата ја однесол во Палестина, каде што починал. Иконата ја добил свети Сава во Палестина и ја однел во Србија. Оттаму, на чудесен непознат начин, се нашла во Света Гора.

Позната е повеста за чудотворната икона на благовеста, т.н. „Големоблагодетна“ на островот Тинос во Грција.⁸¹ Пред самото грчко востание против Турците, во 1821 година, Богородица му соопштила на стариот градинар Михаил Полизоис дека нејзината благодатна икона е закопана на одредено место пред 800 години. Следната година 1822 Богородица се појавила пред монахињата Пелагија од женскиот манастир со потекло од 10-от век и побарала на местото од закопаната икона да се подигне храм Света Богородица. Пелагија се плашела тоа да го открие, но на третиот пат Богородица изјавила дека ќе ја казни ако не ја послуша. Веста допрела и до епископот, кој одобрил да се ископа местото што го одредила Богородица. Пронашле стар храм и на негово место бил изграден нов христијански храм. Потоа била пронајдена и ископана и иконата на Благовестието - Богородица со архангелот Гаврил. Со пронајдувањето на иконата исчезнале болестите на островот Тинос, а луѓето поверувале во победата над Турците. На денот на Благовестието пред таа икона се случувале многу чуда. Во главниот храм на островот Тинос сите овие чуда се запишани и се чуваат.

Богородица станала старешина на еден манастир каде што калуѓерите се карале. По нивните расправи иконата на Богородица се преместувала невидливо од олтарот на игуменскиот стол. Калуѓерите сфатиле дека Богородица треба да е старешина.

Литературата за животот на Богородица е присутна во сите христијански средини. Направени се и библиографски осврти за земниот живот на дева Марија, за иконите и црквите што ѓ се посветени, како и за посебно чудотворните икони со нејзиниот лик.⁸² Чудата на дева Марија во хрватските глаголски збирки се постојана преокупација на Иванка Петровиќ, на кои им е посветен еден цел број од списанието на Старословенскиот институт во Загреб.⁸³

Меѓу бројните чуда што ѓ се припишуваат на Богородица е и тоа со свети Јован Кукузел. Кога свети Јован го пеел акатистот на Богородица, пред иконата на Богородица, во светогорскиот манастир свети Атанасиј, заспал. Пред него се појавила дева Марија и му рекла: „Биди здраво чедо мое, пеј, пеј, и не престанувај да пееш, јас поради тоа нема да те оставам.“ Притоа таа му оставила еден златник во раката. Јован се сепнал од сонот и во раката навистина имал златник. Заплакал од радост. Го приопштил златникот на иконата со ликот на Богородица. Таа икона правела разни и бројни чуда пред посетителите и страдалниците, кои ја барале помошта на дева Марија.⁸⁴

Меѓутоа, најубавата народна македонска легенда, цитирана во литературата повеќекратно, истакнува дека Богородица, по воскреснувањето на својот син Исус Христос, заминала со Јован Богослов во Македонија, што го потврдува и самата Библија.

⁸¹ Arhim. Justin Popoviĉ, @itija svetih za mart, 25 mart, Povelje i pravila pravoslavnoj blagovestnoj ikoni Presvete Bogorodice Velikoblagodatne na ostrvu Tinosu, 1906, 75koj

⁸² Skazani o zemno 'izni Presveto Bogorodic, Moskva 1897. (Slovenska i ruska literatura za Deva Marija, 347>3 i crkvi, 215>241; ^udotvorni ikoni, 261>311.)

⁸³ Ivanka Petroviĉ}, Marijini mirakuli u hrvatskim glagoljskim zbirkama i njihovi evropski izvori, Radovi Staroslavne instituta, kwiga 8, Zagreb, 1877.

⁸⁴ Mihajlo Georgievski, Makedonski svetci, Sveti Jovan Kukuzel, Skopje 1997, 143>153.

Ol tarna apsi da na crkvata Sv. Bogorodi ca Peri vi epta, 1295 godi na, Ohri d

CRKVI I MANASTIRI SO I METO NA PRESVETA BOGORODICA VO REPUBLIKA MAKEDONIJA

Sо одгед на развиениот култ на Пресвета Богородица во Република Македонија направивме обид да ги регистрираме црквите и манастирите што го носат нејзиното име. Постигнатите резултати ги наведуваме по епархии. Разбирливо е дека списоците не се завршени и целосни, заради што ќе следат дополнувања.

SKOPSKA EPARHIJA PRESVETA BOGORODICA

1. с. Матка - манастир Света Богородица
2. с. Побожје - манастир Света Богородица
3. с. Љубанци - Света Богородица
4. с. Мирковци - параклис Света Богородица
5. с. Бањани - манастир Света Богородица (Д. Забел)
6. с. Бањани - манастир Св. Благовештение (Г. Забел)
7. с. Бразда - манастир Света Богородица
8. с. Ракотинци - Света Богородица
9. с. Сушица - Света Богородица
10. с. Кучково - Света Богородица
11. Скопје - Света Богородица (во градба)
12. с. Ракотинци - Света Богородица (во градба)
13. вик. нас. Морани - Света Богородица (во градба)
14. с. Мралино - Света Богородица (во градба)
15. Државна болница - Скопје
- Свето Благовештение (во градба)

PRESPANSKO -PELAGONISKA EPARHIJA

PRESVETA BOGORODICA

1. с. Арвати - Рождество на Пресвета Богородица
2. с. Бач - Света Богородица
3. с. Бити - Света Богородица
4. с. Бела Црква - Света Богородица
5. с. Брајчино - Света Богородица
6. с. Бучин - Света Богородица
7. с. Велушина - Света Богородица
8. с. Велесело - Света Богородица
9. Варош - Света Богородица
10. Варош - Воведение на пресвета Богородица
11. с. Врбец - Света Богородица
12. с. Гнилеш - Света Богородица
13. с. Граешница - Воведение на пресвета Богородица
14. с. Големо Радобил - Света Богородица
15. с. Горно Село - Света Богородица - црква
16. с. Горно Село - Света Богородица - манастир

16. с. Горно Српци - Света Богородица
17. с. Долно Дупени - Света Богородица, манастир
18. с. Долнени - Света Богородица
19. с. Драгожани - Света Богородица
20. с. Добромири - Света Богородица
21. с. Ѓавато - Света Богородица-црква
22. с. Ѓавато - Света Богородица-манастир
23. с. Евла - Света Богородица
24. с. Журче - Света Богородица
25. с. Железнец - Света Богородица
26. с. Јанковец - Успение на пресвета Богородица
27. с. Канино - Света Богородица
28. с. Кркино - Света Богородица
29. с. Кравари - Успение на света Богородица
30. с. Кадино - Света Богородица
31. с. Костинци - Света Богородица
32. с. Кривогаштани - Воведение на пресвета Богородица
33. Крушево - Света Богородица
34. с. Крани - Успение на пресвета Богородица
35. с. Курбиново - Света Богородица
36. с. Лопатица - Света Богородица
37. с. Лагово - Света Богородица
38. с. Љубојно - Света Богородица
39. с. Мажучиште - Света Богородица
40. с. Манастир - Света богородица
41. с. Марул - Света Богородица
42. с. Маргари - Света Богородица
43. с. Мало Коњари - Света Богородица
44. с. Нивици - Света Богородица
45. с. Никодин - Дсвета Богородица
46. с. Паралово - Света Богородица
47. с. Подино - Света Богородица
48. с. Пешталево - Света Богородица
49. с. Растоица - Света Богородица
50. с. Старавина - Света Богородица
51. с. Слоештица - Света Богородица
52. с. Суводол - Света Богородица
53. с. Селце - Света Богородица
54. с. Средорек - Света Богородица
55. с. Сливница - Света Богородица
56. с. Тепавци - Света Богородица
57. с. Трново - Света Богородица

58. с. Трновци - Рождество на пресвета Богородица
59. с. Тројаци - Света Богородица
60. с. Црничани - Света Богородица
61. с. Штавица - Света Богородица

BREGALNI &KA EPARHIJA

PRESVETA BOGORODI CA

1. с. Д. Липовиќ - Света Богородица
2. с. Злеово - Света Богородица
3. с. Балканска - Света Богородица
4. с. Њеманици - Успение на Богородица
5. Злетово - Света Богородица
6. с. Чифлик - Света Богородица (во изградба)
7. с. Борилчево - Света Богородица (во изградба)
8. с. Тработивиш - Успение Богородично
9. Делчево - Успение Богородично
10. Каменица - Успение Богородично (во изградба)
11. Пробиштип - Успение на пресвета Богородица
12. Ново Село - Успение на пресвета Богородица
13. с. Ињево - Света Богородица
14. с. Ракитец - Света Богородица
15. Ново Село - Покров Богородичен
16. Делчево - м. Покров на пресвета Богородица
17. с. Цера - Покров на пресвета Богородица
18. с. Пантелеј - м. Раѓање на пресвета Богородица
19. с. Ѓуриште - м. Света Богородица
20. Делчево - м. Света Богородица - Балаклија
21. с. Воиславци - м. Света Богородица
22. с. Оризари - м. Света Богородица - Добра Вода
23. с. Пиперово - м. Света Богородица
24. с. Пресека - м. Успение на пресвета Богородица

DEBARSKO-KI & EVSKA

EPARHIJA

SVETA BOGORODI CA

1. Каменско Охрид - Света Богородица
2. с. Велестово - Света Богородица
3. с. Скребатно - Света Богородица
4. с. Волино - Света Богородица
5. с. Ботуб - Света Богородица
6. с. Завој - Света Богородица
7. Ново Село - Света Богородица
8. с. Ростуше - Света Богородица
9. с. Мелничани - Света Богородица
10. с. Дрслајца - Света Богородица
11. с. Модрич - Света Богородица
12. Македонски Брод - Света Богородица
13. с. Манастирец - манастир Света Богородица
14. Кичевско - Света Богородица Пречиста
15. с. Речани - Света Богородица
16. с. Кленоец - Света Богородица

POLO[KO-KUMANOVSKA

EPARHIJA

SVETA BOGORODI CA

1. с. Никулџане - Света Богородица
2. с. Матејче - Света Богородица
3. с. Орашац - Света Богородица
4. с. Орах - Света Богородица Карпина
5. с. Пчиња - Света Богородица
6. с. Челопек - Манастир Света Богородица
7. с. Јанче - Света Богородица
8. с. Битуше - Света Богородица
9. Гостивар - Света Богородица
10. с. Леуново - Света Богородица
11. с. Ростуше - Света Богородица
12. с. Ранковци - Света Богородица
13. с. Шлегово - Света Богородица
14. с. Беловиште - Света Богородица
15. с. Брезно - Света Богородица
16. с. Гајре - Света Богородица
17. с. Јелошник - Света Богородица

18. с. Новаќе - Света Богородица
19. с. Отуње - Света Богородица
20. с. Сараќино - Света Богородица
21. с. Сетоле - Света Богородица
22. с. Теарце - Света Богородица
23. Тетово - Света Богородица

POVARDARSKA EPARHIJA

1. Велес – Света Богородица
2. Крива круша - Света Богородица
3. с. Ореше – Света Богородица
4. с. Ораов Дол – Света Богородица
5. с. Бистрица – Света Богородица
6. с. Согле – Света Богородица

STRUMI & KA MI TROPOLI JA

SVETA BOGORODI CA

1. м. Вељуса - Света Богородица Елеуса
2. с. Боријево - Раѓањето на пресвета Богородица
3. с. Василево - Успението на пресвета Богородица
4. с. Вељуса - Успението на пресвета Богородица
5. с. Вландевци - Успението на пресвета Богородица
6. с. Секирник - Успението на пресвета Богородица
7. Беровска парохија - Рождество на пресвета Богородица
8. Беровска парохија - Успение на пресвета Богородица
9. Беровска парохија - м. Света Богородица - Балаклија
10. с. Двориште - Рождество на пресвета Богородица
11. с. Смојмирово - Успение на пресвета Богородица
12. Источен Петок - Балаклија - Света Богородица
13. Пехчево - капела во градба - Воведение на пресвета Богородица
14. с. Робово - Успение на пресвета Богородица

Kuja na Sv. Bogorodi ca vo Efes

VTOR DEL
TEKSTOVI ZA
PRESVETA BOGORODI CA

TEKSTOVI ZA PRESVETA BOGORODI CA I NEJZI NI
PRAZNI CI

APOKRI FNI TEKSTOVI

SREDNOVEKOVNA CRKOVNA POEZI JA

MOLITVENI TEKSTOVI

PRESVETA BOGORODI CA VO MAKEDONSKOTO NARODNO
TVORE[TVO

TEKSTOVI ZA PRESVETA BOGORODI CA I NEJZINITE PRAZNICI

RA\AWETO NA DEVA MARIJA⁸⁵

(8 SEPTEMVRI)

Na три дена пат од Ерусалим се наоѓал малиот град Назарет. Таму живееле праведните Јоаким и Ана, наречени од Светата Црква „богоотци“. Јоаким потекнувал од Давидовиот род, а света Ана од родот на Аарон. Биле многу дарешливи, милосрдни. За себе задржувале само една третина од доходот. Втората третина ѓ ја давале на црквата, а третата - на сиромашните. Секојдневната жалост го затемнувала животот на тие добри луѓе, бидејќи немале деца. Кај Израелците тоа било голема несреќа, бидејќи бесчедните родители немале надеж дека од нив може да потекне очекуваниот Месија. На еден голем празник Јоаким дошол со своите роднини во Ерусалимскиот храм. Сакал да му принесе жртва на Бога. Храмот бил преполн со народ. Јоаким запрел пред првосвештеникот и му открил што сака. Првосвештеникот го прекорил бидејќи заради гревовите Господ не го благословил со деца. Во таква состојба тој не бил достоин да принесе жртва.

Јоаким зажалил многу, излегол од храмот и се утешувал со безбројните добри дела што им ги направил Господ на Израелците. По извесно време жалоста нараснала толку многу што тој не можел да се врати дома. Отишол во пустината каде што пасело неговото стадо. Таму минал во молитви и строго постење четириесет дена. Се молел покајнички Господ да се смилостиви над него, да направи чудо и тој да добие пород, како што некогаш Аврам станал татко во напреднати години.

Веста за жалоста на Јоаким во Ерусалим стигнала до Назарет до Ана. Таа зажалила повеќе од Јоакима. Таа се сметала лично за причина на бесчедноста. И како што направил мажот ѓ и таа почнала да му се моли искрено на Бога да ја благослови со рожба. Еднаш, кога работела во градината видела во гранките на едно лаворово дрво гнездо со мали птички. Сликата на среќното гнездо ѓ причинила уште поголема жалост.

- Само јас, Господе - си рекла самата со солзи во очите - сум мртва и безживотна. Целата природа те прославува со своите плодови. Сите им се радуваат на своите деца. Само јас сум бездетна како безводна пустина. Господе, Господе, Ти ѓ подари на Сара на старост

85 Tekstovite za \ivotot na Deva Marija se obraboteni i prevedeni spored: S. V. Bulgakov: Nastol na kniga, Har k Justin Popovi': @itija svetih, Beograd, 12 toma; @iti na svetite, Sinodalno izdatelstvo, Sofi 1991.

син. Послушај ме и мене, и јас ќе ти го принесам моето дете како дар, за да биде благословено во него твојата милосрдност!

Ана ја вложила во оваа молитва целата своја душа. И еве, Господовиот ангел застанал пред неа и ѓ рекол:

- Ана, Ана, твојата молитва е чуена. Твоите воздишки ги надминаа облаците. Твоите солзи капнаа пред Господа. Ти ќе родиш благословена ќерка, заради која ќе бидат благословени сите човечки родови. Преку неа ќе дојде спас за целиот свет. Ќе ја наречете Марија.

Ана дала ветување дека роденото дете ќе му го даде во служба на Бога. Пред да ја подели својата радост со мажот си, таа отишла во Ерусалимскиот храм за да му заблагодари на Бога и таму го повтори своето ветување. Во тоа време Господовиот ангел му се јавил на Јоаким во пустината и му рекол:

- Бог ја слушна твојата молитва. Жена ти Ана ќе роди ќерка која ќе биде ваша општа радост. За да се увериш во твоите зборови, оди во Ерусалим. Таму до златната врата ќе ја најдеш жена ти, на која ѓ е кажана радосната вест. Среќните сопружници се сретнале во Ерусалим. Си раскажале за појавувањето на ангелот и заеднички му принеле жртва на Бога.

На 9 декември Православната црква го празнува зачнувањето на Ана. Тоа е денот кога Дева Марија била зачната во стомакот на Ана. Девет месеци потоа, на 8 септември, се родила пречистата Дева. Кога малата Марија завршила три години, идната пресвета Мајка на Божјиот син, Господ Исус Христос, била доведена во Ерусалимскиот храм. Тогаш родителите го исполниле ветувањето, ја предале единствената рожба во служба на Бога.

Во тоа време во храмот живееле во мали келии мажи, жени, девици, кои му се посветиле целосно на Бога и таму воделе чист, богоугоден живот. Тие биле првообрази на идните христијански монаси и монахињи.

Во едно свечено празнување Ана се приближила кон храмот со своето дете. Во рацете на девојките, кои ја придружувале Марија, како и во рацете на другите присутни, гореле свеќи. Во пресрет на Јоаким и Ана излегле свештениците, на чело со првосвештеникот. Ана ја поставила ќерка си Марија на првата скала од храмот, кој имал 15 високи скалила. И се случило големо чудо. Од никого не водена, од никого не поткрепена, дева Марија ги искачила лесно и праволинејно сите скали. Сите присутни се зачудиле. Малата Марија била оставена, како и другите девици да живее во храмот. Таа се откажала од родителите и му се посветила на Бога. Татко ѓ Јоаким починал на 80 години. Ана останала сама и се преселила од Назарет во Ерусалим. Се населила во куќа близу до ќерка си. Постојано се молела во храмот сѓ до својата смрт.

Така, во нежна возраст била ветена да ја претрпи жалоста на сиромашните и, како последица, со блажена радост го прифатила долгот да го лекува сиромаштвото на сите осамени, напуштени луѓе, да стане мајка утешителка и заштитница на сите сираци. Затоа на секоја богослужба се прославува пресветата дева Марија, која се удостои да биде Мајка на нашиот спасител Господ Исус Христос. Се споменуваат со почит и нејзините родители Јоаким и Ана.

На празникот Раѓање на Богородица се пеат повеќе црковни песни, меѓу кои и тропарот: „Раѓањето твоје, Богородице Дево, му донесе радост на целиот свет, зашто од Тебе изгреа Сонцето на правдата - Христос, нашиот Бог, којшто ја разврза клетвата, даде благослов и ја уништи смртта, ни подари вечен живот.“

VOVEDUVAWEТО NA PRESVETA BOGORODI CA VO HRAMOT

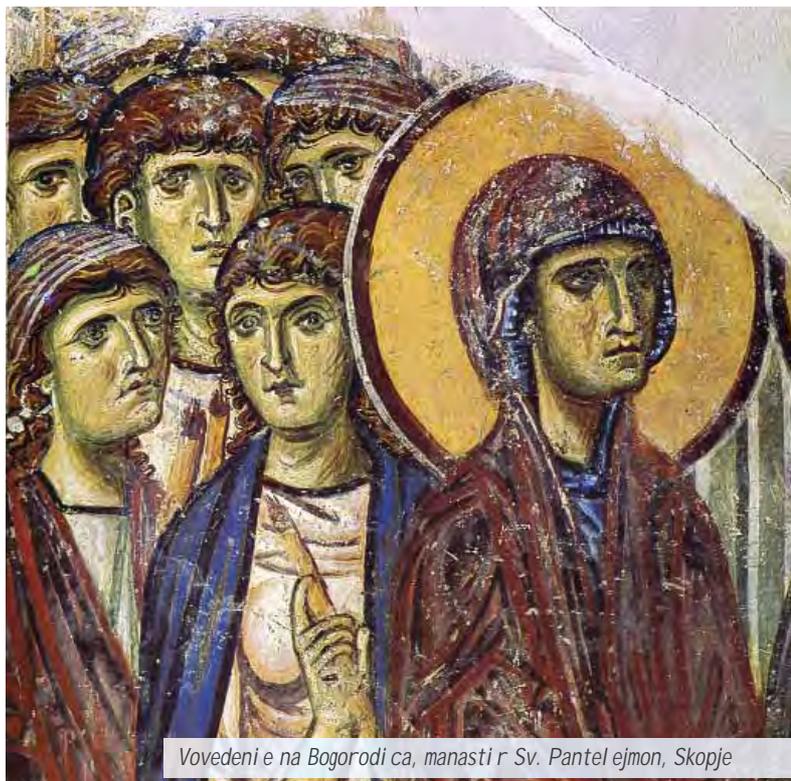
(21NOEMVRI)

Кога дева Марија навршила 3 години, праведните родители го извршиле ветувањето кое му го дале на Бога пред нејзиното раѓање. Затоа тие свечено ја доведле својата ќерка во Ерусалимскиот храм и му ја посветиле на Бога.

Древните отци на Црквата, кога го пеат Воведението на Богородица, со свештени песни, раскажуваат како Јоаким и Ана ги собрале своите роднини и пријатели, а млади девојки со свеќи во рацете чекореле пред ветената девојка, а по нив родителите ја воделе пречистата Дева до Ерусалимскиот храм. Првосвештеникот со свештениците ги пресретнале со црковни песни. Светиот Герман, цариградскиот патријарх, испишал вакви стихови излезени од устата на Ана: „Му го принесувам на Господа мојот дар, произнесен со жалост од мојата уста. Затоа собрав свештеници и роднини и им кажувам: Радувајте се со мене! Јас се јавувам пред вас како мајка и ја доведов мојата ќерка не за земен дар, туку за Бога, за Небесниот Цар!“

Светата Дева била поставена на првото стапало пред влезот на храмот и, за чудо на сите присутни, без ничија помош, таа се искачила до 15-то скалило и застанала најгоре. Првосвештеникот Захарија ја вовел пречистата девојка во „Светата на светите“, каде што првосвештеникот влегувал еднаш годишно. Праведните родители му принеле дарови и жртви на Бога и откако добиле благослов од свештениците се вратиле со роднините во Назарет.

Светата дева Марија живеела во храмот. Таму живееле млади девојки посветени на Бога, исто така и вдовици кои служеле во храмот, слично на пророчицата Ана (Лука, 2,36-38). Таму живееле странци и дојденци. Кон нив се придружила и Ана, мајката на дева Марија. Но, таа поживеела кратко време со ќерка си. Набргу по смртта на мажот и таа умрела. Светата Дева ја воспитувале повозрасни девојки, вични во Светото писмо и во рачните изработки. Таа била многу вредна, се молела, го читала Светото писмо. Таа се подготвувала за своето идно место. Црквата ја нарекувала „прекрасна зора“ од која изгреало Сонцето на правдата. Кога Пречистата стигнала на возраст кога девојките при храмот се враќале дома да се омажат, свештениците посакале и таа да го направи истото. Пресветата Дева им ја открила својата желба дека сака да му се посвети на Бога и дека не сака да стапи во брак. Тогаш тие ја свршиле за престарениот Јосиф, роднина на нејзините родители. Тој станал покровител на Пречистата и ја почитувал пораката што таа му ја пренела на Бога.

Vovedeni e na Bogorodi ca, manasti r Sv. Pantel ejmon, Skopje

Светата Дева ја воспитувале повозрасни девојки, вични во Светото писмо и во рачните изработки. Таа била многу вредна, се молела, го читала Светото писмо. Таа се подготвувала за своето идно место. Црквата ја нарекувала „прекрасна зора“ од која изгреало Сонцето на правдата. Кога Пречистата стигнала на возраст кога девојките при храмот се враќале дома да се омажат, свештениците посакале и таа да го направи истото. Пресветата Дева им ја открила својата желба дека сака да му се посвети на Бога и дека не сака да стапи во брак. Тогаш тие ја свршиле за престарениот Јосиф, роднина на нејзините родители. Тој станал покровител на Пречистата и ја почитувал пораката што таа му ја пренела на Бога.

BLAGOVESTA NA PRI SNODEVA MARIJA

(25MART)

Na денешен ден сите христијани го слават празникот на Благовештението. Ангелот божји ѓ донел вест на дева Марија за брзото појавување на одамна очекуваниот Спасител. Да си спомни што благовестувал светиот Лука, кој подетално од другите евангелисти ги опишува настаните, кои претходеле пред раѓањето на Исус Христос.

Во шестиот месец, по известувањето што го добил свештеникот Захариј од архангелот Михаил за раѓањето на светиот Јован Претеча, истиот известител на Бога се вратил во Назарет кај дева Марија. Таа преблагословена жена била свршена за еден благодив човек, по име Јосиф, кој произлегувал, како и таа, од родот на царот Давид.

Ангелот се јавил при пресветата Дева и ѓ рекол: „Радувај се, благодетна! Благословена си ти меѓу жените!“ Смирената Дева се збунила од овие зборови. Но, ангелот продолжил: „Не плаши се, Марија, бидејќи ти најде благодет во Бога! И ете ти ќе зачнеш во утробата, ќе родиш син и ќе го наречеш Син на Севишниот; и ќе му го даде Господ Бог престолот на татко му Давид, и ќе царува над домот на Јаков навек, и царството нема да му има крај.“ Пресветата му рекла на ангелот: „Како ќе се случи тоа, кога не познавам маж?“ Ангелот ѓ одговорил: „Светиот Дух ќе слезе врз тебе и силата на Севишниот ќе те осени. Затоа и Светото, коешто ќе се роди од тебе, ќе се нарече Син Божји.“ Потоа ангелот, исто така, ѓ соопштил на Дева за радоста, ветена на нејзината роднина Елисавета, која набрзо требала да роди син. „Ете Господовата рабина - рекла Марија - нека биде според твоите зборови.“ Ангелот си заминал, а светата Дева се упатила кон планинската страна, кај роднината Елисавета, која се исполнила со Светиот Дух и ја поздравила, нарекувајќи ја мајка на Господа.

Пресветата Дева била ќерка на благочестивите старци Јоаким и Ана, кои од самото раѓање му ја посветиле на Бога. Кога наполнила три години, ја одвеле во храмот, а потоа умреле. А пресветата дева Марија, која останала под напатствијата на свештеножителите, постојано се наоѓала во храмот, се молела и го читала Светото писмо. Преданието зборува дека кога Дева Марија ги навршила годините, кога, според еврејскиот обичај девојките стапувале во брак, свештеникот ѓ рекол дека по таа возраст не може да остане во храмот и дека треба да си избере сопруг. Но, пресветата дева Марија одговорила решително дека таа била посветена од родителите и дека и таа самата му се ветила на Бога, па затоа треба засекогаш да остане девојка. А во Јудеја постоел обичај доброволно да се избере безбрачен живот за служење на Бога, и затоа, за да не се наруши општоприфатениот обичај, свештениците ја свршиле Марија за еден благочестив старец, по име Јосиф, далечен нејзин роднина, којшто требало да ја чува. Пресветата дева Марија се преселила во домот на Јосиф и водела скромен живот. Се занимавала со домашни изработки и ги делела домаќинските работи со ќерките на Јосиф. Гласот не ѓ се слушал во празни и гласни говори. Таа била кротка и молчелива, а најголема радост ѓ причинувало читањето на светите книги. Затоа на иконата Благовест се слика отворена книга. Кога ги изучила пророштвата, таа знаела дека е близу доаѓањето на Месијата - Христос. Во пророштвата на Исаија таа прочитала дека Месија ќе се роди од Дева (Ис. 7:4) и од цело срце посакувала да ја види таа Дева и да ѓ стане последна рабина на таа од која ќе се роди Исус. И еве, таа требала да биде мајка на Синот Божји.

Пресветата Марија со смиреност и со неописива радост ја примила таа блага вест: „Душата ми го возвишува Господа - одговорила таа на поздравот од Елисавета, и духот ми се зарадува за Бога, Спасителот мој, зашто тој милостиво го согледа смирението на својата рабина, за што еве, од денес ќе ме обележуваат сите родови. Силниот ми направи големо дело и името му е свето, Неговата милост е од род во род, за оние му се плашат.“

„Денес е почетокот на нашето спасение - воспева Светата Црква - и откривањето на вечната тајна: Синот Божји станува Син на Дева и Гаврил благовести блага вест. Затоа и ние со него да ѓ пееме на Богородица: „Радувај се, Благодетна, Господ е со Тебе!“

RA\AWETO NA I SUS HRI STOS

(25 DEKEMVRI)

Vопоследните столетија пред раѓањето на Исус Христос, Јудеја сенаоѓаларечиси постојано под туѓо ропство: по владеењето на Персијците, била под власта на Александар Македонски, а по неговата смрт под власта на Египет, потоа на Сирија, по кратката независност под власта на Римјаните, кои ги задолжиле Јудеите со тежок данок и за цар го поставиле Ирод. Страдајќи под туѓото ропство, јудејскиот народ се утешувал со доаѓањето на Спасителот, или Месијата, или Христос, предвиден и ветен од сите пророци. Пророштвата јасно го определувале и местото на раѓањето на Спасителот. Пророкот Даниил претскажал дека Христос ќе се роди по 490 година од воспоставувањето на Ерусалимскиот храм. Пророкот Михеј го означил местото на неговото раѓање - Витлеем (Мих. 5:2; Мат. 2:6).

Со приближувањето на посоченото време, сите надежи на Јудеите се насочиле кон доаѓањето на Месијата од кого тие очекувале за себе величење и слава. Пророчките зборови на свештеникот Захарија, внесени во него од Светиот Дух, јасно укажувале на појавата на Спасителот: „И ти, младенче, ќе се наречеш пророк на Севишниот, бидејќи ќе минуваш пред лицето на Господа, за да ги изготвиш неговите патишта“ (Лука, 1:76). Но, Јудеите уште не знаеле за благовеста испратена до дева Марија. Кога ги прифатиле со вера зборовите на архангелот кој ја известил дека ќе роди син, кој ќе биде наречен Синот Божји, таа ја чувала оваа вест смирено во срцето. Нејзиниот свршеник Јосиф го дознал тоа од ангелот, кој му се јавил на сон. Јосиф, иако произлегувал од царскиот Давидов род, живеел сиромашно. Тој бил дрводелец и со тој занает ги задоволувал потребите.

Кога приближило времето Марија да се породи, се случило да се најде со Јосиф во Витлеем. Римскиот император Август наредил да се изврши народно пребројување во целата голема империја. Секој морал да се врати во местото каде што бил роден. Јосиф морал да отиде во Витлеем, во родниот град на татка си Давид. Витлеем бил безначаен град во споредба со Ерусалим. За време на пописот Витлеем се покажал мал, за да ги збере дојдените граѓани. Јосиф и Марија не можеле во градот да најдат место за преспивање и отишле надвор од градот, во една пештера, во која ноќе овчарите го затворале добитокот. Тука Марија го родила Синот, го завиткала во пелени и го ставила во јаслите, каде што биле заврзани магаре и вол, кои со своето дишење го греее Младенецот.

Првата вест за големиот настан ангелите им ја соопштиле на овчарите, кои недалеку од Витлеем ги паселе стадата. Тие виделе веднаш на небото чудна светлина и им се јавил

ангелот Божји во небесна слава. Овчарите се уплашиле од чудното видение, но ангелите им рекле: „Не плашете се! Ве известувам за голема радост која ќе биде за сите луѓе! Денес ви се роди во Давидовиот град Спасителот, којшто е Христос Господ. И еве ви знак: ќе најдете Младенец завиткан во јаслите.“ Кога ангелот ги кажал овие зборови, на небото се јавиле многу небесни сили, кои го фалеле Господа и пееле: „Слава во висините Боже, и на земјата мир, меѓу луѓето благоволение!“ Кога завршило прекрасното јавување, зачудените и израдувани овчари си рекле меѓу себе: „Да одиме во Витлеем и да го видиме чудото што се случило таму, за што нџ извести Господ!“ Кога дошле до пештерата, го нашле Младенецот кој лежел во јаслите, му се поклонила и потоа им раскажале на сите за тоа што го виделе.

По извесно време дошле мудреците од Исток. Познато е дека некогаш во Халдеа пророкот Даниил бил поставен од Навуходоносор за началник на паганските мудреци (Дан. 5:11). Треба да се претпостави дека тогаш тој им го открил на халдејските мудреци своето пророштво за времето кога ќе се роди очекуваниот Месија (Дан. 9:24-27). Тоа пророштво било пренесувано од колено на колено. И, кога на Исток се појавила необичната ѕвезда, мудреците сфатиле дека пророштвото се исполнило. Тогаш тие се упатиле кон Ерусалим да му се поклонат на родениот јудејски цар. Тие го следеле источниот обичај да му се даваат на царот дарови, па зеле со себе: злато, ливан и смирна и кога дошле во Ерусалим прашале каде е новородениот јудејски цар. Тие рекле: „Ја видовме неговата ѕвезда на Исток и дојдовме да му се поклониме“. Кога за ова дознал царот Ирод, се збунил, ги собрал првосвештениците и учените книжници и ги запрашал: „Каде треба да се роди Христос?“ Тие одговориле: „Во Витлеем јудејски, како што е речено во пророштвата.“ Царот помислил дека тоа е лошо, ги повикал мудреците и им рекол: „Одете и распрашајте се внимателно за Младенецот и кога ќе го најдете известете ме и јас да му се поклонам!“ Мудреците веднаш заминале и ѕвездата што ја виделе на Исток им го покажувала патот. Тие застанале на истото место каде што бил Младенецот. Кога влегле, му се поклонила со почит и му ги принеле скапите дарови. И така се исполнило пророштвото за доаѓањето на Спасителот.

Кога мудреците му се поклонила на Младенецот, заминале по друг пат во татковината, бидејќи добиле на сон известување од Бога да не се враќаат пред Ирод. На Јосиф му се јавил на сон ангелот и му рекол: „Стани, земи го Младенецот и Мајка му и бегај во Египет и остани таму додека не ти се јавам! Бидејќи Ирод ќе го бара Младенецот за да го заколе.“ Јосиф ја исполнил наредбата и истата ноќ заминал за Египет, каде што живеел сѐ до смртта на Ирод.

Преданието зборува дека светото семејство при патувањето било нападнато од разбојници и еден од нив кога го видел Исус се зачудил на неговата убавина и ги задржал другарите, зборувајќи: „Не ѓ правете лошо! Ако Бог земеше за себе човечки образ немаше да биде поубав од овој Младенец.“ Тогаш пресветата Дева му рекла на разбојникот: „Овој Младенец ќе ти врати со добро бидејќи сега го спаси.“ Тој бил истиот разбојник којшто бил распнат десно од Христос, се покајал, поверувал во него и ги слушнал зборовите: „Вистина ти кажувам, ти ќе бидеш денес со мене во рајот“ (Лука, 23:43). Ова предание за патувањето е зачувано во тие места. Тие го покажуваат местото под смоквата каде што одморале. До него тече прекрасен извор, од кој тие пиеле вода и во кој пресватата Дева го искапила Младенецот. За доаѓањето на Младенецот во Египет се поврзува и друго чудо. Кога Младенецот пристигнал, сите идоли паднале и се скршиле.

Ирод ги очекувал мудреците, но кога видел дека не се враќаат, наумил да го уништи Младенецот. Бидејќи не знаел како да дојде до него, наредил да ги убијат во Витлеем и пошироко сите деца од машки пол кои имаат до две години. Ова злосторство било извршено и земјата се исполнила со плач, но тој не ја постигнало целта бидејќи тогаш Христос не бил во Витлеем. Убивањето на децата се воспева во Црквата на 29 декември.

Rajawe Hri stovo, manasti r Sv. Vorji, Kurbi novo, detal

USPENI E NA PRESVETA BOGORODI CA (15AVGUST)

Sочетоците на христијанството Црквата одобрила да се празнува денот спение света Богородица. Поединостите за овој настан, како и за животот на пречистата Божја мајка по вознесението на Спасителот, не се опишани од старите црковни писатели.

По враќањето од Елеонската Планина по вознесението на Исус Христос, апостолите се наоѓале во Ерусалим, во очекување на утешителот - Светиот Дух, ветен од Спасителот. Сите верници живееле еднодушно и постојано се молеле. Со нив била и Мајката на Исус Христос и некои свети жени кои му служеле на Господа во последните години. Разбирливо е дека присуството на Божјата мајка меѓу нив ги радувало, зашто учениците жалеле заради разделбата од Учителот. Таа, веројатно, им ги пренесувала оние зборови кои според евангелистот Лука „ги чувала, ставајќи ги во срцето“ (Лука, 2:19; 2:52) и сите верници гледале во неа со љубов и блаженство. Пресветата живеела на брдото Сион во домот на свети. Јован Богослов кому во последните минути од својот живот Спасителот му оставил завет мајка му да ја гледа како син и оттогаш свети Јован ја зел кај себе и ја гледал како своја мајка (Јован, 18:27).

И по слегувањето на Светиот Дух над апостолите, Пресветата си останала во Ерусалим. Скапоцени £ биле сите оние места каде што страдал нејзиниот Син. Таа често одела на Голгота да се моли, потоа на Елеонската Планина, во градината, каде што било погребено телото на Спасителот. Се претпоставува дека христијаните од неа го примиле обичајот да се посетуваат местата посветени од присуството на Господ Исус Христос. Кога царот Ирод почнал да ја гони Божјата Црква, Пречистата заминала извесно време во Ефес, каде што проповедал Јован Богослов. Постои предание дека таа ја посетила Света Гора Атонска и островот Кипар каде што праведниот Лазар, кого нејзиниот Син го воскреснал од мртвите, бил епископ. Еве што вели црковното предание за тоа:

„Кога апостолите фрлиле ждрепка кој каде да оди за да го проповедаат Евангелието, таа посакала со нив да ги дели маките и посакала да фрлат ждрепка и за неа. Нејзе £ паднала Иверската земја и Света Гора Атонска. Но, ангелот Божји £ се јавил и £ рекол извесно време да не го напушта Ерусалим. Неколку години потоа таа посакала да го види св. Лазара и се упатила со кораб кон островот Кипар. На патот се дигнала голема бура. Коработ се оддалечил од Кипар и стигнал до Света Гора. Таму имало пагански храм полн со идоли. Штом Богородица стапила на суво, идолите паднале и Богородица им раскажала на исплашените жители за својот син Исус Христос. Мнозина од нив поверувале и Божјата мајка им рекла: „Тоа место ќе биде моја судбина, дадена од Синот. Нема да биде ова место без Божјата милост и јас ќе му бидам застапница!“ Затоа отците од Света Гора и денес ја сметаат Божјата мајка за своја покровителка и ја нарекуваат Света Гора „Ждрепка на Божјата мајка“.

Кога прогонствата се стшиле, пресвета Богородица се вратила во Ерусалим и живеела таму опкружена со голема љубов. Постапно, со распространувањето на христијанската вера растела и нејзината слава. Мнозина доаѓаа од разни страни да ја видат. Во едно древно послание, што му се припишува од некои на свети Игнатиј Богоносец, пишува: „Кај нас има многу жени кои сакаат да ја видат Мајката Исусова. Слушаме дека Мајката Божја е исполнета со секаква благодет, во прогонствата таа е големодушна, при сиромаштија и лишувања

не жали, на ожалостените не им се лути, туку им прави добро, во среќата е кротка, кон бедните е милосрдна и им помага колку што може. Но, не ги трпи противниците на нашата вера: таа е благовесник на нашето благочестие, учителка на верните во секое добро дело. Посебно ги сака смирените, бидејќи секогаш во сѐ е смирена“.

Паганците и Јудеите, кои ги мразеле христијаните, зборувале против Божјата мајка заради уважението што ѝ го давале, и кое ѝ користело. Бидејќи знаеле дека таа ги посетува местата каде што страдал Исус Христос, ја следеле за да ја убијат. Но, Господ ја чувал пречистата Дева и ѝ приготвувал славно успение.

Пресвета Богородица била веќе во подоцни години (64). Еднаш, кога таа се молела во Елеонската Планина, пред неа се појавил архангел Гаврил, кој држел во рацете палмово гранче. Тој ја извести дека по три дена таа ќе се претстави оттука: „Твојот Син, а Богот наш, ќе те земе во горното царство, за да живееш и царствуваш со него вечно!“ Откако ѝ го дал рајското палмово гранче, се оддалечил. Со најголема радост пресвета Богородица ја примила веста за својата блиска смрт, бидејќи одамна сакала да го напушти земниот свет и да се пресели во вечните места. Таа коленичала и долго му се молела на Бога и му благодарела.

Кога се вратила дома, свети Јован бил изненаден од сјајот на нејзиното лице. Таа го известила за веста и почнала да се подготвува за смртта. Го уредила и украсила домот како за најголема свеченост, сите облекувања им ги ветила на две сиромашни вдовици и го замолила свеет Јован да ја погребете во селото Гетсиманија, каде што лежеле телата на нејзините родители и на свети Јосиф свршеникот. Свети Јован го известил ерусалимскиот епископ Јаков за блиската смрт на Божјата мајка. Биле известени сите нејзини роднини и верници. Сите се собрале при Пресвета Богородица. Сите плачеле и жалеле за разделбата со Божјата мајка. Но, таа ги тешела, им ги предавала зборовите на архангелот Гаврил, им го покажувала рајското гранче и им ветувала дека ќе се моли за нив.

Пресвета Богородица имала уште една желба: да ги види уште еднаш светите апостоли кои биле распрснати низ светот да го проповедаат Евангелието. Желбата ѝ се исполнила. На чудесен начин сите апостоли, освен апостолот Тома, биле пренесени во Ерусалим и истовремено се јавиле пред вратата на нејзиниот дом. Со апостолите дошол и апостолот Павле со учениците: Тимотеј, Дионисиј Ареопагит и Еротей Атински. Сите биле збунети кога се виделе заедно. А кога Богородица ги известила за својата блиска смрт, сите се натажиле при помислата дека за последен пат ја гледаат Исусовата мајка. Но, таа прославувајќи и благодарствувајќи му на Господа, кој ѝ ја исполнил последната желба, ги молела да не жалат: „Не плачете пријатели и ученици Христови и не ја помрачувајте мојата радост со жалост! Радувајте се со мене бидејќи одам кај мојот Син и Бог. Кога ќе ме погребете, вратата се сите на работа!“ Потоа пресвета Богородица ги распрашала апостолите за дејностите. Долго беседувала со нив, ги благословила и му се молела на Бога за целиот свет.

Настапил денот на нејзиното претставување. Од утрината гореле свеќи во нејзината куќа во знак на радост и свеченост. Апостолите се молеле и го благословувале Бога. Божјата Мајка легнала на украсен одар, очекувајќи ја со радост смртта. Наеднаш, во третиот час, чудна небесна светлина ја осветлила собата. Како да се отворил покривот на куќата и чудна појава се претставила пред верниците. Самиот Господ Исус Христос, во небесна слава, опколен со ликови на ангели и светци, слегол од небото за душата на света Богородица. „Душата го возвеличува Господа - проговорила таа - и духот ми се зарадува со Бога, Спасителот мој. Тој радосно го погледа смиреното лице на својата рабина“ (Лука 1:46-48). Господ ја повикал својата Пречиста мајка за вечен живот и потоа се слушна

пеењето на ангелите, кои славеле со зборовите на архангел Гаврил: „Радувај се благодетна, Господ е со тебе, ти си благословена меѓу жените“ (Лука 1:28). Сите со чудо гледале во тоа благословено видение. И кога пристапиле кон одарот, каде што лежел пречистото тело на Божјата мајка, виделе дека лицето ѓ сјае како сонце и чуден пријатен мирис се раширил во собата. Срцата на сите присутни се исполниле со неискажана радост!

Кога дошло времето за погребот, апостолите го дигнале одарот и со песни го пренеле преку Ерусалим во селото Гетсиманија. Напред одел свети Јован Богослов, држејќи го во рацете рајското гранче. Сите верници оделе по телото, над кое се движел светол облак, кој ја осветлувал целата поворка, а ангелското пеење се слевало со тоа на верниците. Многу жители од градот, кога ја виделе таа чудна поворка, ѓ се приклучиле. Но, кога јудејските архиереи и началници дознале за честа што ѓ била укажана на Божјата мајка, тие испратиле вооружени војници, за да ја растераат собраната толпа и да го одземат од христијаните телото на Божјата мајка. Тие сакале да го запалат. Но, кога војниците се приближиле светлиот круг се спуштил и како камена карпа ја одделил толпата, а испратените војници веднаш ослепеле. Подоцна, некои од нив поверувале и биле излекувани на гробот на Божјата мајка.

Апостолите го погребале телото во пештерата во Гетсиманија и го затвориле влезот со камен. Тие три дена непрекинато се молеле над гробот и за цело време пееле ангели.

На третиот ден по заспивањето - успението, пристигнал апостолот Тома. Бил очаен што пристигнал многу доцна и не ја затекнал жива пресветата Богородица. Во желба да го утешат апостолите предложиле да го тргнат каменот и Тома да се помоли пред пречистото тело. Но, кога влегле внатре виделе дека пештерата е празна, а на местото каде што лежела Пресветата останала само плаштеницата, покровот со кој ја покриле.

Апостолите го молеле Бога да им ја открие тајната и истиот ден таа им била соопштена. Тие се собрале на заедничка трпеза и беседувале за успението. Тие имале обичај на трпезата да оставаат едно празно место и да стваат таму парче леб за воскреснатиот Господ Исус Христос. По јадењето го дигале тој леб наречен „Дел на Христос“ и, славејќи ги Светата Тројца (Отецот, Синот и Светиот Дух), зборувале: „Господе, Исусе Христе, помогни ни!“ Потоа го делеле тој леб меѓу себе и го јаделе како благослов од Исус Христос. Тогаш, кога станале од трпезата за да го дигнат „Христовиот дел“, слушнале ангелско пеење и кога ги насочиле погледите кон небото ја виделе Божјата мајка во облаците, осветлена во слава и опколена со ангелски ликови. „Радувајте се - им рекла таа - бидејќи јас сум со вас сите денови!“ Исполнети со радост, место вообичаената молитва, извикале: „Пресвета Богородице, помогни ни!“ Тогаш апостолите поверувале дека Божјата мајка воскреснала на третиот ден по успението и телото ѓ било земено на небото.

Во нејзина чест Црквата го подига и го дели лебот наречен „панагија“. Подоцна над пештерата, каде што било положено телото на Пресватата, била подигната црква и оттогаш започнало свеченото прославување на Успението. Тој е еден од дванаесетте големи празници.

АПОКРИФНИ ТЕКСТОВИ

ОДЕВЕТО НА БОГОРОДИЦА ПО МАКИТЕ⁸⁶ (НОВОЗАВЕТЕН АПОКРИФ)

Совие зборови за гревот човечки, на архиерејот, јерејот, инокот (монахот) и за целиот христијански род, пречиста Богородица му се молеше на својот син Христос, да ги види каде се душите, и на исток, и на запад, и на север, и на југ... Пречистата виде презвитер како виси за ноктите. Оган излегуваше од неговиот врв, ги опалуваше и Пречистата го запраша архангелот: „Што им се гревовите?“ Рече: „Овие се, Пречиста, оние кои стоеја пред страшниот престол и, како што го дробеа телото и крвта на Господ Бог наш Исус Христос, паѓаа трошки како ѕвезди долу...”

И беше свер крилест, имаше три глави како пламења, две глави беа на очите, а третата на устата негова. Го запраша Пречистата архангелот: „Што е неговиот грев та не може да се спаси од овој лут свер?“ Арахангелот рече: „Овој е, Пречиста, оној кој не ја примаше славата на Светото Евангелие.“ Како молњи излегуваа од одделни краеве на небото... Овој е читач...” Рече архангелот: „Појди, Пречиста, да ти покажам каде се оние кои имаат свештени ангелски лица.“ Излезе Пречистата и виде како јаде црв незаситен... Виде Пречистата, просолзи, и го запраша арахангелот: „Кои се овие и какви им се гревовите?“ Рече архангелот: „Овие се попадии кои по смртта на своите попови сакаа да се омажат.“

И виде река огнена и видение на реката како искри огнени излегуваа и ја јадеа земјата, среде бројните бранови. Виде Пречистата народ грешен, просолзи и го запраша архангелот: „Кои се овие и какви им се гревовите?“ Рече: „Овие се, Пречиста, блудници, лажливци и овде се немилосрдните кнезови, епископи, патријарси, немилосрдните цареви, и не ја следеа Божјата волја.“ Рече Пречистата: „Тешко на грешникот.“ И рече архангелот: „Што зборуваш, Пречиста, уште не си видела големи маки.“ И рече Пречистата: „Тргни да ги видам големите маки.“ Рече арахангелот: „Како сакаш, Пречиста, да излеземе десно или лево, каде што се големите маки?“ Рече Пречистата: „Да излеземе в лево.“

⁸⁶ Stranici od srednovekovnata kni'evnost, redakcija, izbor i prevod: Vera Stoj-evska>Anti} i Haralampie Polenako „Makedonska kni'ga Skopje 1978, 162>166. Vera Stoj-evska>Anti}, Srednovekovna zbirka, Skopje 1996, 182>183.

Пристапија херувими, серафими, множество ангели. Ја зе доа Пречистата и ја одведеа в лево. И беше река огнена, голема, темна, исполнета со смола. И во неа лежеше народ, мажи и жени, клокотеше и не можеа да речат „помилуј“, ниту „прерадувана госпоѓо“, ги ја дешеше црв незаситен и крцкаа со своите заби лути сверови кои ги ја деа, им немаше број. Кога ја видоа пресветата Богородица над маките, ангелите извикаа едногласно: „Свети Боже, свети крепки, смилостиви се заради Богородица, те фалиме Сине Божји, бидејќи од века не сме го виделе ова, сега со Тебе Богородице го видовме светот.“ Извикаа во еден глас: „Радувај се Богородице Дево, радувај се Света на незаодливиот свет, радувај се и ти архистратеже Михаил, моли се за целиот свет, ние ги видовме грешниците - просолзија и извикаа во еден глас, зборувајќи: „Добро што пријдовте заради нас грешните од векот во овие маки.“

Пак рече Пречистата: „Која е оваа река, што се овие бранови, кои се во неа луѓето што лежат?“ Рече архангелот: „Оваа река е смолна, а огненото раѓање е од огнот на брановите кој ги пали оние што живеат во неа, луѓето кои го распнаа Господ Исус Христос, Синот Божји и сите народи кои не веруваа во Отецот и Синот и Светиот Дух, оние кои крстено блудство правеа со мајките и со тештите и со нивните сестри.“ Рече Пречистата: „Ти се молам Владико, нели во твое име се крстија Владико, но Владико, не ти се молам за неверните, туку за христијаните.“ Но, пак дојде глас од Бога: „Како можам да ги помилувам, тие своите браќа не ги помилуваа!“ Рече Пречистата: „Помилувај Владико, погледај го родот христијански на делото од рацете свои, како што секоја творба моето име го бара на земјата и вели: „Помилувај Богородице, помогни ни.“ Рече Господ Бог: „Нема човек на земјата кој ќе го бара името мое, а јас да не го послушам.“ Му се обрати Пресветата и рече: „Господе, има отци кои нигогаш не згрешиле, Господе, ја имаме света Недела, похвала христијанска Господе, ја имаме света Петка, похвала на чесниот крст, кои Адам и Ева ги спаси од првите клетви.“ Тогаш Михаил и сите небесни сили вознесоа глас: „Помилувај го Владико христијанскиот род.“ Тогаш им рече Господ: „Ако не одевте по законот на Мојсеј, и по апостолите, и по моето Евангелие, и по апостолите на Павле, како да им се суди?“ И немаа што да му одговорат. Зборуваа со глас кој се вознесуваше: „Помилувај го Владико христијанскиот род, иако твојот Христов закон го закопаа, и заповедите твои ги проневерија... Пречистата Марија гледајќи дека замолчија светите, дека Господ нема да ги послуша, и своето милосрдие го задржаа од грешните, рече: „Да пријдеме архистратеже, старешина на бесплотните сили, да паднеме пред Бога и да не станеме додека не нџ сослуша Бог за да ги погледа Господ Бог грешниците.“ Тогаш падна Михаил на своето лице и сите бесплотни чиновници паднаа заради грешниците. Тогаш милосрдува Владиката со своето милосрдие, му рече на својот син едночеден: „Слези сине мој сакан и види го молењето заради грешниците, јави им го лицето свое ним.“ Слезе Владиката од својот престол и ги виде сите што стоеја во разновидни маки. Едногласно извикаа: „Помилувај нџ, сине Божји, цару вечен!“ Рече Владиката: „Како можам да ве помилувам, слушајте сите што сте во маки, рај насадив и човекот го создадов во мојот лик, Господов, во рајот живот вечен му дадов. Тој ја изневери мојата заповед со своите гревови и се предаде на смртта, јас ги трпам делата од раката негова... Од ѓаволот дојдов на земјата, плот примив од Пречистата мајка моја Марија, Јордан го осветив, од гревови родот го спасив, се вознесов на крстот, сакајќи ослободување од првите клетви, вода барав и ми дадовте оцет помешан со жолчка, со мои раце го создадов човекот, во гроб ме поставивте, слегувајќи во пеколот го повредив вратот и ги воскреснав оние кои беа во пеколот со моето спасување,

вие со крсно слово му се ветивте на Христа, но дела Божји не создадовте, затоа се најдовте во овие маки овде. Сега ќе ве помилувам со молењето на мојата Мајка, со милосрдноста на мојот Татко, со молењето на бесплотните сили, со солзите на мојата Мајка, која се молеше заради вас и ви давам покој од моето воскреснување до педесетницата, да го славите Отецот и Синот и Светиот Дух.“ Слушајќи го ова, пресвета Богородица и сите ангели извикаа во еден глас: „Слава на твоето милосрдие Владико, слава на царството твое, слава на твоето владеење, заедно со безначелниот Татко...“

„Појди, ќе ти покажам огнено езеро, да видиме каде се мачи родот христијански.“ Запраша Пречистата: „Оние кои се? Што им се гревовите?“ Рече архангелот: „Овие се, Пречиста, крстените, кои му се ветиле на Христа, а творат дела ѓаволски, и го изгубија времето за своето покајување, па таму се мачат.“ Му рече Пречистата на архангелот: „И уште едно те молам тебе Михаиле, и јас да се мачам со овие христијани, бидејќи синови Божји се нарекоа.“ И му рече Пресветата на архангелот: „Нареди им на ангелските редови да ме земат и да ме постават пред невидливиот Татко.“ Веднаш, по волјата на архангелот пристапија херувимите, серафимите, и ја зедеа Пресветата и ја поставија пред престолот на невидливиот Татко, и простирајќи ги своите раце кон страшниот престол и кон Невидливиот, и насочувајќи ги очите кон безначелниот свој Син, се помоли, зборувајќи: „Помилувај го, Владико, христијанскиот род, не можам да го трпам нивното житие, туку да се мачам и јас со нив.“ Дојде од Владиката глас: „Како можам да ги помилувам...?“ Рече Пречистата: „Колку се маките каде што се мачи христијанскиот род?“ И рече архангелот: „Безбројни се маките.“ Рече Пречистата: „Покажи ги оние кои се на небото и на земјата.“ Тогаш нареди архистратигот, открија западните ангели и зина пеколот и виде Богородица мачен народ, мажи и жени, и го запраша архангелот: „Кои се овие и што им се гревовите?“ И рече архангелот: „Овие се, Пречиста, оние кои не веруваа во Тројцата, заради што се мачат.“

Виде Пречистата на она место голема темнина и го запраша архангелот: „Што е оваа мака, кои им се гревовите?“ И рече Михаил: „Многу души лежат во оваа темнина.“ Рече Пречистата: „Да се дигне оваа темнина, да ги видам овие маки!“ И рече архангелот: „Невозможно е да се видат овие маки.“ Одговорија ангелите кои ја чуваа темницата: „Имаме забрана од невидливиот Татко да не видат светлина, додека не просветли Синот твој и нашиот Бог, благослов посветол повеќе од сонцето на седмината.“ Воздивна Пречистата и ги впери очите свои кон небото и рече: „Во името на Отецот и Синот и Светиот Дух, да се дигне оваа темнина и да ги видам овие маки!“ И се дигна темнината и ги покри седумте небеса. Лежеше тука народ, мажи и жени, виде голем плач Пречистата, просолзи и рече: „Што стоите тука?“ И немаше глас од мачените. И им рече архангелот на грешниците: „Зошто не ѓ зборувате на Пречистата?“ Одговорија тие и рекоа: „Од века не сме виделе светлина, па не можеме да ја видиме Пречистата.“ Лежеше врела смола на нив и извикаа мачените: „О, Пречиста Госпоѓо, Синот твој дојде и не нѓ извести, дојде Аврам, дојде Јован Крстител и апостол Павле и не ни се јавија, а ти Пречиста како нѓ прашуваш?“ Тогаш рече Пречистата: „Кои се, какви им се гревовите?“ „Овие се Пречиста, оние кои не верувале во Светата Тројца и тебе Богородице не те исповедуваа, иако од Тебе се роди твојот Син и Бог наш Исус Христос.“ Им рече Пречистата на мачениците: „Зошто така сте се излажале окајани, а не знаевте дека за името мое име се мачи целото битие.“ И ова го кажа пресвета Богородица и пак падна темнина врз нив. И ѓ рече архангелот на Пречистата: „Каде сакаш да излеземе, на запад или на полден?“ Рече Пречистата: „На полден.“ И веднаш пристапија херувими, серафими и мноштвото ангелско, и ја изнесоа Пречистата

на полден. Оттаму излегуваше река огнена и во неа стоеше многуброен народ, мажи и жени, некои до појасот, некои до вратот, ги виде Пречистата, воздигна и ги запраша ангелите: „Кои се овие кои до појасот во оган стојат?“ Рече архангелот: „Овие кои до појасот во оган стојат, тие се, Пречиста, оние кои примиле татковска и мајчина клетва, затоа така се мачат.“ И рече Пречистата: „А овие кои се до градите?“ Рече архангелот: „Овие се оние кои на своите кумови лоши зборови им кажувале и во своето безумие се огрешиле, затоа толку се мачат.“ И рече Пречистата: „Овие кои се, што се до вратот потопени во огнот?“ Рече архангелот: „Овие се, Пречиста, оние кои јаделе човечко месо.“ И рече Пречистата: „Возможно ли е да се јаде човечко месо?“ Одговори архангелот: „Слушај, Пречиста, тие што јаделе месо човечко, јас ти кажувам дека тие се оние кои од цревата ги изнесуваат своите чеда и им ги фрлаат на кучињата да ги изедат, и брат братот го предаваат на смрт, таткото дури своите чеда, дури цареви и кнезови, тие се човечки месо, затоа толку се мачат.“ „Оние се кои чесен крст држеа, се колнат во него со лаги, така што трепери небото и земјата, ангелите и архангелите, а луѓето се колнат во лаги, затоа се мачат.“ И виде Пречистата на она место човек кој виси за нозете, го јадеа црви и запраша Пречистата: „Кои му се гревовите на овој човек?“ Рече архангелот: „Овој земал лихва од своето злато, затоа се мачи.“ И виде Пречистата жена обесена за ушите свои и го запраша архангелот: „Кои ѓ се гревовите?“ У рече: „Оваа пренесувала, клеветела, ги карала меѓусебно блиските, затоа се мачи. Рече Пречистата: „Зошто си се родила?“ Пак рече архангелот: „Не си видела уште поголеми маки.“

И му рече Пречистата на архангелот: „Да одиме и да ги видиме сите маки.“ И рече архангелот: „Каде сакаш Пречиста да излеземе?“ Рече Пречистата: „Да излеземе на запад.“ И пристапија херувими, серафими и множество ангели и ја одведоа Пречистата на запад. И виде Пречистата голем облак, во средината на облакот стои одар, на него беше народ, мажи и жени, и змии огнени лежеа над нив. Огнените пламени како трски ги јадеа грешниците на одарот. Гледајќи, Пречистата просолзи и го запраша архангелот: „Кои се овие, што им се гревовите?“ Рече архангелот: „Овие се, Пречиста, оние кои не станале на утрена во Света Недела, а лежеа како мртвци, затоа вака се мачат.“ Слушна Пречистата ако некому му се запали куќата и ја опфати огнот, а не може да избега, таквите немаат грев. Виде Пречистата столови огнени, седеа на нив множество мажи и жени кои гореа во оган и запраша: „Кои им се гревовите и колку се?“ Рече архангелот: „Овие се, Пречиста, оние кои не им стануваа на поповите кога влегуваа во црквата, затоа така се мачат.“

„Uspeni e Bogorodi -i no“ - detal , crkva Sv. Bogorodi ca Peri vi epta vo Ohri d

SREDNOVEKOVNA CRKOVNA POEZIJA

AKATI ST NA PRESVETA BOGORODI CA⁸⁷

Кондак 1. Глас 8

Тебе Богородице, поборнице - војвотко, ние Твоите слуги, откако се избавивме од зло, Ти пееме победна и благодарствена песна. Ти имаш непобедива сила, ослободи нџ од секакви опасности, за да Ти пееме: Радуј се, Невесто неневесна.

1 Статија

Икос 1

Ангелот претставител беше испратен од небото да ѓ рече на Богородица: радуј се! И гледајќи, дека Ти, Господи, истовремено со овој бестелесен глас, се овоплотуваш, стоеше вчудоневиден и ѓ велеше вака:

Радуј се, од Тебе ќе изгрее радоста; радуј се, преку Тебе ќе исчезне клетвата!

Радуј се, преку Тебе се врати паднатиот Адам; радуј се, преку Тебе Ева се избави од солзи!

Радуј се височино, тешко достижна за човечката мисла; радуј се, длабочино, во која и со ангелски очи тешко се проникнува!

Радуј се, зашто си царски престол; радуј се, зашто Го носиш Оној што носи сџ!

Радуј се, свездо, што го известуваш сонцето; радуј се, утробо, на божественото овоплотување!

Радуј се, преку Тебе се обновува созданието; радуј се, преку тебе му се поклонуваме на Творецот!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак 2

Светата, гледајќи се чиста, смело му вели на Гаврила: Твоите чудни зборови тешко коже да ги прими мојата душа, зашто зборуваш за раѓање од бессемено зачнување и велиш: Алелуја!

Икос 2

Сакајќи да го разбере недостижното за разумот, Дева извика кон Божјиот слуга: Кажи ми како е можно да се роди син од чиста утроба? А тој со страв се сврте и вели вака:

Радуј се тајнице на неискжливата светлина; радуј се, тивка веро на оние што се молат!

Радуј се, Ти си почеток на Христовите чуда; радуј се, Ти си основа на неговите вистини!

87 Pravoslaven molitvenik, Skopje 1976, izdava Svetiot arhierijski sinod na MPC, 118-136

Радуј се, лествицо небеска, по која Бог слезе; радуј се, Ти си мост по кој поминуваат луѓето од земјата на небото!

Радуј се, чудо преславно за ангелите, радуј се, Ти си најстрашен пораз на демоните!

Радуј се, зашто неискажливо ја роди светлината; радуј се, зашто никому не кажа, како стана тоа!

Радуј се, зашто го надминуваш знаењето на премудрите; радуј се, Ти го озаруваш умот на верните!

Радуј се, Невесто неневесна!

Икос 3

Откако Го прими во својата утроба Бога, Дева бргу отиде кај Елисавета, чиј младоженец, штом го позна нејзиниот поздрав, се радуваше и со играње, како со песни, викаше кон Богородица:

Радуј се, вејче, од неовенлива гранка; радуј се, Ти си плод бессмртен!

Радуј се, Ти го роди Човекољубецот; радуј се, Ти го роди сејачот на нашиот живот!

Радуј се, ниво, изобилна и плодородна; радуј се, трпезо на изобилно очистување!

Радуј се, Ти правиш да цути рајот на убавините; радуј се, зашто Ти го подготвуваш пристаништето за душите!

Радуј се, пријатно молитвено кадило; радуј се, чистителко на целиот свет!

Радуј се, Божјо благоволение кон смртните; радуј се, смелост на смртните кон Бога!

Радуј се, невесто неневесна!

Кондак 4

Имајќи во себе бура од помисли на сомневања, чистиот Јосиф се смути кога Те гледаше Тебе безбрачната и си мислеше, Пречиста, дека си згрешила. Но, кога разбра дека си зачнала од Светиот Дух, рече: Алелуја!

2 Статија

Икос 4

Откако пастирите ги слушнаа ангелите како го воспеваат Христовото доаѓање во тело, потрчаа кон Него како при пастир, Го видоа како пречисто јагне, отхрането во утробата на Марија, запеаја и извикаа:

Радуј се, Мајко на јагнето и на Пастирот; радуј се, трло на духовните овци!

Радуј се, Заштитнице од невидливите непријатели; радуј се, преку тебе се отворија рајските врати!

Радуј се, небеските се радуваат заедно со земните; радуј се, земните ликуваат заедно со небесните!

Радуј се, немолчешка уста на апостолите; радуј се, непобедна смелост на мачениците!

Радуј се, Ти си тврда поткрепа на верата; радуј се, светло познание на благодатта!

Радуј се, преку Тебе адот беше оголен; радуј се, преку тебе се облекохме во слава!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак 5

Откако ја видоа богоиспратената звезда, мудреците одеа по нејзините лачи, и, имајќи ја за свој светилник, со неа го бараа силниот небесен Цар, а кога пристигнаа при Недостижниот, се израдуваа и му пееја: Алелуја!

Икос 5

Синовите халдејски го видоа во рацете на Дева Оној што со рака ги создал луѓето. Иако во вид на слуга, во Него Го познаа Господа, побрзаа со дарови да Му послужат и да ѓ пеат на Богородица:

Радуј се, Мајко на Свездата што не заоѓа; радуј се, зоро на Божјиот ден!

Радуј се, Ти го изгаси огнот на страстите; радуј се, Ти ги просветуваш тајниците на Светите тројца!

Радуј се, Ти му ја одзеде власта на нечовечниот мачител; радуј се, Ти го покажа Човекољубецот, Господ Христос!

Радуј се, Ти избавуваш од варварско идолслужење; радуј се, Ти ни помагаш да се ослободиме од лоши дела! Радуј се, Ти го прекрати поклонувањето на огнот; радуј се, Ти нѓ ослободуваш од пламенот на страстите!

Радуј се, Ти ги учиш верните на целомудрие; радуј се, Ти си радост за сите народи!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак 6

Мудреците станаа богоносни проповедници, се вратија во Вавилон и го исполнија претскажаното за Тебе; им проповеда на сите дека си Ти Христос и го оставија Ирода како празнословец, кој не знае да пее: Алелуја!

Икос 6

Спасителе, во Египет ја покажа светлината на вистината и ја изгони лагата на темнината; идолите паднаа не можејќи да ја истрпат Твојата сила, а оние што се спасија, извикаа кон Богородица:

Радуј се, Ти ги поправаш луѓето; радуј се, Ти ги соборуваш бесовите!

Радуј се, Ти си ја победила силата на заблудата; радуј се, Ти си ја изобличила идолската измама!

Радуј се, море што го потопи духовниот фараон; радуј се, карпо, што ги напои жедните за живот!

Радуј се, огнен столбу, Ти ги водиш оние што се во темнина, радуј се, Ти си свет покров, поширок од облак!

Радуј се, Ти си храна, што ја замени маната; радуј се Служителко на светата радост!

Радуј се, ветена земјо, радуј се, од Тебе тече мед и млеко! Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак VII

Кога приближуваше денот Симеон да се пресели од овој лажовен век, Те дадоа нему в раце како детенце, Но, тој Тебе Те позна и како совршен Бог, се чудеше на Твојата неискажлива премудрост и пееше: Алелуја!

3 Статија

Икос 7

Кога се роди Создателот, нам, на создадените од Него, ни го покажа своето ново создание. Тој изникна од бессемена утроба и ја запази невина како што беше, та, гледајќи го чудото, да извикаме и да запееме:

Радуј се, нетленен цвете; радуј се, Ти си венец на воздржувањето!

Радуј се, светол образ на воскресението, радуј се, Ти го откриваш ангелскиот живот!

Радуј се, Ти си плодносно дрво на светлината; радуј се, од Тебе се хранат верните; радуј се, разлистено добросенчесто дрво, под Тебе мнозина се потслонуваат!

Радуј се, Ти си го носела во утробата Избавителот на пленетите; радуј се, Ти си го родила Учителот на заблудените!

Радуј се, Ти го молеше праведниот Судија; радуј се, преку тебе им се проштеваат гревовите на мнозина!

Радуј се, облека на лишените од смелост; љубов што победува секаква лоша желба!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак VIII

Откако го видовме чудното раѓање, да се оддалечиме од овој свет, да го издигнеме нашиот ум кон небото, зашто вишниот Бог се јави на земјата како смирен човек, за да ги привлече кон себе оние што му пеат: Алелуја!

Икос 8

Неискажливото Слово потполно беше на земјата, без и најмалку да отстапи од небото; зашто раѓањето на Дева Богородица не беше промена на место, ами Божја милост, затоа да ѓ запееме на Богородица:

Радуј се, приемнице на неопфатниот Бог; Ти си врата на пречистата тајна!

Радуј се, за Тебе неверните слушаат со сомневање; радуј се, тврда пофалбо на верните!

Радуј се, пресвета колесница на Оној што седи на херувимите; радуј се, преславно живеалиште на Оној што седи на серафимите!

Радуј се, Ти си ги собрала заедно спротивностите; радуј се, Ти си ги соединила девството и раѓањето!

Радуј се, преку Тебе се прости престапот; радуј се, преку Тебе се создаде рајот!

Радуј се, Ти си клуч на Христовото царство; радуј се, Ти си надеж на вечните блага!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак IX

Сите ангели се зачудија од големото дело на Твоето овоплотување, зашто во недостапниот Бог гледаа човек достапен, Кој живее со нас и од сите слуша: Алелуја!

Икос 9

Красноречивите беседници ги гледаме како безгласни риби штом станува збор за Тебе, Богородице; тие не можат да објаснат како си Дева кога си родила. Ние сме восхитени пред тајната и со вера извикуваме:

Радуј се, живеалиште на божјата премудрост; радуј се, ризница на Неговата промисла!

Радуј се, Ти ги покажуваш мудреците како немудри; радуј се, Ти ги изобличуваш за неразумност итрите мајстори на словото!

Радуј се, зашто избезумија ужасните испитувачи; радуј се, зашто овенаа баснотворците!

Радуј се, Ти ги растури итрите сплетки на атињаните; радуј се, Ти ги исполнуваш мрежите на рибарите!

Радуј се, Ти извлекуваш од длабочината на незнаењето; радуј се, Ти просветуваш мнозина со знаење!

Радуј се, Ти си кораб за оние што сакаат да се спасат; радуј се, Ти си пристаниште за

оние што пловат во животот!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак X

Создателот на сѐ, сакајќи да го спаси светот, доброволно дојде во него и, бидејќи Бог, се јави заради нас како човек. Затоа, откако го повика подобното преку подобно, како Бог слуша: Алелуја!

4 Статија

Икос 10

Богородице Дево, Ти си закрила за девиците и за сите што доаѓаат кај Тебе; Творецот и на небото и на земјата Те направи така, Пречиста, кога се всели во Твојата утроба. Тој ги научи сите да Ти пеат:

Радуј се, столбе на девството; радуј се, Ти си врата на спасението!

Радуј се, началнице на духовниот растеж; радуј се, подателко на божествената благодат!

Радуј се, Ти си ги обновила зачатите во грев; радуј се, Ти си ги вразумила духовно расеаните!

Радуј се, Ти го гониш разложителот на умовите; радуј се, Ти си го родила сејачот на чистотата!

Радуј се, Ти си дом на бессемено невестинство; радуј се, Ти ги соединуваш верните со Господа!

Радуј се, Ти си добра хранителка на девојките; радуј се, невесто-украсителко на светите души!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак XI

Бессилна е секоја песна што сака да ги опфати сите Твои добрини, зашто Небесни царе си свет; и да Ти принесеме песни рамни по рој на морскиот песок, не правиме ништо достоино за сѐ што си ни дал, затоа извикуваме: Алелуја!

Икос 11

Света Дева ја гледаме како запалена свеќа, која им се јави на оние кои беа во темнина. Откако го запали духовниот оган, Таа ги води сите кон божествено познание и го просветува умот со небесни зраци. Затоа ѝ пееме:

Радуј се, Ти си лач на духовното сонце; радуј се, светило на светлината што не зајдува!

Радуј се, светкавице што ги просветуваш душите; радуј се, Ти си гром што ги плаши непријателите!

Радуј се, од Тебе изгрева многусветлата просвета; радуј се, од Тебе извира многуводната река!

Радуј се, Ти живо ја претставуваш бањата; радуј се, Ти ја отстрануваш духовната сквернота!

Радуј се, Ти ја миеш совеста; радуј се, чашо со која се црпе радост!

Радуј се, Ти си миризба на Христовото благоухание; радуј се, Ти со живот на таинственото веселие!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак XII

Оној што ги простува долговите на сите луѓе, сакајќи да даде милост за старите долгови, Самиот дојде кај оние што се беа оддалечиле од Неговата благодат, го скина списокот на гревовите и од сите слуша: Алелуја!

Икос 12

Богородице, го воспеваме Твоето раѓање, Те прославуваме како духовен храм, зашто Господ, Кој сѐ држи во свои раце, се виде во Твојата утроба, и ги освети, прослави и научи сите да пеат:

Радуј се, Ти си скинија на Бога-Слово; радуј се, Ти си поголема од Светињата на светињите!

Радуј се, Ти си ковчег позлатен од Духот; радуј се, Ти си неисцрпна ризница на животот!

Радуј се, Ти си скапоцен венец на благочестивите; радуј се, Ти си пречиста похвала на благовејните свештеници!

Радуј се, Ти си цврст столб на Црквата; радуј се, Ти си неразрушлив бедем на државата!

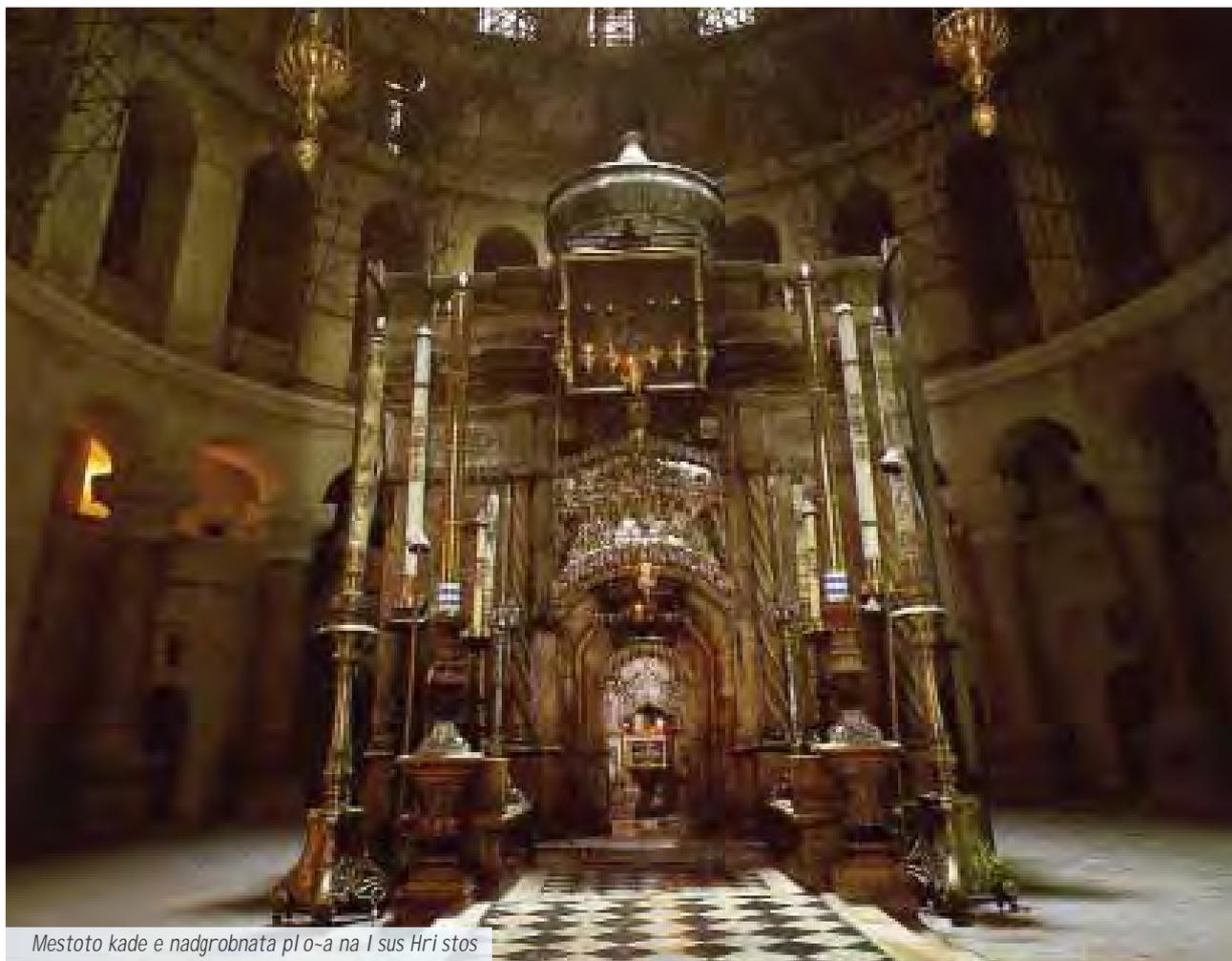
Радуј се, преку Тебе се издигаат знамињата на победи; радуј се, преку Тебе паѓаат непријателите!

Радуј се, Ти си исцеление на моето срце; радуј се, Ти си спасение на мојата душа!

Радуј се, Невесто неневесна!

Кондак XIII

О, многувоспевана Мајко, Ти си Го родила најсветото Слово меѓу сите свети! Прими ги овие наши молби, избави нѐ од секаква напаст и ослободи нѐ од идните маки нас кои Ти пееме - Алелуја!

Mestoto kade e nadgrobnata plo-a na I sus Hri stos

MOLI TVENI TEKSTOVI

MOLI TVA KON PRESVETA BOGORODI CA

Неосквернета, неизвалкана, чиста, пречиста Дево, Богоневесто, Владичице, преку Твоето преславно раѓање, си го соединила Бога - Слово со луѓето и си ја собрала отфрлената природа на нашиот род со жителите на небото. Ти си надеж на очајните, Ти си помош на борците, Ти си готова закрила на оние што доаѓаат кај Тебе, Ти си заштитница на сите христијани. Не се гнаси од мене грешниот и нечистиот, кој со срамни помисли, зборови и постапки се направив сосема негоден, и, поради лекомислие, свесно станав роб на животните наслади. Но, бидејќи си мајка на човекољубивиот Бог, човекољубиво смилувај се на мене грешниот и блудниот и прими ја мојата молитва што Ти ја принесувам со нечиста уста. послужи се со својата мајчинска слобода и помоли го Твојот син и наш Владика и Господ да го отвори за мене човекољубивото срце на Својата благодат и, без да гледа на многубројните мои прегрешенија, да ме обрати кон покајание и да ме направи добар исполнител на Своите заповеди. Ти си милостива, доброљубива, биди секогаш со мене. Во сегашниот живот биди ми топла застапница и помошница, прогонувај ги непријателските напади и води ме кон спасение. Во часот на мојата смрт, зачувај ја мојата душа и отстрани ги од неа далеку мрачните виденија на лошите духови. А во страшниот ден на судот, избави ме од вечната мака и направи ме наследник на неискажливата слава на Твојот Син и Бог наш, која сакам да ја примам, Владичице моја, преку Твоето посредништво и застапништво, по благодатта и човекољубието на Твојот еднороден Син, Господ, и Бог и Спасител наш Исус Христос. Нему му прилега слава, чест и поклонување, со Неговиот безпочетен Отец и пресветиот, благ и животворен Дух, сега, секогаш и во вечни векови. Амин.

MOLI TVA KON PRESVETA BOGORODI CA

Преславна Приснодево, Мајко на Христа Бога, принеси му ја нашата молитва на Твојот Син и наш Бог, та преку Тебе да ги спаси нашите души.

Надеж ми е Отецот, засолниште - Синот, а покров ми е Духот Свети, Светите Тројца, слава Ти.

Целата моја надеж ја прилагам во тебе, Мајко Божја, заштити ме под Твојот покров.

Владико многумилостив, Господе Исусе Христе, Боже наш, по молитвите на Пречистата Владичица наша Богородица и секогаш Дева Марија, преку силата на чесниот и животворен крст, преку застапништвото на чесните небесни сили, на чесниот славен пророк, претеча и крстител Јован, на светите сефални апостоли, на светите славни и добропобедни маченици, на преподобните и богоносни отци наши, на светите праведни богоотци Јоаким

и Ана, и на сите светии, направи ја благопријатна нашата молитва, дарувај им прошка на нашите прегрешенија, отстрани од нас секаков непријател и противник, смири го животот наш, Господи, помилуј нџ нас и Твојот свет, и спаси ги нашите души, зашто си благ и човекољубив.

TROPAR ZA RAJAWETO NA PRESVETA BOGORODI CA (MALA BOGORODI CA 21 SEPTEMVRI)

Глас четврти: Твоео раѓање, Богородице Дево, радост му јави на целиот свет, зашто од Тебе блесна сонцето на правдата - Христос нашиот Бог, Тој ја разруши клетвата и ни даде благослов, ја уништи смртта и ни дарува живот вечен.

Rajawe na Bogorodi ca, manasti r Sv. Pantel ejmon, Skopje, detal

PRESVETA BOGORODI CA VO NARODNOTO TVORE[TVO

HRI STOSOVO RO" AWE

Збила ми се Божја мајка, Марија,
Никој ми се по крај неа не згоди,
Згодила се Аламанка девојка,
Сопасала свилен појас од себе,
Го повила Риста Бога малего.

(Милад. 32)

RADVI TE SE, VESEL TE SE

Радвите се, весел'те се,
сви верни, сви верни,
јако Христос избавител
родилсја.

Во Витлејем Јудејски родилсја, родилсја,
како ру'лче полека го повије.

Офчарите со сфирките сфиреја, сфиреја,
фала богу рожденому дадоје.

Трије царја от Персија дојдоје, дојдоје,
змирна, злато и ливано донесле.

Ангел на сон Ијосифу казује, казује,

-Стани бргу Ијосифе, побегни,

Зашчо Ирот со асчерот се готвит, се гот-

вит,

да погубит пречистаго младенца.

(Д. Стеф. 209)

KR[TENI E HRI STOVO

Јордан ми се разлеваше
од ридови до брегови,
во Јордан е Божја мајка,
в роци држит млада Бога,
мила Бога некрстена.

Го сустрети свети Петар:
-Каде одиш, Божја мајко?
В роци држиш мила Бога,
мила Бога, некрстена?

Одговори Божја мајка:

- Ја си ода кум да сака.
Так'ти Бога, свети Петре,
или смееш и умееш.
и умееш кум да бидеш,
да ми крстиш млада Бога.

Изговори свети Петар:

-Так' ми Бога, Божја мајко,
ја не смеја ни умеја,
ни умеја кум да бида,-
по мене е свет' Илија,
тој ми смеет и умеет,
и умеет кум да бидет.

Ја сустрети свети Илија:

- Коде одиш, Божја мајко,

в роци држиш мила Бога,
мила Бога некрстена?
-Так' ти бога, свети Илија,
или смееш и умееш,
и умееш кум да бидеш,
да ми крстиш мила Бога,
мила Бога некрстена?

Изговори свети Илија:
-Так' ти Бога, Божја мајко,
ја не смеја ни умеја,
ни умеја кум да бида,
да ти крста мила Бога.
По мене е свети Јован,
тој ми смеет и умеет,
и умеет кум да бидет.

Ја сусрети свети Јован:
-Так' ти Бога, Божја мајко,
в роци држиш мила Бога,
мила Бога некрстена?
Изговори Божја мајка:
-Так'ти Бога, свети Јоване,
ти ми смееш и умееш,
и умееш кум да бидеш,
да ми крстиш мила Бога,
мила Бога некрстена!

Изговори свети Јован:
-Так'ти Бога, Божја мајко,
ја си смеја и умеја,
и умеја кум да бида
да си крста мила Бога,
мила Бога некрстена.
От'си крсти мала Бога.

(В. Икон. 15)

HRI STOSOVO VOSKRSVEWE

(OD STRUGA)

Што ми је лепо убоо
На високана планина,
Н'онаа рамна рудина!
Рајските софри ставени,

Најгоре свети Никола.
До него свети Илија,
Меѓу ним сестра Марија
Со Риста Бога на р'це,
Со злато капче на глаа.
Свиле се до два облака,
Кренале ми го Ристоса.
Седна Марија да плачит,
Свети Никола је тешит:
„М'лчи ми, сестро, Маријо!
Мие ке ти го зеиме;
Пак тебе не го дааме,
Ке го даиме на занат,
Да праит страшни мостеи.
Да врвет грешните души.
Првата душа што мина,
Таја је грешна, прегрешна;
Чужо ми дете дојала,
Алал не му го даала.
Втората душа што мина,
Таја је грешна, прегрешна,
Назаем брашно земала.
Кога го назот враштала,
Со пепел ми го мешала.
Треката душа што мина,
Таја је грешна, прегрешна,
Назаем сољца земала,
Кога је назот враштала
Со песок ми ја мешала.

(Милад.33)

HRI STOSOVO VOSKRSVEWE

Прошета света Недеља
Со чесни крсти во р'ка
По крај Јордана речица;
Ништо ми стрета не стрети,
Ни си намери,
Тук' стрети клети Чифути,
К'де го м'чет Ристоса;
Судна му м'ка даваат;
На крсти ми го коее,

На оган ми го горее.
 Дојдое Божји ангели,
 Да молет цара Чифутски,
 Да пуштит цара Ристоса,
 Тој им мољба не сакат,
 Ни го Ристоса пушташе.
 Ми дојде чиста Пречиста
 И таја мољба се молит:
 „Егиди цару Чифутски!
 Пушти ми цара Ристоса;
 Со него си се надеам
 Пред Бога да си излезам.“
 Тога је Ристос зборвеше:
 „Егиди чисто Пречисто!
 Не жаљај мошне не плачи;
 Сама си чиста Пречиста,
 Сама пред бога к'излезиш.“
 И дојде свети Илија,
 Си скоа кола огнена,
 Си прегна коњи четири
 Четири коњи крилатни,
 Та си отиде на небо;
 Чиста Пречста со него.
 Така излезе пред Бога.
 И дојде света Недеља,
 Таја мо мољна не моли,
 Мирна је роса пред Бога;
 Си фрли крсти по река,
 Скочиа клети Чифути,
 Крсти да берет по река;
 А тие клетва сторие
 Ристоса да го не дајт.
 Кога по крсти појдое,
 Тога им Ристос одлета
 Со дванадесет ангели.
 Света Недеља со него,
 Та си отиде на небо,
 Пред мила мајка поборго.

(Милад. 434)

BOGORODI & I NI I ZPOVED

(OD STRUGA)

Онаа ст'рна лепа рудина,
 Во рудина је велик манастир,
 Во манастира свети Никола.
 И света Петка, света Недеља;
 Света Недеља свешти ми сучит,
 А света Петка цркви ми метит,
 Свети Никола книга ми пеит,
 Книга ми пеит, с'лзи ми ронит.
 И му долета Богородица,
 Богородица с Бога на р'це,
 И му долета на десно раме;
 И му говори Богоро'ица:
 „Егиди брате, свети Никола!
 Што книга пеиш и с'лзи рониш?
 Јас сум си дошла да ме причестиш.-
 „Егиди сестро Богоро'ице!
 Исповедви се, и прочестви се,
 Да не греои нешто ми имаш.“
 Тога говори Богородица:
 „Егиди брате, свети Никола!
 Јас да ти кажа што греф си има;
 Кога си врвеф низ Димна гора,
 Низ Димна Гора пуста планина,
 Сџ што ме виде, сџ простум стана;
 Сџ простум стана и п'т ми стори;
 До трине древја не ми станае,
 Не ми станае, ни п'т сторие.
 Тога и ја љуто прок'лнаф:-
 Тонка јасика тонка да бидит,
 Тонка да бидит, сенка да немат.
 Тонкана евла тонка да бидит,
 Ни цут да цутит, ни род да родит.
 Зелени бршлен, зелен да бидит,
 Зелен да бидит зиме и лете,
 Цут да ми цутит, род да ми родит
 Род да ми родит црни јаглења.“
 Се исповедва и се причести.

(Милад. 36)

PREDANI E ZA GOLEMI JO KRST U CRKVATA SVETA BOGORODI CA

„У новоселската црква до ден денеска се чува големијо и главен крст за Штип. У него, викаат старите, има ставено парче од ‘чеснијо крст’ на кој шо бил распнат лично Исус Христос. Тој крст денеска се чува у Русија, а порано од него сечеле по малку и праќале у најголемите православни цркви. Нашата Света Богородица је најголема црква у Македонија у која ошче оде народ. Те, затоа, на неа £ испратиле парче од ‘чеснијо крст’.

(К. Донски, Пред. 7)

MANASTI ROT TRESKAVEC

Манастирот Трескавец, тоа значи Света Богородица, е изграден високо на планината Златоврв во близината на Прилеп. Старите прилепчани името на планината го поврзувале со верувањето дека на нејзиниот врв во старо време растело едно златно јаболко. Кога сонцето ќе го огреало врвот на планината од сите страни блестело златното јаболко. Тоа се гледало дури од Солун. Што се случи со јаболкото, никој не може да ни раскаже.

На сред планина има една пештера. Во пештерата има посница. Не се знае кој живеел во таа планина, но од посникот останала една коска. Луѓето веруваат дека таа коска има лековити својства. Честопати се случува да доаѓаат тука и да ја бакнуваат коската за здравје. Веднаш до испосницата има една рамна рудина каде што е изграден манастирот Трескавец. Се прикажува дека тој бил изграден пред илјада години. Некогаш во него живееле тристотини калуѓери. Значи бил доста голем и многу убав. Манастирот бил прочуен сѐ до Белото и до Црното Море.

Manasti rot Sv. Bogorodi ca - Treskavec

Во тоа време некоја царица шетала по светогорските манастири. Никој не знаел, па и сега не знае, како се викала таа. Царицата сакала да се исповеди и да се причести. Барала поп кој ќе може да ја сослуша и да ја благослови, но никаде не можела да најде таков каков што самата си го замислила. Така шетајќи од манастир до манастир слушнала за манастирот Света Богородица во близината на Прилеп. Со многу војска пристигнала пред манастирот. Кога калуѓерите од манастирот од далеку ја забележале царицата со восјката, се уплашиле да не го нападнат манастирот и силно ги затвориле портите. Царицата со добро ги молела калуѓерите да ѓ ги отврат портите и да ја пуштат внатре, но тие никако не сакале да отстапат. Стравот бил голем. Тогаш царицата ѓ наредила на својата војска со сила да го заземат манастирот. По неколкудневни борби, царицата победоносно влегла во манастирот. Наредила сите калуѓери да бидат фатени и заколени како јагниња сред црквата. По овој чин царицата си заминала. Господ, налутен од тоа што се случило во манастирот, наредил крвта од калуѓерите да оживее во вид на некој страшен свер каков што никој досега немал видено.

Сверот го запоседнал манастирот и не пуштал никој да влезе во него ниту, пак, да се движи околу него. Стотици луѓе имало тука погинато. Поминале многу години. Од страв веќе никој не се доближувал до манастирот. А тој почнал да пропаѓа. На населението од Прилеп и околината многу му било тешко и жал што манастирот се запустил. Народот долги години го молел Бога да го уништи сверот и населението повторно да може слободно да оди во манастирот.

На ден Богородица, прилепчани и варошани и селаните од други села биле собрани во Варош во црквичето Причеста. За време на богослужбата се слушнал страшен тресок од зад Марковите Кули. Сите се уплашиле. Се запрашале меѓу себе:

- Бре, што е, што се случило, дали земјата пукнала, дали некоја спила паднала од Златоврв?

Овчарите што ги паселе овците на планината Златоврв виделе како еден гром од ведро небо удрил врз манастирот. Веста се проширила низ цело Прилепско. Поминале неколку дена и неколку посмели луѓе решиле да одат до манастирот и да видат што се случило. Се наоружале добро и заминале. Разгледале насекаде убаво, прво во околината на манастирот, а потоа влегле и внатре. Во црквата го виделе сверот убиен врз коските на калуѓерите.

По смртта на сверот, прилепчани се собрале, ги поправиле сите оштетени делови на манастирот и тој повторно си го заживеал својот живот како и порано. Од страшниот гром што од ведро небо паднал врз манастирот и од тресокот што се слушнал надалеку, народот го нарекол манастирот Трескавец.

Некои, пак, велат дека оттогаш пропаднало и златното јаболко. Но, планината си го зачувала името Златоврв. Долги години народот погледнувал кон врвот да го види златното јаболко, но тоа веќе никогаш не се покажало. Останало само да се зборува за него, а името на планината потсетува на златното јаболко на нејзиниот врв.

(Т. Враж. Убав. 102

Зборници:

(В. Икон) Васил Икономов, Старонародни песни и обичаи од Западна Македонија, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ Скопје 1988.

(Милад.) Миладиновци, Зборник (1861-1961), „Кочо Рацин“, Скопје 1961.

(А. Донски) Александар Донски, Фолклорното богатство на Штип, Друштво за наука и уметност, Штип 1989.

(Т. Враж.) Танас Вражиновски, Убавините на Македонија низ преданија и легенди, „Матица македонска“, Скопје 1995.;

(Шапк.) Кузман А. Шапкарев, Избрани дела, том петти, Приказни, приредил Томе Саздов, „Мисла“, Скопје 1976.

Panorama na Prespa

TRET DEL
PRESPA

PRESPA VO MI NATOTO I SEGA

OD LERI N DO NI VI CI

OD KOR&A DO CARI NA

OD OTE[EV0 DO SLI VNI CA

PRESPA VO MI NATOTO I SEGA

PRESPA E I ZORANA NAOKOLU SO DVA VOLA
BLI ZNACI . TOA ZNA&I DEKA OD NEVREME
TAA E ZA[TI TENA OD GOSPODA

PRESPANSKA NARODNA LEGENDA

Pочнувајќи од древниот период па до денес Македонија била, е и ќе биде место каде што се вкрстуваат различни цивилизации. Така христијанството се појавило на овие балкански простори, а со тоа и во Преспа пред многу векови, односно уште од времето кога апостол Павле дошол во Македонија. Македонија како земја, неколку пати се споменува и во Библијата. Историски гледано, почнувајќи од древните времиња на Филип и Александар Македонски, преку римскиот и византискиот период, како и преку големите миграции на Словените кон југ и на други народи, а потоа и за време на отоманскиот период, Македонија била раскрсница на нации, цивилизации, култури, јазици и религии.

Македонскиот народ во неговата долговековна борба за своја сопствена држава, за национална и за културна слобода и независност, во исто време, се борел и за независност на својата Православна црква. Затоа историјата на македонскиот народ во изминатите илјада години секогаш била тесно врзана со Македонската православна црква. Црквата била таа која организирала голем дел од културната и од уметничката дејност на македонскиот народ, пред сѐ преку градење цркви и манастири.

Историјата на Македонската православна црква е тесно поврзана со историјата на македонскиот народ. Тие со векови заедно егзистираат и во исто време страдаат и се борат против денационализацијата и неправдата кон македонскиот народ на Балканот и на други места насекаде по светот. Црквата одиграла првостепена улога за македонскиот народ во текот на тешките периоди на ропство. Затоа се вели дека Црквата била основата на националното признавање и лулка на ренесансата на Македонците во подолг период.

Македонската православна црква игра значајна улога во собирањето на Македонците како во државата, така и во светот. Тоа е особено изразено со конституирањето на Репуб-

лика Македонија, по обновувањето на Охридската архиепископија во 1958 година и по прогласувањето на нејзината автокефалност во јуни 1967 година. Македонската православна црква направила силен пробив меѓу православните Македонци во државата и меѓу бројната македонска емиграција во прекуокеанските земји – САД, Канада и Австралија, како и меѓу Македонците во Европската Унија.

Преспа како дел од Македонија е карактеристичен регион во кој Македонската православна црква одиграла значајна улога. Христијанското население од Преспа ги искажувало духовните и интелектуалните потенцијали низ дејноста на Охридската архиепископија. Негувањето на црковната литература, архитектура и сите видови на ликовната и применетата уметност, сврзани за иконографијата и литургијата во науката се високо оценети. Со тоа се потврдува дека во Преспа се создале дела од највисок уметнички дострел во своето време кои ја збогатуваат не само македонската, туку и светската ризница на уметноста и културата. Неговото христијанско население го негувало и го негува култот на Пресвета

Centarot na Resen

Богородица, на Исус Христос... Тоа се потврдува со фактот што во голем број преспански села се изградени цркви посветени на Дева Марија. Меѓу нив, црквите во селата Сливница, Брајчино, Јанковец, Евла, Љубојно, Арвати, Крани, Нивици, Курбиново, Долно Дупени, Бела Црква и други населени места.

Повеќе вековниот христијански живот на Македонците, од времето на свети Климент, низ долгата историја на Охридската архиепископија, до времето на преродбата во XIX век, придонесе да се создадат ремек дела на уметноста со универзално значење, со исклучителна естетска вредност. Така, во црквите и манастирите во Преспа се создадени значајни ликовни дела со кои се гордее човечкиот род. Иконите, фреските на Свети Ѓорѓи во Курбиново, како и архитектонските облици, делата на применетата уметност од манастирот Света Богородица во Сливница, влегуваат во антологијата на значајните остварувања на

тоа време. Во тие дела се распознаваат оригиналните карактеристики и белези сврзани за македонската културна традиција во Преспа.

Преспа е лулка на македонската иконографија - значајно е присуството на повеќе стотини портрети на света Богородица, Исус Христос, свети Климент и свети Наум Охридски и нивните современици и други светци. Тоа е доволен доказ за културниот континуитет на традицијата на Македонците од најстари времиња до денес. Притоа треба да се нагласи дека македонскиот духовен простор во Преспа никогаш не бил затворен. Напротив, православните духовници, писатели и ликовни творци секогаш биле во благородните хуманистички текови коишто се засновуваат на Христовото учење и на традициите на Свети климентовата црква. Таков е случајот со црквата Свети Ѓорѓи во Курбиново, како и со неколкуте други значајни цркви во Преспа, меѓу кои е и манастирот Света Богородица во Сливница, кој оваа година (2007) го слави своето 400-годишно постоење.

Во Преспа се создала специфична градителска и ликовна култура и по укинувањето на

Zgradata na „Sarajot“ vo Resen

Охридската архиепископија, особено во борбата на црковно-училишните општини да имаат богослужба на црковнословенски, односно македонски јазик. Притоа се подигнати бројни цркви и манастири од македонски камен, дрва, керпич, со македонска душа и срце. Сите тие цркви најчесто се со монументални димензии и со базиликална форма за да потсетуваат на величината на старата црковна слава. Периодот на преродбата во Македонија ќе донесе и во Преспа специфична иконографија во рамките на православието, со особена нагласка врз македонските светци, на нивните житија и на словенската писменост на Балканот, како што е примерот со манастирот Света Богородица во селото Сливница, во Долна Преспа. Таа е дел од големиот придонес на Македонците во културниот и духовниот развој на православието во сесловенската уметничка ризница.

Македонецот градел духовно-културни храмови со силна желба, љубов и вера кон пра-

вославието. Со цел да опстои на овие балкански простори, православниот народ во Преспа во периодот од десетина векови си помагал со другите народи, си пружал христијанска рака, затоа издржал и ропство, асимилација, прогонување, а и неправди. Тој опстанал и ќе опстои сѐ додека веков векува и светот светува, зошто македонскиот народ е библиски, со голема христијанска душа, со вера, надеж и со љубов кон својата Црква и држава.

За Преспа е карактеристично што таа, заедно со Охрид, во еден долг период претставувала крстосница на народи, религии, цивилизации... Трајни сведоштва за тоа се бројните споменици од материјалната култура на Македонците, но и остатоците од три важни магистрални патишта - Виа Игнација, Епирскиот и Стариот битолски пат, како најстар каравански пат од византиско време и средниот век, како и други споменици на духовната култура.

Процесот на осознавањето, во смисла на национално освестување, во Преспа се јавил многу рано, а тоа било особено изразено во 19-иот век. Но, и многу порано, со подигањето верски објекти и со нивното украсување со икони и фрески кои говорат за тешката историја на македонскиот народ, како и со другите споменици на културата, уметноста, народното творештво и другите вредности на македонското население. Во минатото, иницијативите за подигање цркви и други објекти потекнувале од занаетчиите и трговците, особено во историските околности кои овозможувале извесна верска слобода на македонското население. Во таквите прилики доаѓале до израз и творечките постигања на македонските градители и зографи. Така, во подножјето на Пелистер, во село Курбиново, се наоѓа црквата Свети Ѓорѓи, чијшто живопис потекнува од 1191 година. Одинадвор мала и неугледна, градена од кршен камен, внатре – бисер со одлично зачувана фрескодекорација од 12-от, 16-от и од 17-от век, поради што е ставена под заштита на државата. Жителите раскажуваат, а постарите паметат дека некогаш околу црквата постоеле и манастирски конаци.

Arhangel Gavril, manastir Sv. Ğorĝi, Kurbi novo

Обновените археолошки истражувања на локалитетот на Голем Град на Преспанското Езеро, пак, ги потврдија претпоставките за организирано живеење на овој езерски остров од 3-от до 1-от век пред Христа. Откриени се остатоци од две цркви и потврдено е постоењето на средновековната некропола. Населбата својот процут го доживеала во периодот меѓу 9-от и 14-от век, но овојпат како манастирски комплекс. Целосно била сочувана црквата Свети Петар, а делумно Свети Димитрија во која се претпоставува дека е погребан свети Димитрија.

Од голема важност за Преспа, секако е Преспанското Езеро, кое е второ по големина во Ма-

кедонија. Тоа зафаќа површина од 294 км², со најголема длабочина од педесетина метри. Денес заради губењето на големи количини вода, Преспанското Езеро се повлекува и смалува. Тоа е заобиколено со високите планини и од сите страни дава величествена глетка. Се наоѓа на околу 850 метри надморска височина, а температурата на водата се движи од над 18°C во јуни до 24°C во јули и август. Брегот е песоклив, а температурата на воздухот во лето е пријатна. Две третини од Преспанското Езеро ѓ припаѓаат на Република Македонија, а една третина на Грција и Албанија. Тронеѓето е во близина на островот Голем Град.

Македонскиот цар Самуил својата престолнина ја сместил не случајно на островот Ахил во Преспа, кој се наоѓа на таканареченото Мало Преспанско Езеро, во Егејска Македонија што сега припаѓа на Грција. На островот Мал Град, што е на албанска територија, пак, се

Manastir Sv. Achorji, Kurbi novo

наоѓа црквата посветена на свети Петар и Павле, а на брегот кај Нивици е црквата Света Богородица. Затоа со право се вели дека цар Самуил не ја избрал Преспа за своја престолнина случајно. И сега и тогаш, Преспа била питома и богата со големи населби, со плодно поле и зелени пасишта, со богат лов на риби во тогашното езеро и големата река, кои му овозможувале на царот доволно храна за војската и робовите што ги држел. Преспа ја видел и како тврдина која му обезбедувала спокоен престој за војската и управата, особено кога се враќал од походите.

Самуил во Преспа почнал да гради патишта и други паметници. Така, на островот во Долна Преспа ја изградил црквата Свети Ахил, која имала 12 олтари во кои на обредите пееле 12 попови. Црквата ја подигнал по неговата голема победа над Византијците, во близина на Лариса, каде што инспириран од тамошната црква Свети Ахил, решил таква црква да изгради и во Преспа. Во новата црква ги довел и моштите на патријархот Ахил, бидејќи ја изградил во негова чест. Црквата е лоцирана на источната страна, во подножјето на островот, а еден дел од неа денес се наоѓа

во водите на езерото, како урнатина.

На островот царот изградил четири цркви, во кои работеле голем број калуѓери. Тие ја обработувале и манастирската земја, чувале стада говеда и овци и се грижеле за одржувањето на објектите. Кога подоцна во Мала Преспа надошле води и го поплавиле полето и патот до островот, калуѓерите и селаните од Ахил, чие село тогаш било големо, ја доградиле калдрмата за населението од Преспа да може да доаѓа на „светата“ земја.

Над Византијците цар Самуил извојувал многу победи и секогаш кога се враќал во Преспа со него носел голем број робови и богат плен. Преспанското население му приредувало свечени дочеци, а во црквите се правеле обреди и церемонијали. Затоа и не е случајно

што денес во Преспа има четириесетина цркви и манастири, чии камбани веројатно го означувале трумфалното враќање на царот во престолнината.

Каде се наоѓа гробот на цар Самуил? Постојат две претпоставки. Едната, дека бил погребан на островот, во еден од олтарите на црквата Свети Ахил, а другата, дека бил погребан во Раби, во црквата Света Пречиста, во која со години била чувана неговата надгробна плоча.

Во близина на сегашната Перова Кула, во Долна Преспа, каде двете преспански езера се на растојание од само 200 метри, нив ги поврзува река чии води се влеваат од Малото во Големото Езеро. Оваа река е поврзана со минатото на Преспа. Постарите преспанчани раскажувале дека течението на оваа река било многу подолго, а реката поголема. Таа почнувала од подножјето на планината Врба, во близина на селото Л'к и завршувала кај завојот на Нивичка Планина, во местото Роот, каде што сега езерото е најдлабоко. Низ подземните пукнатини и канали под планината Галичица, водата од езерцето се провле-

Panorama na Prespa

кувала и влевала во Охридското Езеро.

Според кажувањата, тогаш Преспа била широко и плодно поле, со многу села и големиот град Преспа кој тогаш се викал Река. Веројатно името го добил по Големата Река, која почнувала и завршувала во Преспа. И кога градот Преспа со селата бил во зенитот на својот развој, се случило најлошото. Регионот бил зафатен од силен земјотрес, земјата се распукала и се појавила голема вода која го потопила градот и селата и тие засекогаш останале под водата. Подземните канали и пукнатини под Галичица, низ кои истекувала водата, се затвориле и малото езерце почнало да го зголемува своето ниво и да ги поплавува полето и селата. Така дошло до трка во спасувањето и селењето на луѓето, која траела со години и векови, сѐ додека езерото не го достигнало сегашното ниво. Населението што останало без своите куќи, побарало спас во градот Преспа или подигнало нови живеалишта во правец на Охрид кон северозапад и на југ кон Костур. Така биле создадени сегашните леринско-костурски села Желево, Оштима, Перово, Руља, Брезница и Габреш, а областа во која се наоѓале се викала Корешта. А бидејќи дошле од областа Река, го добиле името Рекарци, кое сѐуште го носат.

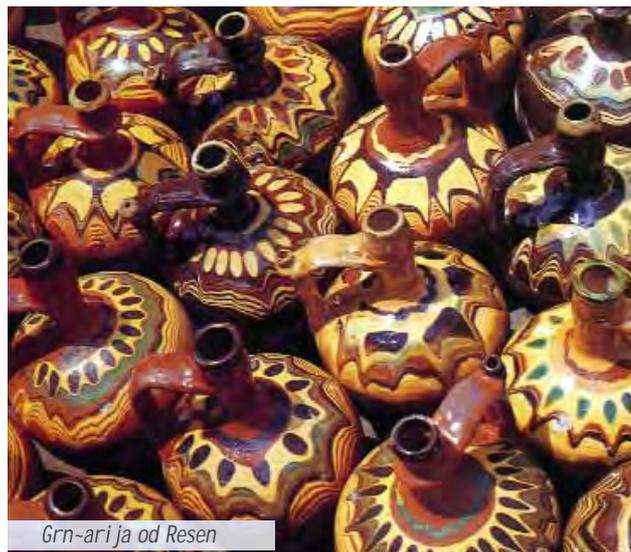
Големата Река која го сечела полето за да се влее во тогашното езерце, Преспа ја де-

лела на Горна и Долна. На реката имало неколку мостови кои ги поврзувале селата и населбите. Зачестените есенски дождови и топењето на пролетните снегови во планините, предизвикувале доаѓање на големата вода која го затнувала речното корито и го поплаувала полето и посевите, предизвикувајќи големи штети. Тогашните владетели во Преспа, а подоцна и царот Самуил, организирале акции за расчистување на речното корито. Населението кое учествувало во тие акции било ослободувано од плаќање данок. Со оглед дека овие луѓе со децении го чистеле речното корито некои претпоставуваат дека името Рекарци го добиле токму поради тоа.

На локалитетот Латински Гробишта, во непосредна близина на селото Попли во Долна Преспа, се развила голема населба. Во неа се топела руда добивана од рудникот Рудари, во непосредна близина на селото Рудари кое името го добило по рудникот. Од преработената руда се ковало оружје и друга опрема за војската. Тогашните владетели на Преспа, па и царот Самуил, својата војска, главно, ја опремувале со ковано оружје во Преспа. Во населбата се

Kuĵa vo Dol na Prespa

Grn-arija od Resen

ковале и бакарни предмети за потребите на домаќинствата. Населбата денес наликува на купишта камени грамади.

При обработка на земјиштето, жителите од Преспа често наидувале на темели од некогашни градби и водоводна канализација. Таков е случајот со локалитетите кај Долно Перово, каде и денес се откопуваат глинени ќупови од големи размери, разни монети и други метални предмети. Вакви локалитети има скоро на сите страни на Преспанското Езеро. Така, во близина на селото Винени, на брегот на Малото Езеро, постоела голема населба. Поголемеиот дел од урнатините се наоѓале под водите на езерото. На брегот биле и урнатините од големата црква Свети Ѓорѓија. Малото село Винени, поради навлегување на езерските води во него, било преселено во подножјето на ридот. Исто така, селото Наколец неколку пати било преселувано. Во 1935 година нивото на Големото Езеро опаднало за еден метар во однос на нивото на Малото Езеро. Жителите од блиските села до Малото Езеро го прошириле коритото на реката на Перова Кула и за неколку часа малата река се претворила во страотен матен брзак кој го однел мостот што бил единствена врска на селата од Долна Преспа. Населението останало отсечено неколку месеци, сѐ додека нивоата на двете езера не се израмниле и на реката не бил направен нов мост.

Легендите и верувањата на рибарите дека на дното на езерото има градби, биле повод во 1936 година во Мала Преспа да дојдат двајца нуркачи, кои според упатствата на рибарите биле спуштени на дното на Малото Езеро. Набрзо претпоставките биле потврдени. На повеќе места на дното на езерото нуркачите забележале остатоци од стари градби - куќи, цркви, а од некогашното речно корито извлекле греди од стари мостови.

Жителите на селото Нивици, во големиот залив на местото Роот, на брегот на Големото Езеро, кои се занимавале само со риболов, зборуваат на наречје на македонскиот јазик со акцент зачуван од најстаро време. Тоа е уште еден доказ за античкото потекло на Македонците.

Преспа спаѓа во редот на најживописните подрачја во Македонија. Таа има долга и богата историја. Нејзиното име за првпат се споменува во 9-от век по Христа. Сите историски епохи и сите национални драми овде оставиле длабоки траги, почнувајќи од времето на Филип и на Александар Македонски до денес, за што сведочат многу историски споменици.

Нема податоци кога населението ја има „поделено“ Котлината на Горна, Долна и Мала Преспа. Горна Преспа го зазема северниот, Долна Преспа јужниот, а Мала Преспа југозападниот дел. Горна и Долна Преспа ги разделува ридот Веѓе кај Претор, а Мала Преспа и

Prespansko jabol ko

Robol ov vo Prespa

Горна Преспа, копнено се разделени со Пречна Планина. Делот на Долна Преспа со Малото Езеро од Мала Преспа го одделува планината Сува Гора. Во трите делови постои незначителна разлика во говорот, носијата и обичаите на месното население.

Во 969 година Преспа станала првата престолнина на раната феудална држава на Македонците. Во нејзиниот состав останала до 1018 година. За цел овој период таа претставувала силна одбранбена тврдина на цар Самуил. Честите напади на моќната византиска војска, која со воено-политички акции се обидувала да ги вклучи Македонците во својата државна заедница, биле успешно одбивани. Македонскиот цар Самуил, често престојувал во своите летни резиденции во Охрид и на островите Свети Аил и Голем Град на Преспанското Езеро. Тука тој доаѓал на одмор по тешките и напорни битки со војските на византискиот император Василиј Втори.

Во Самуиловото време бил изграден пат од селото Старо Езерени до Голем Град, кога Преспанското Езеро се викало Река. За жал, од таа стара сообраќајница нема траги, но затоа, пак, од овој терен носеле некакви камени плочки, што ги вградувале на фурните,

кои често страдале од надојдената вода на Езерото. Барајќи такви плочки, луѓето често со чунови оделе во тој правец кон Езерени. Денес кога езерото е повлечено истражувачите го пронашле стариот Самуилов пат за Голем Град.

Во десеттиот век во Преспа била востановена и првата митрополија која за Македонците претставувала силно светилиште на просветата и културата. По нејзиното формирање, во сите населби околу Преспанското Езеро биле подигнати голем број цркви и манастири преку кои се ширела просветата и духовното живеење. Особено значајна улога играла малата црква посветена на Свети Ѓорѓи во селото Курбиново. Под својот покрив ова просветно жариште крие извонредно убави фрески работени во 1191 година. Според својот стил, тие му припаѓаат на Комненскиот круг на византиското сликарство и се сметаат за врвни остварувања во сферата на фрескосликарството.

По освојувањето на Македонија од Турците дошло до крупни промени во животот на Македонците во Преспа. Според турскиот административен систем, Ресен, кој првпат се споменува во 11-от век под името Ресана, бил општински центар (кааза). Со локалниот попис од 1547 година, градот имал 382 куќи, од кои 369 христијански и 13 муслимански. Во 19-от век населението од овој крај, свесно за својата национална припадност, водело

Pel ikani i drugi pti ci vo Prespa

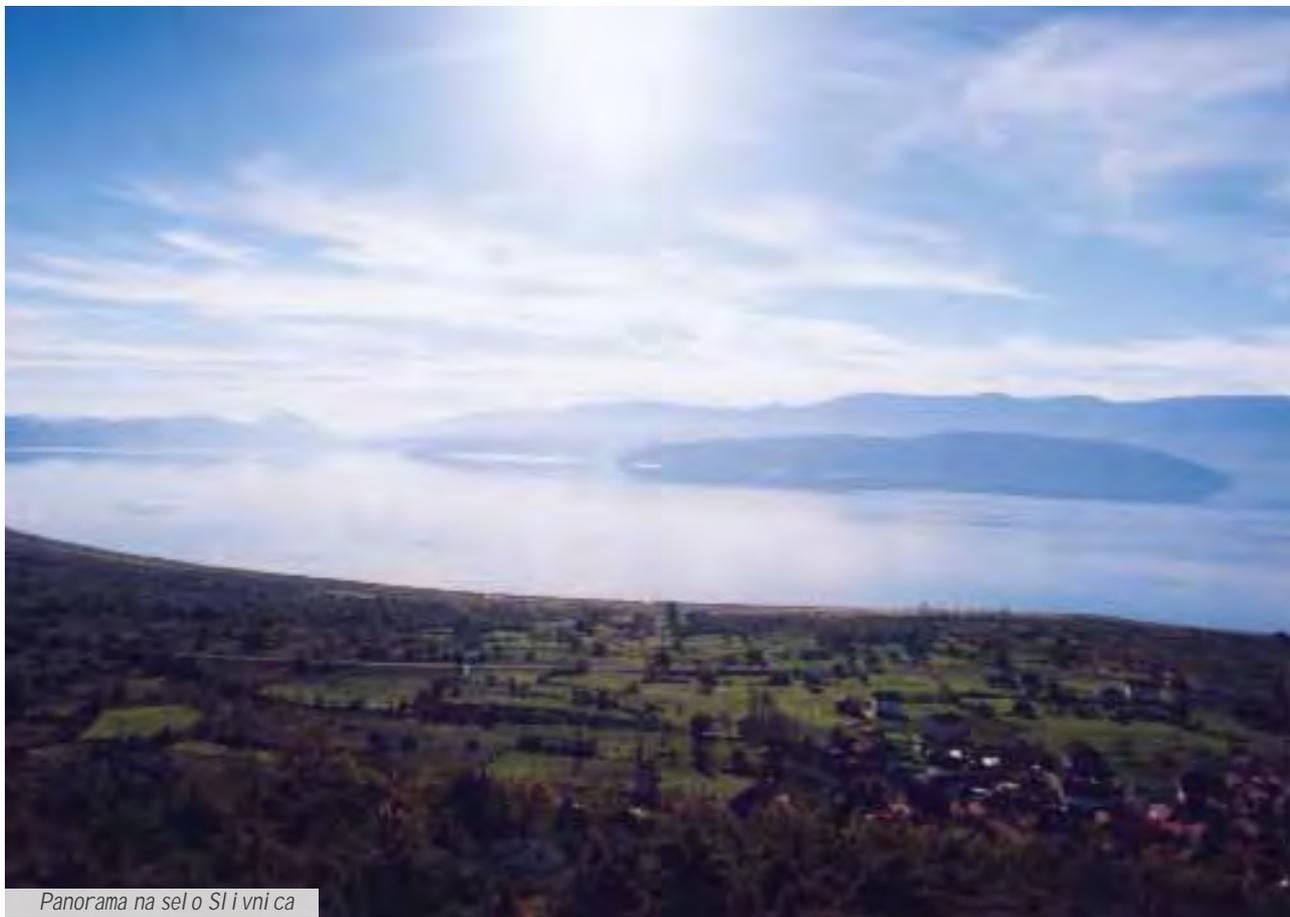
енергична борба против Цариградската патријаршија, која преку воведувањето на грчкиот јазик во црквите и училиштата се обидува да го асимилира. Сепак, во периодот од 1846 до 1880 година биле отворени голем број училишта во градот и во селата, во кои наставата се изведувала исклучиво на македонски јазик, на месното наречје.

Борбата за национално ослободување од Отоманската Империја во овој крај организирано започнала многу одамна. Уште пред создавањето на Тајната македонска одринска револуционерна организација во 1893 година, Преспа била центар на многу настани од овој период. На 15 август 1894 година во куќата на Татарчеви во Ресен било одржано советување со кое непосредно раководеле Даме Груев и Пере Тошев. Тука биле донесени значајни одлуки за натамошниот развој на револуционерното движење во Македонија. Ова прво советување на ТМОРО по своите историски одлуки се смета за „голема илинденска искра“. Во текот на Илинденското востание на овој терен дејствувале 12 комитски чети со над 2.000 востаници. Најжестоки битки се воделе во реонот на Крушје, Лева Река, Болно, Евла, Златари, Кривени, Подмочани, Наколец, Љубојно и Герман. Затоа Преспа

спаѓа во редот на оние подрачја кои имаат најдолга и најбогата историја.

Духот на Илинден продолжи и во славната НОБ. За делото на Револуцијата своите животи ги дадоа 128 синови и ќерки на Преспа, меѓу кои и поетот револуционер, народниот херој Мите Богоевски. На 6 јули 1942 година во месноста Синедолско Кладенче, над селото Златари, е формиран првиот Преспанско-битолски партизански одред „Даме Груев“, за потоа да се создадат нови и уште поголеми воени единици. На 2 август 1943 година, во месноста Ломје, кај Отешево, во подножјето на планината Галичица, е одржано историското Преспанско советување на ЦК КПМ, на кое беа донесени судбоносни одлуки за разгорување на оруженото востание во Македонија против фашистичките окупатори. Незаборавен е фактот дека првото слободно утро во Ресен и Преспа осамна на 5 ноември 1944 година, кога борците на Петтата и Седмата македонска народноослободителна ударна бригада победоносно влегоа во Ресен и го развееја знамето на слободата. Со тоа се означил крајот на вековното ропство и почетокот на новиот слободен развој на Република Македонија, а во тие рамки и на Ресен и Преспа во целина. Во годините по Втората светска војна овој крај, од изразито заостанато аграрно подрачје, доживеа значајна преродба, израснувајќи во модерен индустриски, земјоделски и туристички центар, со современа и развиена прехранбена и текстилна индустрија.

Меѓутоа, миграционите движења во Македонија си го направија своето. Така, Преспа стана крај во кој почна рано да се оди на печалба. Во 19-от век и почетокот на 20-от век,

Panorama na selo Slivnica

преспани како печалбари можеа да се најдат на работа во прекуокеанските земји Америка и Австралија, во Европа, како и во некои делови на Србија, Бугарија, Турција и други држави.

Општината Ресен има 44 населени места. Долна Преспа, пак, со помал дел од Преспанското Езеро и Малото Езеро, влегува во составот на Грција и Албанија. Оваа положба, всушност, резултира од поделбата на Македонија по Балканските војни и Првата светска војна. Ресен се наоѓа на северниот дел од Преспанската котлина. Тој е овоштарски центар, познат по далеку прочуените преспански јаболка. Но, овој крај од Преспа е познат и како туристички регион со убави летувалишта крај Езерото, како што се Отешево, Царина, Претор, Крани, Долно Дупени и други. Над Ресен се вишнеат планините Пелистер и Галичица, кои имаат погодни терени за зимски спортови и летна рекреација, а освен тоа се богати и со дивеч.

На пазарот во Ресен, во саботите, можат да се купат многу производи од рачна изработка. Градот е особено познат по грнчарството, заради што долги години во него успешно работи керамичката колонија, на која секое лето престојуваат керамичари од разни држави и од Македонија. Во него посебно внимание привлекува зградата на Музејот на Преспа, односно некогашниот беговски дворец (Сарајот), изграден уште за време на турското владеење. Зградата е интересна по тоа што е верна копија на зградата на Париската комуна, а била градена од мермер и делкан камен. Истиот бег наредил да се направи урбанистички план за Ресен, што се смета за прво урбанистичко решение на овој дел од Балканот.

Преспа често ја нарекуваат македонска „Калифорнија“. Големата висорамнина е полна со плантажи од јаболка, особено од сортите делишес, јонатан, лепоцветка и редица други нови квалитетни сорти, кои во последнава година се извезуваат на светските пазари. Патот од Охрид води преку Преспа и минува низ самиот град. Во неговиот центар патникот секојдневно го пречекуваат продавачите на грнчарија, со минијатурни верни копии на големите производи кои се продаваат како туристички сувенири.

Преспанскиот регион е вистинска база, резерват на илјадници видови птици, риби, животни и голем број растенија. Богатата флора и фауна го прават уште попривлечен овој крај. Во Преспа живеат околу 380 видови птици, од кои дваесетина се вистинска реткост. Посебно во Мала и Долна Преспа се забележуваат многу пеликани, корморани, орли и јастреби. Статистичките податоци покажуваат дека само во 1969 година биле забележани 100 двојки пеликани, од вкупно 400 колку што живеат во Европа. Преспа е единственото место во светот каде што живеат толку многу пеликани на еден простор.

Во Преспанското Езеро живеат и специфични видови риби: јагули, крапови, скобусти, пастрмки, плашици, мрени и други. Во густите шуми околу езерото има елени и срни, мечки и волци, зајаци и лисици и други животни. Деновите си личат еден на друг: се менуваат неосетно, така што тешко можат да се разликуваат годишните времиња. Единствен знак за распознавање е доаѓањето и заминувањето на птиците, како и промените на боите на почвата и цветовите и плодовите на овошките. Спектарот на бои е раскошен во секој временски период, што е резултат на мошне благата клима, со минимална влажност. Тишината на самотијата ја нарушува единствено летот на птиците околу трските и над езерата. Затоа со право се вели дека Преспа е „рај на Земјата“.

OD LERI N DO NI VI CI

Од Лерин за Долна Преспа, во Егејска Македонија тргнавме по патот што води кон К...
 Пред да стасаме до планинскиот превој, застанавме на една ширинка од каде што се гледаше дел од Лерин и Пелагонија и неколку села што се нанижани на патот што води од Лерин кон Воден и продолжува кон Солун. Патот што води кон Долна Преспа е незабележлив и скоро е невидлива малата ознака. Меѓутоа, нашата желба и цел беше да ја видиме од кај Превал и да ја посетиме таа убавица која е дел од Македонија.

Посебна епизода во приказната за убавините на Егејска Македонија, секако, е Мала Преспа, природен резерват на убавина и на бројни историски и културни знаменитости. Тука е островот Свети Ахил каде сѐ уште живеат малку жители што останале на родните места и со столетија ги чуваат спомените за големиот македонски цар Самуил. Имено, на овој остров негде околу 970 година живеел Самуил и тука го изградил огромниот манастир и црква посветена на светецот Ахил, чии коски ги донел од Лариса. Делови од таа црква сѐ уште постојат, заедно со една помала црква на задниот дел на островот. Меѓутоа, за жал, од другите петнаесетина цркви, што за време на Самуил биле изградени, не е зачувано ништо. Престарите фрески насликани на камен и црквите изградени по дупките во карпите

Crkvata Sv. Ahil vo Dol na Prespa

крај Преспанското Езеро се навистина нешто што кај секој патник предизвикува восхит. Особено црквата Света Богородица која, како гнездо, виси на врвот од една карпа во непосредна близина на јазолот каде што се допираат границите на Република Македонија, Албанија и Грција. Црквата некогаш била блиску до водата но, по повлекувањето на Езерото, сега е високо горе и до неа се стигнува по подолго качување по скалите засечени во карпата.

Многу легенди и преданија постојат за Преспа. Една од нив е легендата поврзана со настанокот на селото Герман, кое до пред Граѓанската војна во Грција (1946-1949) броело повеќе од 2 500 жители. Легендата вели: двајца говедари барајќи едно изгубено теле, ги стемнило во полето кога од далеку забележале пламен од запален оган. Се приближиле и виделе еден стар човек кој се греел на оганот. Имал долга брада и облека поинаква од нивната. Од

разговорот дознале дека старецот бил некогашниот цариградски патријарх Герман кој во времето на иконоборството во Византија паднал во немилост и тука бил протеран. Добродушните селани од околината на местото кај што го закопале починатиот старец Герман, подигнале и мала црквичка на која £ го дале името Свети Герман. Тука било изградено и селото што го добило името Герман. На ова место на црквичето Свети Герман во 1893 година е пронајдена и мермерна плоча со натпис на кирилица, посвета од цар Самуил на неговите родители, таткото Никола, мајка му Рипсимија и на помалиот брат Давид. Денес тој редок паметник се наоѓа во Националниот музеј на Бугарија, во Софија. Инаку, паметникот датира од 993 година. Треба да се спомене дека, како што во Охрид голем број од граѓаните го носат името на патронот на градот свети Климент, така и во селото Герман секој трет или четврти селанец го носи името Герман, а жените Германија.

Со проширувањето на македонското царство на цар Самуил, кој поголемиот дел од животот го поминал во долги походи и крвави борби со византискиот император Василиј Втори и со Бугарите, столицата на Самуиловата држава се преместила од едно во друго место. Така од Сердика се преместува за кусо време во Меглен, потоа во Воден, подолго време на островот Ахил на Мала Преспа и на крајот во Охрид. Островот го добил името од ларискиот владика, светецот Ахил, чии мошти ги пренел Самуил во својата престолнина на островот и во чест на светецот подигнал грандиозна црква посветена на свети Ахил. Близу источниот ѕид на црквата Свети Ахил е откриен гробот на цар Самуил. Тоа е констатирано од следните наоди: на покојникот во откриениот гроб левиот лакт му бил скршен и пак по природен пат зараснат. Било пронајдено парче од свечена одора на кое бил извезен двоглав орел со златна срма, градник направен од метални плочки. На надгробната мермерна плоча, на средината, бил изделкан крст, а од страните камили чии вратови ги колвеле јастреби. Околу плочата имало гравури со источнички орнаменти. Така, сите наоди водат кон заклучокот дека тоа, навистина, бил гробот на цар Самуил. Сите наоди од гробот биле однесени во Аристотеловиот универзитет во Солун за натамошна обработка. Меѓутоа, за „натамошно зацврстување на грчко-бугарското пријателство” целиот наод од гробот им бил подарен на Бугарите и тој сега се наоѓа во Софија.

Јужна Преспа ја зафатил и пламенот на Илинденското востание. Оттука се прославлените војводи Петар Германчето и Вангел Бесфински. Борби се водени во селата Бостанџиовци и Шаовци (кои денес не постојат), а кога турската војска почнала операции за задушвање на Востанието, комитите и мирното селско население спас побарале во трските и шамаците на Малото Езеро. Се прикажува дека од селото Оровник некоја мајка си го удавила детето во Езерото за неговиот плач да не открие каде се криеле комитите и пребегнатите селани.

И по фаталните Балкански војни (1912-1913), тој дел на Преспа останал чист македонски крај зашто само во две села биле колонизирани малоазиски грчки бегалци. Преспа остана македонска и кога грчките власти во 1926 година административно ги промениле имињата на селата. Преку дваесет жители на селото Герман биле стрелани од воен суд за учество во борбата. А учителот Лазо Ангеловски, кого во заседа го заробиле кај селото Буф, во леринскиот затвор бил сверски мачен, врзан за џип, влечен по улиците на градот и на крајот егзекутиран. Денес, во негов спомен, едно скопско училиште го носи името на овој борец - маченик. Во августовските операции во 1949 година на монархофашистичката војска, речиси 90 насто од Македонците (околу 12 000 души) ја напуштиле родната убава Преспа и се растуриле на четирите страни на светот. Нивното место по селата го зедеа колонисти од Епир.

OD KOR&A DO CARI NA*

Zа Мала Преспа во Албанија се оди преку Корча од каде се гледа плодното поле кое некогаш било познато како Бешичко Езеро, а од источната страна надвиснала Иван Планина, која се вишнее над Преспанското Езеро. Патот што води кон Мала Преспа се дели од делницата Корча-Билиште и свртува кон север. Тој е неасфалтиран и патувањето од дваесетина километри навистина е напорно. Меѓутоа, сѐ се заборава кога човек ќе пристигне под Иван Планина, над Мала Преспа, каде се наоѓала „единствената порта“ и врска со светот за деветте македонски села.

Тргнавме да го посетиме селото Пустец. По каменливиот и стрмен пат среќаваме деца, мажи, жени, стари лица... Со сите се поздравуваме, си зборуваме преспански и им посакуваме добра работа на оние коишто работеа во полето. Селото Пустец, пак, се распространило долж ридот над самото Преспанско Езеро. Куќите се стари, македонски, скромни, како и во многу преспански и други села. Во селото вриеше како во кошница. Цело село, а и многумина од соседните села излегоа да нѐ пречекаат. Пред Културниот дом, кој во минатото бил селска црква со сите православни нишани, се сретнавме со многумина. Разговаравме за минатото, за сегашноста и за иднината на овој македонски народ, којшто го зачувал својот национален идентитет.

Сите зборуваат убав преспански говор, на училиште четири години се учи мајчиниот македонски јазик, имаат амбуланта, земјоделска задруга, киносала, културен дом, неколку колонијални продавници, рибарска задруга. Но, најважно е што имаат чист македонски дух и верба во иднината. Селото Пустец е една од поголемите населби во корчанскиот регион и најголемо македонско село во Албанија. Во Долна Преспа се пее, се игра, се тагува и се боледува на мајчин македонски јазик.

Во текот на престојот во селото Пустец, со брод на рибарското стопанство, го посетивме островот Мал Град. Тоа беше вистинско возбудување и своевидна авантура. Таму, на прекрасниот и по многу нешта единствен остров на кој, според легендата, и таму живееле борците на цар Самуил, може да се почувствува сета убавина и питомина на Преспанското Езеро и Долна Преспа, која ѓ припаѓа на македонскиот народ, а е поделена на три држави. Островот Мал Град којшто гордо и осамено се вишнее над езерската шир е место за предизвик. Во својата карпеста утроба ја сокрил црквата Свети Петар и Павле како споменик на патилата и на страдањето на македонскиот човек на тој простор. Од висината на островот се гледаат неколку пештерски цркви, меѓу кои црквата Света Богородица кај селото Нивици. Овие споменици зборуваат за културното наследство на Македонците кои, не по своја вина, останале поделени и распарчени.

Преспанското Езеро сме го виделе и од Долна Преспа, во егејскиот дел од Македонија, од Републиката, а со посетата на Мала Преспа во Албанија го видовме од неговите три страни. Овој споменик на природата, како водена маса и како дел од македонската убавина и судбина, како езеро е тивко, убаво и питомото, а е поделено како и македонскиот народ. А и со граници поделениот народ што живее на бреговите на ова езеро, ја има истата карактеристика на питомост, ист менталитет, јазик, култура и љубов кон татковината, но различна судбина.

За Преспа и за Преспанското Езеро постојат голем број народни преданија и легенди. Една од тие што се пренесува меѓу преспанчани, а и меѓу македонскиот народ е дека многу

*Репортажата е објавена во книгата на Славе Николовски-Катин, *Иселенички хоризонти, Македонска искра, Скопје, 1999, 45-51.*

Prespanski ot krst vo s. Podmo-ani

одамна, на островот што се наѓа среде Големото Езеро, во дворецот на македонскиот цар Самуил, живеела неговата најмила и најсаката ќерка Преспа (Преспана). За убавината и за мудроста на Преспа се зборувало надалеку, па и во византискиот дворец во Цариград.

Византискиот војвода Петраклис со голема војска навлегол во Македонија, наоѓајќи слаб отпор и користејќи ги предавствата на видни луѓе од државата, стигнал во областа на царскиот Самуилов дворец. Привлечен од убавата и богатата царска наследничка, младата вита и убава Преспа, Петраклис ги испратил своите гласници во Самуиловиот дворец - ја барал Преспа за жена. Така, Византиецот се надевал дека со женењето со убавицата ќе добие поголем дел од Самуиловото богатство, па затоа чекал со нетрпение да се вратат неговите гласници.

На Петраклис му било јасно дека не смее да чека многу време, се плашел од Самуиловата војска. Затоа пак ги испратил своите гласници со наредба дека Преспа мора да се омажи за него.

Откако ги ислушала гласниците, мудрата девојка Преспа знаела дека повеќе не може да го залажува насилникот, па затоа му рекла дека ако сака господарот таа да се омажи за него, нека се повлече со војската веднаш и нека се врати од каде што дошол.

Додека навредениот освојувач брзал да ја казни непокорната девојка што се осмелила да го одбие, таа се дотерала во својата невестинска облека, се искачила на највисокиот дел од дворецот и пред туѓинецот да стигне да ја допре, скокнала во длабоката езерска вода. Петраклис видел кога нејзиното тело потонало во езерото.

Народот од околината на езерото во чест на саканата девојка Преспа, на езерото и на целата котлина го дал нејзиното име. Така, според легендата, настанало името на Преспанското Езеро и на Преспа.

Нашата посета на Мала Преспа ја продолживме кон другите села и тргнавме кон Шулин и други места. Меѓу другото, во Глобочани - во родното село на писателот Стерјо Спасе, застанавме на две-три места да се воодушевуваме на погледот кон Преспанското Езеро. Попат застанавме и покрај Завир - место во чија близина може да се види како Преспанското Езеро истекува во Охридското. За овој природен феномен зборуваат македонските и албанските стручњаци, но најречито говорат отворите низ кои водата истекува од едното во другото езеро.

Занемени пред природното чудо, се искачуваме на камењарот, кон карстните отвори во Завир. Ги видовме отворите во карстниот бедем на планината Галичица. Велат дека оној најголемиот до кој седевме и кој наликува на отвор на некоја пештера е и најголемиот истек воопшто во целото езеро. Во Преспанското Езеро, и на дното и во плитките делови на коритото, има повеќе отвори и поврзаноста, односно хидролошката врска помеѓу него и Охридското Езеро е докажана и научно со помош на методата на радиоактивни изотопи.

Глетката е навистина возбудувачка - малку подалеку се гледа еден помал отвор и се гледа како водата тече како еден голем, силен млаз, со голема брзина и со силен шум. На друго место се слуша звукот како да доаѓа од подземјето, сличен на оној што го предизвикува воз кога минува низ тунел. Тоа е некој подземен одлив. Гледаме и мноштво мали вирчиња и свиоци од Преспанското Езеро кое тече и го напојува со својата вода Охридското Езеро. Поточно, со водата која тоа самото ја добива од малото Преспанско Езеро. Оваа прекрасна водена врска меѓу Малото и Големото Преспанско Езеро и Охридското, во Завир е највидлива и човека го заплиснува со вечното чудо на природата.

Мала Преспа со своите села и Преспанското Езеро е слика сама за себе. Без никакви влијанија, без никакви мешања однадвор, тука часовникот тукушто започнува да се движи напред, а сигурно бил сопрен најмалку 40 години.

OD OTE[EVO DO SLI VNI CA

Роизминатите четириесетина минути со автобус од Битола за Отешево, поточно веднаш по преминувањето на превојот Ѓавато, како на дланка се гледа дел од Преспанската Котлина.

На прв поглед паѓа в очи Ресен, општествено-политичкиот и културниот центар на Преспа. Се гледаат од далеку неколкуте фабрички оџаци во градот, од кои во минатото чадот како долга кадела пливаше по чистиот воздух на Преспа. Исто така, впечатливи се црвените покриви на новите куќи, што како печурки никнат на сите страни во Ресен. Посебно глетката се збогатува со куќите што го поврзуваат селото Јанковец со Ресен. Од далечина, Јанковец изгледа како низа тутун што виси над патот за селото Кривени, а Златари и Избишта се скриле во густата шума и јаголковите насади.

Многу посетители на Преспа велат дека најубаво да се биде таму е во пролет. Тогаш длабоко се чувствува свежиот воздух што доаѓа од високите букови и борови шуми на Баба и Бигла Планина. Секој патник би сакал да се одмори во овој планински дел, да вдише чист воздух, да се восхитува на убавината и на природата и да ја почувствува свежината на Преспа.

Pretor

Ote{evo

Автобусот забрзано се спушташе по патот што како змија вијуга низ густата шума и негде-годе покрај зелените ливади. Оттука во далечината се гледа дел од Преспанското Езеро. Човек кој не бил порано во Преспа, ќе помисли дека природата си поиграла со минатото и направила еден половичен круг меѓу планините и истата подоцна ја исполнила со вода. Од северната страна на тој дел од езерото се забележуваат непрегледни плантажи со јаболка, а од западната страна - надвиснала Галичица која со својата природна убавина ја дополнува езерската привлечност.

Од месноста Макази, од каде што се делат патиштата за Ресен, од десната страна, за Горна Бела Црква, Подмочани, Грнчари, Рајца, Асамати и Претор, од левата и третиот кој води право кон Отешево и Царина, автобусот како да пропадна во непроодна шума. Таа џунгла ја создал вредниот човек на Преспа. Од двете страни на патот од кај селата Козјак и Долна Бела Црква се гледаат овошни насади, прецизно наредни во должина и ширина. Од еднаш, автобусот подзастана на кривината пред селото Царев Двор. Уште во влезот на селото се гледаат нови куќи, заградени со ниски бетонски и железни огради, а во дворовите убави цвеќиња. Во селото има и многу стари куќи кои со својата архитектура зборуваат за неговата бурна историја, за печалбарството, за минатото...

Pogled na Prespansko tzero

Pogled na Prespansko tzero

Kuža vo Prespa

На излезот од Царев Двор, од десната страна на реката, се гледа зградата на Централното основно училиште „Браќа Миладиновци“, а веднаш зад училиштето, во продолжение на патот, започувна редица од нови куќи на селото Дрмени. И Дрмени е едно од печалбарските села на Преспа. Овдешните селани велат дека царевдворчани и дрменчани можат да се сретнат на сите континенти во светот. Но, тие во срцата секогаш го носат родниот крај - Преспа. Затоа многумина печалбари се вратиле тука - во својата родна грутка да изградат нови, убави и високи куќи.

По десетина минути, автобусот се приближи кон Перово, Покрвеник и Сирхан - нова крајбрежна населба во која на ридот можат да се видат различните градителски достигнувања на македонската архитектура во повоен период. Тука, езерскиот брег е на оддалеченост од асфалтниот пат само неколку метри. Тој е покриен со ситен песок, кој одвреме-навреме се мие со чистата езерска вода. На овој дел од езерскиот брег може јасно да се забележи промената на езерското ниво на водата кое се менува повремено, во зависност од временските прилики и годишните времиња.

Песокливите плажи од кај рибарското стопанство „Сирхан“ се простираат кон Отешево, најпознатото летувалиште на Преспанското Езеро и првата туристичка населба што во Преспа е изградена по војната. Составено е од многу вили и хотели кои се протегаат долж езерскиот брег, скриени во густата дабова шума.

Прошетката со брод по Преспанското Езеро е посебно доживување, задоволство, одмор... Бродот беше преполн со гости, кои со нетрпение чекаа да се најдат на пространата езерска шир. Забоботија моторите на бродот а перките веднаш почнаа да ја сечат водата пред пристаништето во Отешево, со насока кон Царина. Езерото како да спиеше кон средината на заливот, а само негде-годе кон селото Стење се гледаа мали бранови, предизвикани од тивкиот ветер што доаѓаше од кај Галичица. Рибарите велат дека заливот кај Царина и Стење е „заветарничав“, така што во трската покрај брегот може да се уловат поголеми примероци: мрена, скобус или крап, кој е најкусна слатководна риба, а чија популација, за жал, се намалува.

По одминувањето на заливот, се стигнува до месноста Казан каде, веројатно поради големата длабочина на Езерото, професионалните рибари ги полнат своите кајчиња со преспански риби. Езерскиот брег тука е стрмен и негде-годе со широки плажи покриени со ситен песок, а другите места се напластени со големи карпи што стрмно се спуштаат и се губат во езерската длабочина. Овој дел на Преспа е рајот на пеликаните кои гордо пливаат по езерската шир - далеку од човековата неправда.

На југ од Казан сместено е селото Коњско, можеби најубавото село на тој дел од брегот. Тоа е типично македонско рибарско село со куќи долж брегот. Селаните од Коњско ја гледаат својата перспектива, како и напредокот на селото и на тој крај, во асфалтирањето на патот што води од Стење до нивното село и изградбата на новата населба од вили.

Недалеку од Коњско кон селото Нивици, кое се наоѓа во егејскиот дел на Македонија, е островот Голем Град, најголемиот езерски остров во нашата земја. Бујната вегетација и густата шума го прават Островот егзотичен, кој потсетува на заборавен тропски предел. Според народните преданија, Островот бил дворец на првиот македонски цар Самуил, кој по напорните борби доаѓал да се одмара тука.

Од Островот, посетителот може да види три држави, зашто граничната тромеѓа што ја кроеле Големите сили се наоѓа во непосредна близина. Тука, над сината и бистра вода, уште од Првата светска војна го спуштиле белото буре што треба да потсетува на безмилосното касапење на Македонија. И секој би се запрашал што сѐ друго се крие во бистрата

вода што со векови ги рони бреговите на Галичица и на Иван Планина, за да навлезе во нивните карсни предели и да се појави кај Свети Наум или Подградец. Од Островот се гледаат многу преспански села во Албанија, како и Нивици на јужниот преспански брег од Грција, прочуено надалеку по вкусната белвица што ја ловат дури и жените нивчанки.

Кога бродот сврте кон исток, паралелно со граничната линија во правец на Маркова Нога, Нивици се скри зад Р'тот, а се појави заливот кон југ кој се стеснува кај „мостот“ Перово, каде водите од Мала Преспа се влеваат во големото Преспанско Езеро. Во далечината се гледа островот Ахил како да се споил со селото Винени. Граничната линија од бели буриња не ни дозволи да се восхитуваме на тоа историско место и на убавината на Долна Преспа. Од далечина, како нанижани долж езерскиот брег се гледаат селата Оровник, Папли, а во линија кон Маркова Нога продолжуваат: Рудари, Штрково, Медово и Раби. На исток од Раби се наоѓа селото Герман, село сведетел на македонската историја. Тука е најден најстариот мекедонски споменик, спомен-плочата од цар Самуил на своите родители.

Бродот се движеше долж песочното крајбрежје, а ние патниците се насладувавме на убавината на овој македонски дел. Нашата дестинација беше Претор, а оттаму отидовме во Сливница, село со неповторлива убавина, убавина на која секој што потекнува од тој питом крај треба да ѓ се навраќа.

Таму, во пазувите на Баба Планина, недалеку од Езерото, а на неколку километри од границата, се наоѓаат живописните села Долно Дупени, Наколец, Љубојно и Брајчино, а во продолжение нанижани се Штрбово, потоа Крани, Арвати и Сливница. Тие се дел на Долна Преспа и типични преспански, печалбарски места од кои, од голем број села под Пелистер, многумина заминале и се здомиле во САД, Канада, Австралија и во некои европски земји. Меѓутоа, одреден број иселеници чија цел за враќање е кристално чиста, доаѓаат во родните места кои ги привлекуваат со невидена сила за да воздигнат во своите стари домови, за да ги реновираат старите или да изградат нови куќи, да ги обноват спомените од младоста...

Во Долна Преспа е најубаво, највесело и најпривлечно на Илинден, на тој величествен ден на сенародниот македонски копнеж за борба и слобода, на најголемиот празник од сите празници во Македонија. Преспа со гордост го истакнува своето бурно минато исполнето со непокор и борба за опстанок. Во илинденскиот период таму се случиле бурни и драматични настани, а во текот на фашистичката окупација таа беше едно од жариштата на револуционерното движење и една од првите ослободени територии.

На Илинден, во Долна Преспа се игра и се пее, се јаде и се пие, се чувствува топло гостопримство и срдечност кај сите оние што доаѓаат да се сретнат со своите роднини, пријатели, познати. Зашто на Илинден се собираат голем број иселеници од прекуокеанските земји, од Европската Унија, преспанчани што живеат низ Македонија, голем број Македонци од егејскиот дел на Македонија коишто живеат ширум светот, гости и иселеници од другите села, туристи и голем број повратници од Преспа и Битолско.

Од Претор со возило заминавме за Сливница, селото над кое е сместен еден од најзначајните црковно-национални споменици во Преспа и во Македонија, црквата „Пресвета Богородица Слимничка“.

Во Сливница се доаѓа по асфалтниот пат што води од Макази до Маркова Нога. За преминот кај Маркова Нога се знае дека беше отворен за локалното население во 1974 година, за потоа се спушти рампата. Денес, Собранието на општината Ресен вложува напори патот да продолжи кон егејскиот дел на Македонија, кон Грција. Се верува дека таа дамнешна идеја за отворање граничен премин кај Маркова Нога ќе се оствари во блиска иднина.

Del od Prespanskoto ezero vo Dol na Prespa

Manasti rot Sv. Bogorodica vo Slivnici

&ETVRTI DEL
SVETA BOGORODICA
SLIMNI &KA

SLI VNI CA I MANASTI ROT SVETA BOGORODI CA
SLI VNI &KI KA" UVAWA PREDANI JA I LEGENDI
RAZGOVOREI I NASTANI VO MANASTI ROT

SLI VNI CA

I MANASTI ROT SVETA BOGORODI CA

Името на селото Сливница се среќава во најстар запис од 16 век и гласи - Сливница. Во разни записи се среќава како Сливница и Слимница. Во поновите записи од 19-20 век почесто е името Слимница. Дијалектно останува како Слимница, а во македонскиот литературен јазик останува Сливница. Етимологијата потекнува од зборот - слива. Така, Влогимјеж Пјанка пишува дека е топографско, изведено со помош на суфиксот „ница“ од апелативот „слива“ (супстанцирана придавка слив-н + ица) што се совпаѓа со преданијата на сливничани. Меѓутоа, можно е името Сливница да потекнува од карактеристиките на теренот, на пример, сливно (ерозивно) подрачје, какво што е сливничкото. Во овој труд селото го именуваме Сливница, а манастирот Слимнички, со оглед на неговото современо именување од населението.

Panorama na selo Slivnica

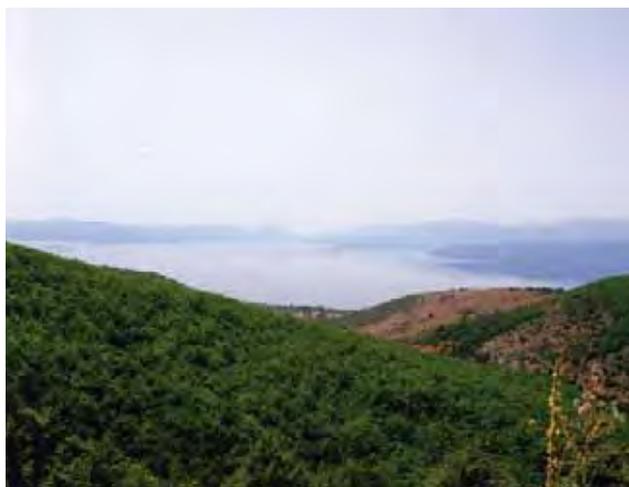
Селото Сливница е сместено во Долна Преспа на источната страна од Големото Преспанско Езеро. Тоа е лоцирано на падината во западното подножје на Баба Планина, од левата страна на асфалтниот пат Макази - Маркова Нога, а на надморска височина од 900 м. Сливница е преместено село. За негова претходна местоположба се спомнува месноста Шуица на 1,5 км јужно од денешната, на која сè уште постојат видливи остатоци (црква, гробишта и др.). Се пренесува сеќавање дека претходната локација била напуштена негде

во текот на 18 век по еден напад на селото од некоја поголема разбојничка банда, кога повеќе луѓе биле убиени, а селото целосно ограбено и запалено. Еден дел од преживеаните жители се населиле во соседното село Арвати, а другиот дел подигнал свои огништа на местото на кое денес се наоѓа селото.

Сливница има интересна географска положба: од север се граничи со селата Претор и Курбиново, од исток со селото Маловиште, Битолско, од југ со Арвати и Крани и од запад со водите на Преспанското Езеро.

Атарот на Сливница зафаќа ридско-планинско земјиште обраснато со даб, бука и смрека, а на повисоките места постојат помали планински пасишта. Во непосредна близина, односно северно од селото, тече таканаречениот поток Сливничка Река, а јужно од селото потокот, Шуичка Река. Во летниот период, двата потока целосно пресушуваат. Во понискиот дел на падината под селото има цветни ливади, јужно од нив убаво обработени лозја, а во тесниот крајбрежен појас овошни насади и песочни плажи.

Сливница е повеќеветковно христијанско село во кое секогаш живееле православни Македонци. Неговото постоење е забележано во повеќе извори од различни периоди. Најрано во 16 и 17 век во Слечевскиот кодик (Селшичев) и во 1568/69 година во турските

пописни документи за казата Горица, а во 1687 година во еден натпис на манастирската црква Света Богородица. Исто така е забележано во некои турски документи за ајдутството и арамуството во Македонија, во 1865 во патописот на Јохан Хан, во 1889 година во делата на Стефан Верковиќ, во 1900 година во делата на Васил К'нчов, во 1902 година кај Лев Огненов, во документите и спомените од Илинденскиот период, во 1925 година кај Горѓе Киселиновиќ и други автори.

Селото е од збиен тип со околу педесетина куќи, старите целосно обновени, а има и новоизградени, внатре современо опремени и безмалку сите наредени од двете страни на една иста асфалтирана улица. Преовладуваат белите фасади со кои селото целосно се открива. За прв пат во своето постоење, со училишна зграда селото се здобило во 1946 година (дотогаш сливничките основци учеле во Крани), со задружен дом во 1951 година, со систем за наводнување во 1956 година, со електрична енергија во 1958 година, со телевизиски прием во 1965 година, со водовод во 1970 година, со асфалтен пат во 1987 година и со телефонски приклучоци во 1988 година. Денес во селото постојат приватни продавници на стока за широка потрошувачка и бензиска пумпа. Бензинската пумпа што

е лоцирана на патот Макази-Маркова Нога е единствен објект од таков вид во Долна Преспа. Во периодот по 1970 година, северозападно од селото, покрај брегот на езерото, е подигната викенд-населба со околу стотина убаво изградени викенд-куќички.

Во атарот на Сливница постојат повеќе локалитети од археолошко значење и тоа: Крш Полена, Кула, населба од доцноантичкото време, Сливница, населба од римското време, Шуица, средновековна црква и некропола, и др.

Во Сливница постојат пет цркви и еден манастир. *Црквата Свети Димитрија* се наоѓа во селото, изградена при крајот на 18-от или во почетокот на 19-от век. Во нејзиниот круг се селските гробишта. При изведувањето на некои градежни работи во текот на 1996/97 година, тука била пронајдена плоча со натпис „Света Петка“ што упатува на можноста некогаш црквата да се викала така, по примерот на онаа од претходната локација на селото, но нема сознанија за причините на промената. За *црквата Свети Атанас*, што се наоѓа северозападно од селото покрај патото Макази - Маркова Нога, нема податок за нејзината изградба. Се претпоставува дека потекнува од периодот на 19 век. *Црквата Свети Никола* е на околу 2 км источно од селото, во месноста Солиште и во нејзиниот круг постојат стари гробишта. *Црквата Свети Петар* е на околу 2 км североисточно од селото (во долината на

Panorama na ostrovot Golem grad

Сливничка Река) и нема податок за нејзината изградба. *Црквата Свети Петка* е на околу 2 км источно од селото (во месноста Шуица) и во нејзиниот круг постојат гробишта од постарите генерации сливничани. Веројатно станува збор за црква од 17-от или 18-от век.

Манастирот *Пресвета Богородица* (Богоројца), кому е посветена оваа книга, се наоѓа на околу 3 км североисточно од селото Сливница. Овој значаен и по многу нешта интересен верски објект е еден од ретките сочувани манастири во Преспа. Тој е распослан на живописна ливада во горниот дел на Сливничка Река, опкружен со високи падини што стрмо се спуштаат од Баба Планина кои се покриени со густа дабова шума. Според народното верување црквите и градбите посветени на Пресвета Богородица најчесто се јавувале на важни премини, кои на населението и задавале одредени тешкотии, а верувале дека силата на Пресвета Богородица ќе им помогне полесно да се премине и прооди новиот премин. Дури и легендата што ја зедовме како мото на книгата (забележана од Бојан Пупалевски на 18 декември 2004 во Ресен) укажува на одреден премин.

Манастирот го посетивме во делник, во еден пролетен ден кога дабовата шума даваше посебна слика и ја збогатуваше убавината на овој дел од Преспа. Патот за манастирот се

PRESVETA BOGORODI CA SLI MNI &KA VO PRESPA

дели од селото на јужната страна и по неколку остри кривини се искачивме над селото. Застанавме на височинката од каде се гледаше распосланото Преспанско Езеро. Глетка од која здивот застанува. Се насладувавме на природната убавина и тука, свртени кон езерската шир, разговаравме за минатото, сегашноста и иднината на Преспа. Потоа патувањето со „Берлингото“ го продолживме низ дабовата шума и за петнаесетина минути стасавме до влезот на манастирот Света Бородица.

Тука нџ пречека двокрилната железна манастирска порта на која пишува: *Манастир Света Богородица*. Таа е поставена на јужната страна на манастирот и претставува главен влез во манастирскиот двор. Манастирскиот комплекс е заграден со високи камени ѕидови. На источната страна се сместени обновените конаци со поголем број соби и чардаци,

како и големата трпезарија, во која особено за славата на манастирот доаѓаат поголем број гости. Во манастирскиот двор, веднаш до црквата е старата чешма, од која постојано тече пивка планинска вода.

Според поголемиот број податоци во пишаните документи се вели дека манастирската црква е изградена во 1607 година, за време на игуменот јеромонах Никанур. Податок што е зачуван на натписот на влезот во црквата од внатрешната страна. Како дарители-ктитори се споменуваат повеќе лица од различни места на Македонија. Притоа посебно место му припаѓа на Михајло и Стојна Петкови со синот Купен од Битола. Според еден натпис манастирската зграда (конаците, подрумите и другите простории и објекти) се подигнати пред изградбата на црквата. Веројатно делови од манастирот се доградувани и подоцна,

сф до 1617 година. Нартексот (предворјето) е соѕидан во 1612 година. За жал, грчкиот владика Мелетиј наредил да се изгорат старите книги на манастирот. Тие биле сокриени во манастирските бочви, но биле пронајдени и запалени. Се раскажува дека книгите „гореле цела недела“. Но, исто така, се раскажува дека овој манастир бил еден од најбогатите манастири во областа Преспа. Поседувал голем недвижен имот: ниви, ливади, лозја во Претор, Курбиново, Грнчари, Сливница, Цапари и Раби, дуќани во Битола, маслинови градини во Елбасан и големи пространства на борова, дабова и букова шума.

Во фрескоживописот на црквата е карактеристично присуството и сликата на шестнаесеткракото сонце од Кутлеш. Импресивно дејствува и фреската на седмочислениците, потоа на Св. Кирил Филозоф со Св. Спиридон, лицето Купен и други.

Самата црква во 1612 година била доградувана и живописувана. Уништениот живопис во 1645 година бил повторно насликан. Извонредна резба откриваат: иконостасот,

Panorama na Krani

царските двери, престолните икони, изработени во 17-от век. Веќе во 19-от век црквата била добро обновена, биле изградени помошни простории и камбанаријата. Манастирот бил постојан центар на просветата, а во одлучните моменти од нашата историја во него се развивала и револуционерна дејност. Голема штета на црковната библиотека ѝ нанел грчкиот владика Мелетиј кој ги уништил вредните ракописи и книги. Во 1942 година во него бил сместен одред од италијанската војска, кога биле и опожарени манастирските конаци.

Во предлинденскиот период во Сливница, Брајчино и други места биле организирани илегални курсеви за свештеници, кои биле подготвувани да служат на мајчин јазик, наспроти гркофилската политика на грчкото свештенство. Овие организациони форми доаѓале од Централниот комитет на ВМРО.

Овој дел од Преспа станал, главно, печалбарски. Се знае дека во 1907 година Кузман Попов прв од печалбарите од Сливница ја повел и својата жена на печалба во Америка. Денес голем број сливничани живеат во САД, Канада, Австралија.

Иселениците честопати донираат за црквите и за манастирот. Така, на пример, Нечовски информира дека Ѓорѓи Ѓорѓиевски од Лос Анџелес донирал 1440 долари, исто така и Стеван Стерјовски од Торонто оставил 2400 долари. Бранко Бојчевски од Чикаго донирал 650 долари, итн. Донираат од сите преспански села, забележани се 22 села од Преспа. Сите донации се редовно водени и забележани во црковните книги.

Сливничани за своја главна селска слава ја имаат Мала света Богородица, денот на манастирот. Уште во минатото на 20/21 септември се одржувал панаѓур, кога доаѓал народ од сите населени места од Преспа, а и од Битолско, особена од селото Маловишта, кое е сместено во пазувите на Баба Планина, од другата страна на Пелистер. На тој ден

Manastirskata crkva so kabanarijata

народот спиел во манастирот спроти празникот Мала света Богородица; свирела музика преку цела ноќ. На Манастирот народот му подарувал разни донации (пари, предмети, овци и говеда), другарувал, стекнувал нови пријателства, се веселел, а преку песната и орото, во исто време, ја изразува и љубовта и тагата и почитта кон Манастирот, кон својата поробена Татковина. Така живеел Слимничкиот манастир со векови во минатото, велат слимничани. Се очекува таквата традиција да продолжи и во иднина кога тие ќе им пружат добредојде на сите намерници и вљубеници во црковното, културното и духовното богатство на Преспа и на Македонија.

Манастирот Света Богородица во Сливница е монументално сведоштво за минатото, сегашноста и иднината на македонското црковно-културно наследство. Благодарение на

населението од Сливница, на голем број донатори како од Преспа, така и од прекукеанските земји, потоа приватни и државни установи и претпријатија, членови на Манастирскиот одбор и Месната заедница, Собранието на Општина Ресен, Заводот за заштита на спомениците во Република Македонија, Преспанско-пелагониската епархија и на други добронамерници, манастирот Света Богородица е обновен. Во периодот 1994-1998 година се обновени 20 конаци во кои има 90 легла. Притоа, треба да се нагласи посебната грижа и несебичниот однос за покренување иницијативи за обнова на Манастирот, на Божин (Бошко) Нечевски од Сливница кој, уште во 1970 година, ја започна својата добронамерна дарителска акција да се направи чешмата во манастирскиот двор и кој е сведок на сите обнови, поправки и нови градби до денешни дни.

Манастирот Света Богородица бил свето место на зближување меѓу христијаните. Затоа македонскиот народ и денес го заштитува со најсовремени научни методи, го чува

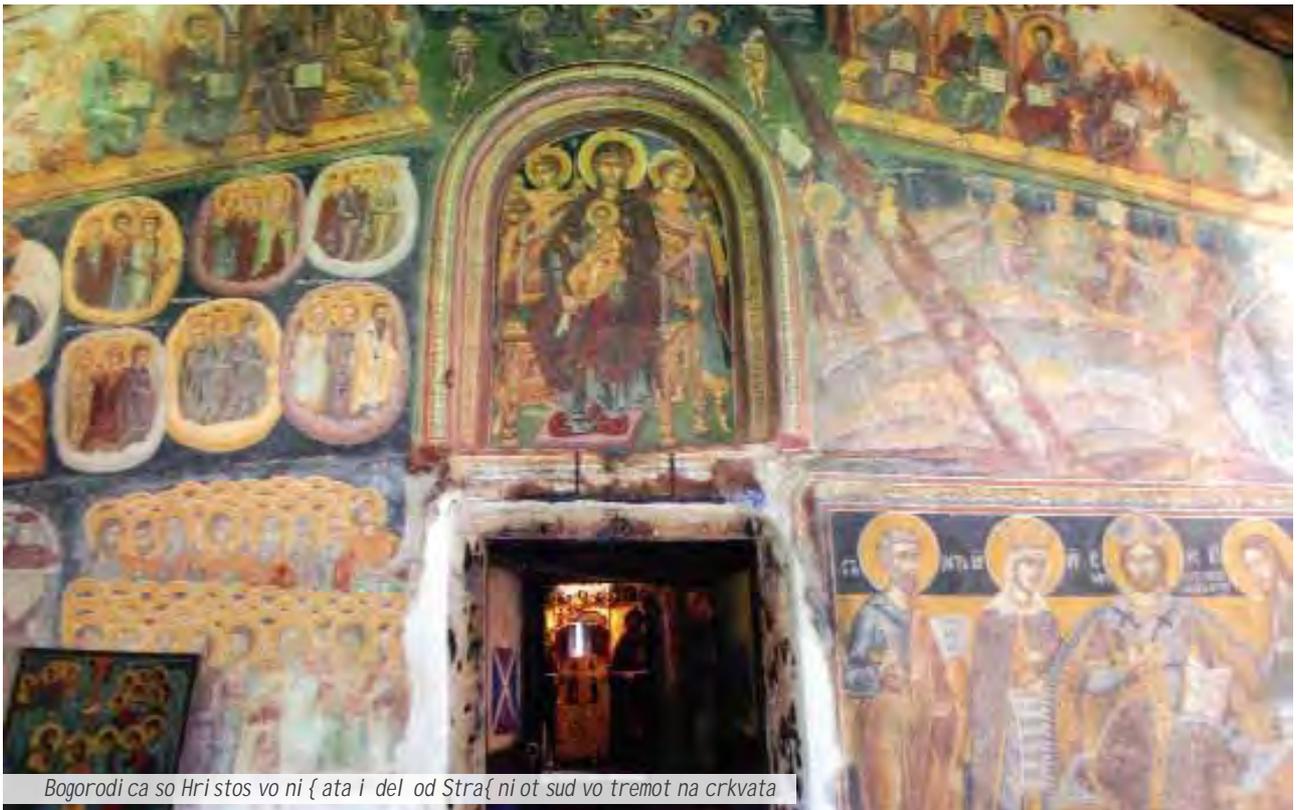
Sedmo-i sl eni ci te vo crkvata na Sli mni -ki ot manasti r

и се грижи за тој објект кој постојано е отворен и достапен за секој добронамерен верник, почитувач и проучувач од кој било дел на светот, а мајсторите и донаторите комуницирале низ овие градби според своите духовни доблести.

Денес Слимничкиот манастир Света Богородица продолжува да го живее својот живот како во минатото. Него го посетуваат верници, добронамерници, новинари кои пишуваат за сѐ она што се случувало во и околу минатото, во сегашноста, истражувачи кои ги проучуваат неговите културно-уметнички вредности, гости и туристи. Бидејќи манастирот Света Богородица обилува со богати фрески, икони, резби, архитектура, интересни случувања и друго, во последните години тој е предизвик за бројни научници, патетписци и други заинтересирани кои посветуваат големо внимание на науката, литературата и воопшто на црковното и културното живеење на Република Македонија.

Sv. Kiril Filozof i Sv. Spiridon

Bogorodi ca so Hri stos vo ni { ata i del od Stra{ ni ot sud vo tremot na crkvata

Bogorodi ca so Hri stos nad vl ezot vo crkvata

I konostasot od crkvata

Arhangel Mi hai I

Portretot na Kupaen

Fotografija od „Makedonija Denes“ so pojava na figura na Sveta Bogorodica pred crkovni ot prozorec

SLIMNICKI &KI "KA" UVAVA, PREDANI AJA I LEGENDI

Vo месец август 2002 година го посетивме Слимничкиот откако бројни написи кај нас и во светот го објавуваа живото присуство на Света Богородица во манастирот, видена од сливничани. Мошне интересен настан беше посебно одбележан и во весникот „Македонија денес“ од 14-15 октомври 2000 година. Екипата на весникот направи репортажа за манастирот и за нејзиниот чувар Божин Нечовски. Откако новинарите заминале, при развивањето на филмовите направени од црквата кон коначите, забележале појава на фигура на света Богородица пред прозорецот од кој се фотографирало. Тој фотос, заедно со репортажата, беа објавени и достапни до широката јавност.

Интересно е дека од повеќе сливничани слушавме за нивната верба дека во манастирот мнозина од нив ја виделе света Богородица во живо. Овој религиозен куриозитет за нив, при раскажувањето, е обична појава, на која тие свикнале низ вековите. Меѓу нив се раскажува дека и постарите сливничани ја гледале света Богородица. Вакви појави во светот се одбележуваат како свети реликвии.

Така, во 1830 година Катерина Лабурс паднала на колена пред Богородица во Париз. Познато е местото Фатима во Португалија каде што се појавила Богородица во 1917 година, потоа во Гарабандал, во Шпанија, во 1960 година. Вакви светилишта се подигнати и во земјите: Јапонија, Кореја, Руанда, Венецуела, Франција, Словачка, Холандија, Бразил, Австралија, Малта, Швајцарија, САД, итн. Во случајов Македонија не заостанува со појавата на вакви настани, во што предничи Слимничкиот манастир. Познато е колкав интерес предизвика појавата на Богородица во Меѓумурје во Босна и Херцеговина. Неодамна беше објавен податокот дека во светот се регистрирани 108 вакви свети места. Постојат и записи кои го регистрираат појавувањето на Богородица веднаш по нејзината смрт, во 1-от век по Христа. Ваквите појави се нижеле во светот, а во 20-от век ескалираат.

Во врска со фотосот од весникот „Македонија денес“, на кој се појавува тиркизна Богородица, направена е лабораториска анализа со што случајов се објаснува како еден од ретките фото-феномени, за кои не е пронајдено децидно толкување.

Навистина бевме изненадени од бујноста на планинскиот масив и ненарушената тишина во манастирот Света Богородица. Од селото Сливница до манастирот води планински пат, меѓу густите шумски дрва, во здрава летна свежина. Појавата на камбанаријата и црквата со коначите е ненадејна и воодушевувачка. Тишината ја зголемува свечената атмосфера

на прекрасните фрески и икони во овој манастир. Со нас е чуварот на манастирот слимничанецот Божин (Бошко) Нечовски. Тој раскажа повеќе интересни случувања во манастирот. Пред сѐ, го раскажа овој доживеан настан: „Јас честопати берев печурки во планинскиот масив. Еден ден тргнав да го правам истото. Но, тогаш тргнав без стап. И барајќи печурки наидов на еден огромен вргањ, две до три кила. Се наведнав да ја наберам печурката, кога наеднаш слушам глас: ‘Немој Божине, земи стап и преврти ја печурката’. Јас го направив тоа и кога гледам под печурката огромна змија каква не сум видел дотогаш. Јас мислам дека ме спаси гласот на Богородица.“

Божин бил иницијатор за изградба на патот од селото Сливница до манастирот во должина од пет километри. Потоа собирал доброволен прилог од населението и во 1996 година биле обновени градбите на манастирот, посебно 50 соби од старите конаци. Населението било многу дарезливо за оваа цел. Тој ја знае и историјата на несреќното семејство Петкови од Битола, најголемиот донатор на манастирот. Михаил и Стојна Петкови од

Boško (Božin) Neovski pred Manastir ot

Битола имале единец син наречен Купен. Момчето било болешливо и починало во 1599 година, осум години пред започнувањето на градбата на манастирот. Се смета дека градбата започнала 1607 година. Таткото решил да ја помогне градбата со 9.000 златни гроша. Во знак на благодарност свештениците решиле да го насликаат ликот на Купен во црквата.

Во дворот од манастирот има чешма и кладенче. Луѓето од овој крај веруваат во лековитоста и чудотворноста на водата од чешмата и од кладенчето. Бошко раскажа многу случаи на излекувани луѓе, посебно на стерилни жени кои потоа забремениле. Бошко раскажа поголем број примери на случаи кога луѓе од селото Сливница лично ја сретнале или виделе во дворот од манастирот света Богородица.

Поголем број кажувања забележавме од Панде Ефтимов, сега пензионер, а поранешен новинар родум од Претор. Тој одлично го познава преспанскиот регион и ги забележал следниве случаи:

„Манастирот Света Богородица Слимничка бил подигнат врз темели од постар храм и откако се памети бил центар на сите преспански манастири. Во него работело манастирско училиште, потоа и егзархиската семинарија за подготвување свештеници. Во училиштето се школувале и возрасни луѓе од околните села. Манастирот бил познат и по големата винарска визба. Располагал со голема површина винови лози. Владиката Мелетиј наредил да се изгори манастирската библиотека, која горела две седмици. Во предилинденскиот и илинденскиот период во него се собирале комитски дружини. Од 1945 година манастирот запустувал. Сточниот фонд и инвентарот биле пренесени во Ресен. Манастирската црква Света Богородица го зачувала прекрасното фрескосликарство. Денес манастирот е обновен со конаците.“

„Култот кон пресвета Богородица во Претор и Преспа е многу развиен. Се случува да дојдат во манастирот болни луѓе и здрави да си одат. Многу верници од околината раскажуваат дека ја виделе света Богородица во манастирот. Тие веруваат во нејзината сила и смирено ѓ се преклонуваат. Познато е дека посетителите на манастирот со голема леснина

Manastirska sveta voda

ја искачуваат планината кога се упатуваат кон манастирот. Во него постои чудотворната вода по која доаѓаат постојани страдалници.“

„Во врска со написот во „Македонија денес“ за појавата на света Богородица во манастирот, и јас имам да раскажам еден ваков случај: „Јас го посетував манастирот многу често, од дете. Пред две години забележав еден феномен, за кој до денеска немам објаснување. Еден ден го снимав манастирот од страната на конаците кон камбанаријата. Беше попладне кога сонцето е на запад. Додека снимав, наеднаш почувствував некаква светлост, но не од вообичаената страна, туку од спротивната. Но, кога го развив филмот испадна камбанаријата да биде осветлена од источната страна, а не од западната од која осветлуваше сонцето. И денеска ја имам таа фотографија која чува една мистерија, една необјаснивост. Јас сум со фотоапаратот од дете. До денеска немам одговор за овој феномен. Ова ми остави силен впечаток што ми остана неразјаснет.“

Sveti arhieri od Svetata I i turgija

RAZGOVORI I NASTANI VO MANASTI ROT

Na 20 и 21 септември 2003 година го посетивме манастирот Света Богородица како Слимнички манастир. Се празнува Мала Богородица и цела Преспа го негува овој култ кон пресвета Богородица низ вековите. И стар и млад свет, секој со почит кон Светицата и кон Манастирот. Овде доаѓаат на овој ден верниците од Преспа, но ги има доста и од Охридско и од Битолско. На овој ден имав можност да дојдам во контакт со повеќе луѓе од овој крај и да ги забележам следниве исказувања:

Razgovor so Vasil Mitrevski, жител на селото Сливница, роден во истото село во 1936 година, со завршено Вишо правно образование. Работел во полицијата, а сега е пензионер. Тој се сеќава на манастирот:

„Уште како дете ме носеа на прослави во овој манастир. Како деца овде ги пасевме говедата, јас одев со постарите деца. Ме носеа родителите и на црковните прослави. Бев дете, околу 1945 година, се слушаше дека на пенџерите се јавува слика на Богоројца. И гледавме сите во пенџерињата. Јас бев мал, не знаев што е тоа, но тие моменти ми се вдлабени од детството. Ми остави впечаток дека Богоројца беше на пенџерите. Како жена на пенџерето.

Има и еден друг случај. Еден селанец ги пасеше овде волојте. Му излегла мечка и му рекла: Извај го волот од црквата, ќе те изедам. Мечката не сакала да го паси волот во кругот на манастирот. Тоа беше мој прв братучед, на кој му прозборела мечката. Братучед ми се вика Науме Нечовски, и сега е тој во Америка. Науме го изваил волот и мечката си заминала. Овој случај тогај го знаеја многу луѓе. Бошко, домаќинот на манастирот му е брат, сигурно и тој го знае ова.

Во нашето село преовладува мислењето дека имаме силен светец во света Петка. Кај нас имаме место наречено Шуица. Тоа било наше старо село. Таму никој не смее да пресече дрво. Дрвата се високи повеќе од триесет метри. Таму имаме црква Света Петка. Беше многу растурена, а сега ја подигнавме на старите темели. Тоа е старо историско место. Во овој дел каде што се преселивме бериме дрва. Кога се носеше струјата во Курбиново, курбинчани посекоа дрва за бандерите. На сите нив им се случија несреќи. Овде Богоројца не се лути за дрвата. Ни треска оттаму не земаме, ниту дрво да се пресече. Во тоа старо село постојат гробиштата. За време на Турците испадени се луѓето. Селото

било изгорено. Луѓето преку планина побегнале овде. Ова татко ми го кажвел. Побегнале со децата. Како шо бегале еден човек го носел детето, и кога не можел повеќе да го носи, го заклал. Ова го знаат старите. Го закопал детето и местото се вика Герогорниче, детето се викало Геро. Тоа се случило отприлика на оваа височина како што е поставен манастирот. По пато ги исфрлил и пелените, а местото каде што се случило тоа се вика Црнпел (црни пелени). Местото се познава, има изгоретини. Ја стигнал жената со другите што бегале, кај чешмата и ѓ кажал дека го заклал детето. Таа писнала и чешмата излегла, се појавила вода и чешмата се вика Пескупоец (писнала жената и водата излегла). Дедо ми Перо Митревски беше илинденец, одеше повеќе пати во Романија и најде луѓе од Шуица. Шуица било номадско село. Далеку е од Сливница едно два и пол километри.

Камбаната од манастирот беше пукната, не свонеше убаво. Митре Стерјовски од Сливница купи две камбани, многу убави и ги кладе во манастирот. Ги подари. Една од старите камбани однесовме во црквата Свети Никола. Другата стара камбана од селото ја однесовме во Шуица, во Света Петка. Сега нема камбанарија само малата црква кај новата бензинска пумпа Свети Атанас. Оваа најнова црква ја изградија Србин Поповски и Крстин Нечовски од Сливница. Собраа пари и од други дарители. Митре Стерјовски веќе ја купи новата камбана за оваа црква, изградена на самиот асфалтен пат, пред Сливница, некаде над Претор.

Овде на секои две-три години ќе се јави некој и ќе каже дека му се јавила Богоројца. Не се јавила неколкупати, туку многу повеќе. Имам слушано дека пред да се изгради овој манастир летала Богоројца и првпат застанала горе на местото Светица. Таму имало само камен. Тоа место е далеку горе, не се ојт таму. Таму не бендисала. Слегла тука, сакала тука да се напрај манастир, и така биднал. Многу села донирале за манастирот. Еве сега ги подигнавме конаците, осумнаесет соби. Бошко многу трчаше за донации. Се донесоа триесет кубици дрва.“

Razgovor so Spase Poposki, роден во село Сливница во 1923 година, со звршено основно четиригодишно образование. Целиот живот го минал во родното село. Спасе го знае селото исклучително со името Сливница. Во однос на манастирот тој го раскажа следново:

„Како деца од 15-16 години тука гредевме, на прослави, на игри. Овде доаѓаа луѓе од секаде. Кога излеговме од колективот некаде во 1952 година, сонив сон. Садевме овде кртули и мене, како на сиромав човек, и на една друга фамилија, ни дадоа да ги посадиме кртулите. На сон ми се јави Богоројца: Да не ојш да садиш кртули, ќе ти го удаам детето. Овде ми играат децата. Нема кај да играе, а вие кртули клаате! Јас сабајлината заминав во Вевчани, работев како мајстор. Не ја казав на жената за сонот. А жената со двете чупиња, со едно магаре, дојдоа туа. Кога пули го нема детето, го видоа во вителот на вирот од реката. Ојдоа го изваја детето. Кога дојдов дома ѓ раскажав сѓ. Јас ѓ реков: Јас имам кабает, ми рече Богоројца: Да не ојш таму! И веќе не садевме кртули. Ова лично мене ми се случи.

Имам и друг случај да раскажам. Еден ден со детето беревме угоре дрва. Јас најдов едно дрво дебело, кацнато на друго дрво. Дојде детето и ми рече: ќе го прејчиме ова, ќе падне на другото. Го прејковме. Падна и кацна на три дрва. Јас му велам: Остај го, ќе напрајме некоја белѓа! Тој: Не, ќе го прејчиме! И кога детето започна да ги прејчви, тие се одделија и паднаа, но паднаа одделени и не го удрија или зафатија детето под нив.

Имам видено и нешто во црквата во Сливница. Во селото имаме црква Свети Димитрија. Јас видов како од неа излегува жена, во црно облечена, и се качи на едно дрво и рече: Сега Југославија ќе зарати, а јас не даам од ова село ниту еден човек да загине. И стварно, зарате Југославија. Еден од селото се најде фатен од Германците, како заробеник. Го однесоа во Прилеп. Богоројца или света Петка него го тргна настрана и по девет дена си дојде дома. А домашните му даваа девет дена задужбина. Ги најде масите кладени со јадења, се зачуди. Ова е цела вистина. Сите знаат.

Исто така, бев многу мал, кога слушнав дека во куќата на Ристо Мишев се појавила Богоројца, на пенџерите.“

Razgovor so protojerejot \or/i Nan-ovski od Resen

На денот на Мала Богородица во Слимничкиот манастир служи протојерејот Ѓорѓи Нанчовски од Ресен. Со оглед на тоа што протојерејот има долгогодишно искуство со црквите во Преспа, го замолив да ни ги предочи сопствените видувања за манастирот. Господинот Нанчовски со задоволство го раскажа следново:

„Во овој манастир од поодамна се собира доста народ на денот, посебно на вечерта, од сите околни села, следејќи ги богатите обичаи. Народот е правоверен, си верува во својата Црква, верува во Бога. Оваа традиција останала и ќе остане и понатака. Доаѓаат со големо внимание, носат дарови и ѓ се поклонуваат на мајка Богородица.

Во манастирот има и лековита вода, како извор, и се користи за многу работи. Секој доаѓа по неа за она што нему му треба. Господ е голем и ќе им помогне на сите оние што веруваат.

Убаво се сеќавам на настанот кога Богородица се појави на пенџерата од црквата, на слика од фоторепортерите од весникот „Македонија денес“. Материјалот беше доставен на експертиза и се докажа дека не е тоа обичен случај. Можеме да веруваме во Божјата сила. Во овој крај има многу преданија и легенди за Богородица, а има и многу луѓе кои сонуваат сонови. Барањата што им се поставуваат, тие ги остваруваат.

Верувам и знам дека манастирот е познат, но самиот македонски народ не го познава доволно. Мислам дека е убаво нашиот народ да го знае и овој наш манастир, оваа црква со убавите фрески и икони. Покрај тоа ова е ретка убавина и со природните богатства.

Razgovor so Bo{ ko (Bo` i n) Ne-ovski , ekonom na Manasti rot

Во манастирот наидовме на жени кои дошле по претсказание на сон, а никогаш не го виделе, ниту пак чуле за него. Во манастирот е и економот Божин Нечовски, кој има дадено голем придонес за Манастирот со грижата за неговото зачувување и реновирање, за патот до него, итн. Еве некои негови искажувања:

„Јас сум Божин (Бошко) Нечовски, роден во село Сливница, 1925 година. Јас сум овде од 1977 година. Сум собирал пари по селата за обнова на овој манастир.

Пред дваесет години, во месец јули, дојдовме овде со сопругата да збираме вргани, во местото викано Рамниње. Најдов печурка од две кила и шестотини грама. Не знаев дека на печурката е извиткана змија - потскок. Првпат гледам толку голема печурка, сум видел до петстотини грама. Кога ја погледнав, се наведнав и ја замрдав малце. Се испрајв простум, се наведнав да ја пуштам раката, зашто секоја печурка ја фаќаме за стеблото. Кога дојдов за да ја ставам раката, наеднаш, од кај ми дојде, скокнав, и викнав со силен глас:

Овде има змија и не ја фаќам. Имав стап во раката и неколку пати манав со стапот, печурката се преврте, змијата завиткана на стеблото од печурката. Ме спаси Богородица, затоа што пред неколку години се погрижив да се напрај патот до манастирот.

Мојот брат Науме Нечовски, кој сега се наоѓа во Америка, мојот братучед Борис Нечовски, кој почина во Австралија пред една година, Лазар Трајчевски, кој се наоѓа во село Сливница и Марко Трајчевски, кој е сега во Детроит, го паселе крупниот добиток во близината на манастирот. Нашиот вол, сакат во ногата, го натерале да пасе внатре во оградата од манастирот, за да не го удрат воловите. Кога се вратиле кај воловите слушаат глас: Волот одма да го истерате! Децата не му обратиле толку внимание на гласот. Барањето се повторило неколку пати. Се вратиле назад, бараат насекаде човек, човек нема. Го вратиле волот кај другите волови и гледаат мечка минува крај воловите. Воловите, кои обично се збираат и рикаат при вакви средби, тогаш молчеле и паселе мирно. Еден од момците фрлил камен по неа, таа само подзнала малку, пуштила глас и си заминала мирно.

Борис Стојанов ги пасел овците, а живеел деведест и една година, пред да зајде сонцето над селото, ја гледа Боризица Попова од селото Сливница, моминско име Сотирка, како оди по патот за манастирот. Се загледал во неа и си замислил, каде оди оваа жена

Del od Manasti rot

без крупен добиток, сонцето е на зајдвеење. Кога дошла нагоре, се појавило одозгора кучето, слајало и се изгубила.

На местото од нашето село Сливница се наоѓаат темели од постари времиња, постое црква Света Петка. Таму некаде на местото викано Марко Нога или Широка Горница, Борис Митревски гледа жена во нашата стара долнопреспанска ношња, со црвена шамија, така-наречена винарка. Гледа Борис и се чуди, кога гледа кучето слајало и жената се изгубила.

Пред неколку години доаѓаа деца млади во манастирот, пред да фати првиот мрак, едни останале на горниот источен дел, едно отишло, по име Кире, сега живее во Ресен, да пие вода на чешмата, кога гледа човек облечен во бела ношња, облечен како лекар. Се исплашило детето и избегало.

Стојан Наумовски од село Сливница ги пасел овците до зајдисонце, пред четириесет години. Во далечина од еден километар гледа човек во бели алишта, влегува во Курбинска порта, влегол во камбанаријата и ја ропал камбанаријата. Тогај Стојан се исплашил, дури и косата му се дигнала.

Сега, пред една година, Владе и Зоран Гиневски од село Штрбово, по занимање сликари, дојдоа да го сликаат манастирот и чекале да зајде сонцето. Го извршиле сликањето и кога се упатиле да излезат кон портата. од левата страна од ѕидот на Владе и на Драги Коруневски од село Сливници, му свири музика. Кога се доближив јас до нив, ги видов луѓето исплашени и ми велат: 'Што е ова чичко Божине, музика во ѕидот ни свири!'

Знам случаи со Димче Босилковски, Јовко Поповски, Коле Котевски, поштар од село Претор, а преселен во 1918 година со фамилијата во село Сливница. Одеде на слава на манастирот, на денот Свети Трифун. На патот се поболел Димче. Тие стрчале кај татко му по лек за срцето. Кога се враќале назад било темница. а кога навлегле во шумата ваковска се појавила светлина која ги следела како месечина, сѐ до оградата на манастирот. Кога стапнале кај портата светлоста се изгубила. Му го дале лекот на Димче.

Razgovor so Laze Traj-evski

Лазе Трајчевски ни соопшти дека е роден во 1935 година во село Сливница, завршил средно образование во Ресен. Сега живее во Битола. Доаѓам редовно на денот на Мала Богородица. Тој продолжи:

„Како дете живеам во село. Бевме четири деца. Ги пасевме гојдата. Едното дете е брат на Бошко и сега живее во Америка. Тоа имаше еден вол куц. Го пикна во авлијата од манастирот да пасе. А ние другите волој ги држевме ваму горе. Наеднаш од црквата вика човек, ние не гледаме човек, но му го слушаме само гласот: Истерајте го волот! Не гледаме човек. Се собравме сите тројца и кога гледаме волот лежи. Го собравме и го извајвме од оградата. И наеднаш отстрана се појавува една мечка, си замина нагоре и сјојде мирно. Ова го доживев лично. А има луѓе кои ми раскажувале дека виделе овде во манастирот многу нешта.

Razgovor so Metodi ja Mitrevski

Методија Митревски е роден 1933 година во село Сливница, каде што живее до денес. Завршил четиригодишно основно училиште. Тој го раскажа следново:

„Јас ќе кажам нешто од татко ми. Тој почина пред три години. Татко ми кажувал дека бил овчар овде, а тогаш овците ги паселе ношја. Баш овде, некаде во близината, било среде

ноќја, месечина, а бил со еден друг од Сливница, исто така веќе умрен. Татко ми бил легнат, а овците лежале. Едно време ми кажува: Гледам врви жена со две дечиња. А тој им вели на дечињата: Еј, види бајчиња! Таа си дојде по патот, овде имаше порта, голема порта отастрана и, кога таа влезе во портата, јас тогаш станав. Кога ропна портата, тогаш станав и му велам на Ристо: А бе Ристо, ти виде ли нешто? Не ја виде, сега помина Богоројца!

Татко ми го раскажувал и ова, а целото село го знае ова негово раскажување. Било навечер, тој слегувал со овците за в село. Сонцето веќе заожвало. И татко ми раскажува: Една жена од село, нагоре, облечена во црно, иди нагоре, а се стемнува. Јас викам поимено на една жена што ми заличила на неа. Жената не се одзва никако. Си продолжи жената, ја гледав, ја гледав, не се врати повеќе назад. Според татко ми таа жена била или света Петка или Богоројца.

Има уште една работа. Мајка ми Бојана Митревска, а татко ми бил Борис Митревски, како на сонe, како на јаве, таа раскажуваше нешто. Излегла кај црквата наша, реката преполна течела многу, излегла да нџ види нас децата, кој со волој, кој со овци, да не нџ крени реката. И отастрана гледа жена и ја прашала: Мори сестро, што бараш? А татко ми вежба беше. Мајка ми одговорила: Борис ми е вежба, а децата се со волојте, реката дошла, да не ми ги крени децата. Жената џ одговорила: Слушај, јас сум лично Богоројца. Бев овде кај сестра ми, а нашата црква била Света Петка. Ѓомити тие две биле сестри. Богоројца продолжила: Јас бев кај сестра ми и сега си одам нагоре, оди си ти дома, реката ќе претера. А Борис вечерва ќе ти дој и на пенџеро ќе ти ропни. И сето тоа се случи. Татко ми дојде другата вечер. Мајка ми го кажуваше ова многупати.

Татко ми има видено и уште еден случај. Ние имаме видено уште нешто отастрана во Шуица во Света Петка. Шуица е околу два километри одовде. Сега таму има само дабје, грмади камења и црквичето што го напрајвме. Татко беше овчар, слегувал со овците и видел жена како слегува од Шуица надолу. Била на 200-300 метри од него. Била со црвена шамија. Татко ми раскажуваше: Јас ја гледам и џ свирнав. Таа не се опули, само си сврти лево, таму има едно речеште, влезе во реката и не ја видов појќе.

Има и еден друг случај. Има една жена од Србија, мажена во Крани. Не знам како се вика, но мажот џ се вика Славе. Биле одени во Шуица по дрва. А Шуица е ваковско место, до манастирот Света Петка. Таму џ се јавила жена и џ рекла: Мори ти, што си дошла овде, а мајка ти ти умира во Србија. А ти си дошла овде да бериш дрва! Таа му рекла на мажот: Море Славе, што си ме дојсол овде, Бог да те убие, ова место да не е ваковско? Овде ми се јавува жена и ми зборува. Да си одиме дома! Едно зборење и си отишле дома. Таму нашле писмо дека мајка е умрела.”

Razgovor so Ri stosi ja Janevska

Ристосија е родена во селото Крани во 1920 година. Живее цело време во Крани, а завршила четири одделенија основно школо. Таа го раскажа следново:

„Богоројца да ги брани сите наши луѓе, силни и веселни да бидат. Мојот татко Ристо Јаневски ојде по дрва. На коњ беше качен, имаше дрвја дабје кај манастирот Богоројца, најгоре, во Арвати. Кога тате врвел на коњо, скршил праче од дрвото, за да го тера коњо. И кога скрши така прстите му останаа. Згрешил, не смеело таму да се гиба. Местото беше на Богоројца. И така му остана прсто, а тате веруваше дека е од Богоројца.“

NAJNOV NASTAN VO MANASTI ROT

На 12 август 2005 година во манастирот Света Богородица го запишавме и најновиот настан од домаќинот Бошко Нечовски: „Двајцата браќа Горан и Владе Диневски од селото Штрбово, заедно со Драги Коруневски од Сливница, фотографирале на една свадба во Битола. Потоа дојдоа во манастиров да го фотографираат. Жената на Владе беше бремена. Јас со Горан бев во црквата. Едно време, на залез сонце, гледам од црковната порта, Владе и Драги се наведнале од левата страна на главната дворна манастирска порта и нешто чудно ми стоеја наведнати. Јас ја затворив црковната врата и се упативме кон нив. Ги запрашав што прават. Тие ми одговорија: Кога се приближивме до портата двајцата слушаеме убава музика и цело време гледаме од каде доаѓаат звуците, кога ништо не гледаме. Јас не слушнав никаква музика, таа престанала кога ние се приближивме до нив.

На враќање од манастирот, на патот, Бошко го натера нашиот возач да застане. На патот поминуваше очевидецот на настанот во манастирот, сосема случајно. Истиот го раскажа настанот буквално како што го пренесе Бошко, со дополнение: Мене тој настан и денес ме вознемирува, бидејќи многу јасно ја слушав музиката од ѕидот на манастирот, не гледав никаков инструмент, ниту било каков човек. А сигурен сум дека слушав убава музика, не само јас, туку и мојот придружник. Кога се приближија другите од манастирот музиката престана.“

NASTANI I ^UDA VO MANASTI ROT

За повеќе чудни настани за силата на Богородица во овој манастир раскажува Бошко Нечовски, на 12 август 2005 година:

„Димче Лозановски од село Сливница зел жена од Ресен, Соња. Десет години беа во брак, но немаа деца. Димче работеше во манастирот, честопати носеше песок без пари, а и Соња помагаше во манастирот. Еден ден мојата сопруга Ангелина Нечовска сонила сон како £ дошле две жени, облечени во црно и како едната £ рекла: „Да им кажеш на Димче и Соња дека сега ќе им се роди машко дете, а после ќе имаат и женско. Ние двајцата не им кажавме за сонот. Дури кога Соња остана бремена мојата жена £ кажа за сонот.“

Sl u~ajot so Bori s Stojanovski

„Борис Стојановски од село Сливница ги пасел овците над селото Сливница, на патот кон манастирот. Во еден миг видел на патот жена и ја препознал Борисица. Се зачудил како оди на зајдисонце кон планината!? Се упатил Борис кон неа но, токму кога бил до неа, кучето залајало и жената веднаш исчезнала. Борис сфатил дека ја видел Богородица.“

„Стојан Наумовски од село Сливница ги пасел овците кога заврнало. Во дождот видел пред себе лекар во бел мантил. Се качил на камбанаријата и ги удирал камбаните. Потоа го снемало.“

„Ристо Митревски, претседател на Црковниот одбор, бил војник во Кралска Југославија. Целиот вод се разболел, а и Ристо бил пред умирање. Во еден миг Ристо кренал два прсти, се прекрстил и £ се помолил на Богородица: Мајко Богородице, ако ме спасиш, имаш два златници! Целиот вод изумреле, само Ристо останал жив. Потоа ги спуштил двата златници пред иконата на Богородица во манастирот и живеел до 90-та година.“

I sus Hri stos Vsedr` i tel` na svodot od Si i mni -kata crkva

PETTI DEL
DODATOK

SELEKTIVNA BIBLIOGRAFIJA

AKURGAL, Ekrem, *Antient Civilizations and Ruins of Turkey*.

VELEV Ilija, *Makedonski ot kni`even XIV vek, I nsti tut za makedonski jazi ki I i teratura*, Skopje 1996.

VELEV Ilija, *Pregl ed na srednovekovni te crkvi i manasti ri vo Makedoni ja*, Skopje 1990.

VRANSKA C., *Apokri f i te za Bogorodi ca i btl garskata narodna pesen*, Sof i®, 1940; G. Gechelli, *Mater Christi*, 1-4, Roma 1946-1954; A. I . Ki rpi -ni kov, *Programma i zsl edovani ® prof esora A. I . Ki rpi -ni kova „O Deve Mari i v poezi i i v i skustve*, *Sborni k ORÂS I A*, t. 36, Spb. 1885, 7-12.

GEORGI EVSKI Mi hajl o, *Sl ovenski rakopi si vo Makedoni ja*, kn.III i IV, *Narodna i uni verzi tetska bi b- l i oteka „Ki i ment Ohri dski “*, Skopje 1988; kn V – VI, Skopje, 1993; kn. VII-VIII, Skopje,2000.

GEORGI EVSKI Mi hajl o, *Sl ovenski rakopi si vo Makedoni ja*, Kn. 5-6, Skopje, 1993.

GIOVANNA Magi, *Israel, Golden book, Bonechi & Steimatzki, Jerusalem*, 2000.

GROZDANOV Cvetan, *„Ohri dskoto yi dno sl i karstvo od XIV vek“*, *„Zavod za za{ ti ta na spomeni ci te na kul turata“*, Ohri d 1980; *Studi i za ohri dski ot ` i vopi s*, Skopje 1990.

GROZDANOV Cvetan, *Kurbi novo i drugi studi i za f resko` i vopi sot vo Prespa*, Skopje 2006.

GRP^EV-JANKULOVSKI Sl ave, *Narodni pri kazni od Prespa*, *Makedonska I skra*, Skopje 2004.

DI MEVSKI Sl avko, *Crkovna i stori ja na makedonski ot narod*, *„Nova Makedoni ja“*, Skopje 1965.

DONSKI Al eksandar, *Sveta Bogorodi ca bi l a vo poseta na Makedoni ja; Saint Mary mother of God visited Macedonia*, *Makedoni ja, I l ustri rano spi sani e na i sel eni ci te od Makedoni ja*, XLVIII, br. 590, januari 2001, 52-55; br. 591, 1 f evruari 2001,52-55; Al eksandar Donski gi objavi l ovi e tekstovi od svojata obja- vena kni ga „I sus Hri stos i Makedonci te“.

ZLATESKI Petko, *Ni kol ovski -Kati n Sl ave, Bi bl i ski re-ni k, Bi bl i sko zdru` eni e na Republ i ka Makedoni ja i Kni goi zdatel stvo „Makedonska i skra“*, Skopje 1 997.

I LI EVSKI Petar, *Krni nski damaski n*, *„Makedonska kni ga“* ,Skopje 1972.

JAKI MOVSKA-TO[I] Maja, *Makedonskata kni ` evnost vo XV vek, I nsti tut za makedonski jazi ki I i te- ratura*, Skopje 2001.

JOVANOVSKI Vi ado, *Dol no Dupeni - sel o vo Prespa*, NI P „Gl obus“, Skopje 1994.

JONOVSKI J. Ki ri l , *„Prespa“*, *General i mpeks*, Skopje 2000. *Ki ri l o-Metodi evski ot (starosl ovenski ot) peri od i Ki ri l o-Metodi evskata tradi ci ja vo Makedoni ja, Si mpozi um po povod 1100 godi ni od smrtta na Metodi j Sol unski (1985)*, MANU, Skopje 1989.

KONESKI Bl a` e, *Vera Stoj-evska-Anti j*, *Ti kve{ ki rakopi s*, „Mi sl a“, Skopje, 1987.

KONESKI Bl a` e, *Za l i teraturata i kul turata*, *Kul tura*, *Makedonska kni ga*, *Mi sl a*, *Na{ a kni ga*, Skopje 1981.

PRESVETA BOGORODI CA SLI MNI &KA VO PRESPA

KR^OVSKI -PEJ^I NOVI], I zbrani tekstovi , pri redi I Bl a` e Koneski , „Ko-o Raci n“, Skopje 1963, 38-44.

LEMBO Stojan, „Qubojno, qubov moja“, Dru{ tvo za nauka i umetnost, Bi tol a, 1996.

LOZANOVSKI Al ekso, Arvati , „Menora“, Skopje 2001.

MA[NI K M., I konostas od SI i vni -ki ot manasti r Sveta Bogorodi ca, Makedonsko nasl edstvo, br. 5, Skopje 1997.

MI QKOVI]-PEPEK Petar, Del oto na zograf i te Mi hai l o i Euti hi j, „Goce Del ~ev“, Skopje 1967.

MI QKOVI]-PEPEK Petar, I stori ski te i i konograf ski te probl emi na neprou~enata crkva Sv. Bogoro- di ca od SI i mni -ki ot manasti r kraj Prespanskoto Ezero, Godi { en zborni k na Fi l ozof ski ot f akul tet, kn. 5-6, Skopje, 1979-1980.

MI QKOVI]-PEPEK Petar, Vel jusa, manasti r Sveta Bogorodi ca Mi l osti va vo sel oto Vel jusa kraj Strumi ca, Skopje 1981.

MI OVSKI Tome, „Orovo i orov-ani vo mi natoto“, samostojno i zdani e, Skopje,1988.

Mi tropol i t srpski Mi hai l , @i vopi s Presvete Bogorodi ce, Novi Sad 1886.

MO[I N VI adi mi r, SI ovenski rakopi si vo Makedoni ja, kn. I-II, Arhi v na Makedoni ja, Skopje, 1971

MO[I N VI adi mi r, Spomeni ci za srednovjekovnata i ponovata i stori ja na Makedoni ja, Arhi v na Makedo- ni ja, 1-5, 1975-1988.

Vl ezot vo SI i mni -ki ot Manasti r

- NI KOLOVSKI A. Balabanov, D. Jorakov, Spomenici na kulturnata vo Makedonija, „Republiki zavod za zaštita na spomenici na kulturnata“, Skopje 1980.
- NI KOLI J., Teme posvetene Bogorodici u naroksu Bogorodice crkve u Simeonovom manastiru, Zograf 16, Beograd 1985
- NI KOLOVSKI -KATIN Simeonov, Makedonski pravoslavni crkovni opštini vo Avstralija, Kanada i SAD, NI O „Nova Makedonija“, Skopje, 1991.
- NI KOLOVSKI -KATIN Simeonov, I seleni horizonti, Makedonska iskra, Skopje, 1999.
- NI KOLOVSKI -KATIN Simeonov, „Moi tepatuvavani z svetot“, Makedonska iskra, Skopje 2001.
- NI KOLOVSKI -KATIN Simeonov, „Monografija za Goga Penkovski“, Makedonska iskra, Skopje 2004.
- NOVAKOVI St., Apokrifskopri o Bogorodice i noj smrti, Stari ne, XVIII.
- PENULI SKI Kiril, Obredni imitolocki pesni, „Makedonska kniga“, Skopje 1968, 182-183.
- PETROVI Ivanka, Marijini mirakuli u hrvatskim glagoljskim zbirkami i njihovim evropskim izvorima, Radovi Staroslavenskog instituta, knjiga 8, Zagreb, 1877.
- POP-ATANASOV Vasil, Vladimir Mochin, Izbrani dela, „Menora“ Skopje, 2002
- POP-ATANASOV Vasil, Rečenica na starata makedonska literatura, „Makedonska kniga“, Skopje 1979.
- POPOVSKA-KOROBAR Viktorija, Kontribucijata na ikoni na crkvata na Simeonovom manastiru, Zbornik Srednovekovna umetnost 2, Skopje 1996.
- PRESPATEKS, Monografija, Resen 1978.
- Sveti Jereim Sirin, Molitva Presvetoj Bogorodici, arhim. Justin, Beograd 12975 (za svaki sat u toku dana i noći).
- Svetopismo na Stariot i Noviot zavet, Sveti Simon na MPC, 1990.
- STOJEVSKA-ANTI Vera, Srednovekovenzboroplet, „Misl a“, Skopje 1997.
- STOJEVSKA-ANTI Vera, Odeshatolockite apokrifiza Bogorodici i nivoi otodi vvo narodnoto tvorectvo na jugoslovenskite narodi, Makedonski folklor, Skopje 1968, 1, 2, 207-218.
- STOJEVSKA-ANTI Vera, Istori ja na makedonskata knizevnost, Srednovekovna knizevnost, Institutz za Makedonska literatura, NI P „Nova Makedonija“, „Detska radost“, Skopje 1997.
- STOJEVSKA-ANTI Vera, Metodij Zlatanov, Postapkitena hristijanstvoto vo Makedonija, 1, „Tri“ i 2, „Dijalog“, Skopje 2004, 2-2006.
- TRAJEV G., Manastirite v Makedonija, „Hudobnik“, Sofija, 1933.
- JORAKOV Dimitar, Makedonski manastiri, „Matrica makedonska“, Skopje, 2005.
- JORAKOV Dimitar, Simeonovom manastir Sveta Bogorodica, rakopis, 2004.
- FILIPOVSKI Jon-e, [trbovo, gordost na a, Mesna zajednica [trbovo, 1998
- HADERMAN L. Misgvi, Kurbinovo, Skopje 1992.
- CIMRIN Hüseyin, Ephesus, the Metropolis of the Antique Age, Güney Books, Izmir, 2000.

THE AUREOLE OF HOLY VIRGIN MARY AND THE MONASTERY OF ST. MARY OF SLIVNICA IN PRESPA

SUMMARY

The book "The Aureole of Holy Virgin Mary and the Monastery of St. Mary of Slivnica in Prespa" is an attempt to throw light on the cult, glory and honor of the Mother of Jesus Christ in the world and in Macedonia, especially in the monastery of St. Mary of Slivnica, a village in the Prespa region. It is prepared to present her image which is intensively painted on a number of icons and frescoes in Macedonian churches and monasteries, as well as to present written texts related to her in a number of old church books.

Holy temples dedicated to Saint Mary dominate all over the world and glorify her cult. Among them are the churches of Saint Catherine Laboure in Paris, Saint Fatima in Portugal, Saint Garabandal in Spain, and others. Similar visions have been observed in the Monastery of Saint Mary of Slivnica by the local population of the village of Slivnica. This church has a number of frescoes and icons from the medieval painters, starting from the Byzantine and post-Byzantine arts, and contemporary icon and wood-carvings.

The glory and honor of the Blessed Virgin Mary is great in Macedonia. Similar as it is in the entire Christian world, the cult of Saint Mary is cherished in the region of Prespa. It has been presented in the mediaeval literature, in traditions and folklore. The arts history has important part in the cultural achievements and some of the Macedonian icons and frescoes are included in the world heritage.

The book "The Aureole of Holy Virgin Mary and the Monastery of St. Mary of Slivnica in Prespa" has a rich content about the cult of Virgin Mary followed by texts from many books dedicated to her life. This significant and unique book is also dedicated to the Blessed Virgin Mary and the Monastery of Slivnica.

The book gives a chronological development of the cult of the Mother of God starting from her birth up to the present. It presents the life path of the Blessed Virgin Mary through gospels and texts of the New Testament, as well as through the works of the artists and anonymous authors, through legends and myths, through apocrypha's... Special part is dedicated to the Macedonian folk songs in which the Holy Virgin Mary is being glorified, and the list of churches in the Republic of Macedonia which bear the name of the Blessed Mother of God is presented.

The part titled "Texts about Blessed Virgin" gives a chronicles of her birth, as well as of everything that preceded and followed it. The most important dates of Christianity are presented, such as September 8th – her birth; November 21st - her presentation to the Temple; 25 March – the Annunciation; December 25th – the birth of Jesus Christ; and August 15th – her Assumption. Apocryphal texts dedicated to the Golgotha of the Blessed Mary, a part of medieval religious poetry, and several prayers are given.

The book also offers the Macedonian folk achievements dedicated to the Blessed Mother of Jesus Christ and, respectively, texts of the Macedonian collections of old folk songs and customs, folklore heritage and of the beauties of Macedonia through legends and myths.

Since the Monastery of Slivnica is located in the region of Prespa, a vivid description of this region, underlining its significance for the religious activities of Macedonia in the past, as well as at the present time are given. The readers will acquainted with Prespa as a capital city of Czar Samuil. Than with the place where the first diocese of Macedonia was established, a region where many Ilinden freedom fighters were organized and whose spirit was present during the People's Liberation War. A number of traveling stories in Prespa region, in the Republic of Macedonia, in Greece and Albania are also presented.

Special part in the book is dedicated to the village of Slivnica and the magnificent Monastery of Saint Mary of Slivnica. The vivid description of this village, with its five churches and a monastery, simply takes one's breath away. As if the Monastery of Slivnica came to live and invites believers and unexpected good hearted guest to visit it. The part, which is full of legends and myths, only confirms the importance and significance of the cult to the Blessed Virgin Mary in Macedonia since she is loved and glorified – and therefore she has been seen here while her noble deeds sensed. Accounts and statements of the village dwellers that have personally experienced the presence of the Most Blessed Virgin Mary are given as a confirmation to what was said above.

PUBLI KUVAVETO NA OVAA MONOGRAFIJA GO POMOGNAA:

- SOBRANI ETO NA OP[ITI NA RESEN
- SEMEJSTVOTO NE^OVSKI OD DETROIT- SAD
- CRKOVNI OT ODBOR NA „PRESVETA BOGORODICA“ OD SELOTO SLIVNICA
 - BENZINSKATA PUMPA „SV ATANAS“ VO SLIVNICA
 - „PRESPA-PROMET“ - NAKOLEC
 - SEMEJSTVOTO NI KOLOVSKI -KATIN

SODRŽINA

Voved	9
Prv del - Presveta Bogorodi ca	
Kul tot na Presveta Bogorodi ca	15
Rakopi sni tekstovi od ` i ti eto na Bogorodi ca	47
Crkvi i manasti ri so i meto na Presveta Bogorodi ca vo Republ i ka Makedoni ja	51
Vtor del - Tekstovi za Presveta Bogorodi ca	
Tekstovi za Presveta Bogorodi ca i nejzi ni te prazni ci	57
Apokri fni tekstovi	67
Srednovjekovna crkovna poezi ja	71
Mol i tveni tekstovi	77
Presveta Bogorodi ca vo narodnoto tvore{ tvo	79
Tret del - Prespa	
Prespa vo mi natoto i sega	87
Od Leri n do Ni vi ca	98
Od Kor~a do Cari na	100
Od Ote{ evo do Sl i vni ca	104
^etvri del - Sveta Bogorodi ca Sl i mni ~ka	
Sl i vni ca i manasti rot Sveta Bogorodi ca	115
Sl i vni ~ki ka` uvawa, predani ja i I legendi	127
Razgovori i nastani vo manasti rot	131
Petti del - Dodatok	
Sel ekti rana bi bl i ografi ja	141
Summary	144

CIP - Katalogi zacija vo publi kacija
Nacionalna i uni verzi tetska bibli oteka „Sv. Kl i ment Ohri dski “, Skopje

232.931

STOJ^EVSKA-Anti }, Vera
Presveta Bogorodi ca Sl i mni -ka vo Prespa / Vera Stoj-evska-Anti },
Sl ave Ni kol ovski -Kati n. - Skopje : Makedonska iskra = Skopje :
Makedonska iskra, 2007. - 148 str. : i lustr. vo boja ; 21 sm. -
(Edi cija Kul turno nasl edstvo)

Na naspor. nasl : str.: Saint Marry of Slimnica in Prespa / Vera
Stojceska-Antic, Slave Nikolovski-Katin. - f usnoti kon tekstot. -
Summary. - Bi bli ograf i ja: str. 143

ISBN 978-9989-157-88-2

1. Ni kol ovski -Kati n, Sl ave

a) Sveta Bogorodi ca - Kul t - Makedoni ja

COBISS.MK-ID 68207882

KNI GOI ZDATELSTVO MAKEDONSKA ISKRA-SKOPJE

Ul. „Bo`i dar Axi ja“ br. 7
Skopje, Republika Makedonija
tel.: + 389 2 2777 369
faks: + 389 2 3136 318
www.makedonskaiskra.com.mk

VERA STOJ^EVSKA - ANTI] • SLAVE NI KOLOVSKI - KATI N

ORELOT NA DEVA MARI JA I SV. BOGORODI CA SLI MNI ^KA VO PRESPA

Za i zdava~ot:
Jasmina Aleksova

Glaven i odgovoren urednik:
Fidanka Tanaskova

Urednici:
Sne`ana Velkova
Sofija Semenpeeva

Likovno-grafi~ko oblikuvawe:
Toni Vasi }

Lektura i korektura:
Suzana Stojkovska

Kompjuterska obrabotka:
Sowa Prus

Fotografii:
Nehru Sul ejman
Petar Stavrev
Spiro Mitrovski

Pe~ati:
„Ki ro Dandaro“ - Bitola

Tira`:
500 primeroci